

TURCSÁNY VILLÓ

ÉRTEKEZÉS

MOME DOKTORI ISKOLA
MULTIMÉDIA-MŰVÉSZET DLA

2023

III O III E
DOKTORI

művészeti témavezető: Kopek Gábor DLA egyetemi tanár
elméleti témavezető: Tillmann József CSc egyetemi tanár

MOME DOKTORI ISKOLA
MULTIMÉDIA-MŰVÉSZET DLA
ÉRTEKEZÉS ÉS MESTERMUNKA
DOKUMENTÁCIÓ

2023

A TÉRALKOTÁS DRAMATURGIÁJA

AZ INSTALLÁCIÓ
MŰVÉSZET MINT
HYBRID MÉDIUM

TURCSÁNY VILLŐ

TARTALOMJEGYZÉK

7	01.	Művészeti kutatás – kontextus, módszertan
		Kulcsszavak, kontextus
		Absztrakt magyar és angol nyelven
		Tézisek magyar és angol nyelven
13	01.1.	Bevezetés, a kutatás perspektívája
21	01.2.	Empirikus művészeti kutatás karakterisztikája, fókuszpontok
23	01.3.	A kutatás tárgya, “research through art and design” beágyazottsága
24	01.4.	A kutatás módszertana
29	01.5.	Téralkotó művészeti kutatás – alkotómunka előzményei
33	02.	Művészeti kutatás kulcsfogalmi - szöveg, előadó, adathalmaz
	02.1.1.	Empirikus kutatás - PARCEL-Csomag III.
39	02.1.2.	Munkamenet
41	02.1.3.	Kapcsolódó fogalmi háló
45	02.2.	Tovább lépés iránya - adathalmaz mint zenei rendszer
49	03.	Térbeli mozgásstruktúra - helyspecifikus-kinetikus installáció
	03.1.	Solo Inga térspecifikus installáció - esettanulmány
51	03.2.	Befogadói tapasztalat - helyspecifikus művek esetében
53	03.3.	A közvetlen észlelés szempontjai
63	04.	Mestermunka előkészítés
	04.1.	A jelenlét szempontjai - interaktív installáció felvetése
67	04.2.	Hibrid médiumú mű fejlesztése a téralkotó design területén
69	04.3.	Előzmények - Inga Hangolás, Kettős Inga, Solo Inga
71	04.4.	Hibrid médiumú mű fejlesztése a téralkotó design területén
73	04.5.	A fejlesztés szempontrendszer, vonatkozó gondolatok
75	04.6.	Kollaboratív kutatás - partnerek, munkatársak
79	05.	Mestermunka fejlesztés
	05.1.	Generatív kép - ‘Pulzus Impulzusok’ installáció, léptékváltás
83	05.2.	Elméleti háttér megjelenése - research poster
83	05.3.	Kollaboratív fejlesztés - partnerek, munkatársak
85	05.4.	Fizikai jelenlét és kevert médiumú művek viszonyai
87	05.5.	Pulzus Impulzusok - interaktív térspecifikus installáció
91	05.6.	Pulzus Mező - interaktív térspecifikus installáció
95	06.	Rekontextualizálás
	06.1.	Rekontextualizálás - GOLIATH
101	06.2.	Rekontextualizálás - NELL-HÉJ
107	06.3.	Időszaki térspecifikus mű: ARCHIMEDES-KÖVEK
109	07.	Oktatási platform
	07.1.	Filmépítészet - autonóm és alkalmazott művészet
111	07.2.	Immerzív tér és filmtér, az anyagság manifesztuma
113	08.	Konklúzió
115	09.	Szakirodalom jegyzék
119	09.2	Képek jegyzéke
121	10.	Alkotói életút /CV
128	11.	Impresszum

MŰVÉSZETI KUTATÁS – KONTEXTUS, ABSZTRAKT

KONTEXTUS

A feldolgozott időszak alatt bemutatott művek létrejötte az empirikus művészeti kutatás kategóriájába sorolható, "research through art and design" módszerrel. Ezen értekezésben bemutatandó Pulzus-Mező című mestermunka és ennek részletesen taglalt, publikusan prezentált előzményei egy flexibilis kutatás elemeit képező, különböző résztvevőket bevonó participatív kutatásra fűzhetőek fel.

KUTATÁSRA JELLEMZŐ KULCSSZAVAK:

Percepció, téralkotás, interaktivitás, befogadói aktivitás, kinetikus művészet, téralkotó művészet, differenciált tér vizsgálat, flexibilis kutatás, live act, recepcióesztétika, immerzív művészet, új anyagszerűség, művészeti önreflexivitás, anyagtalan műnemek, generatív képalkotás, látványtervezés, design-színesztézia

ABSZTRAKT

Jelen kutatás munkacíme és témája "Az installáció művészet mint hybrid médium" volt, jelenleg alcímként szerepel. A végleges cím – A téralkotás dramaturgiája – tágabb értelmezést enged meg, ugyanakkor nem törekszem a címben rejlő értelmezések és lehetőségek teljes feltérképezésére. Az alkotói gyakorlatomban – kinetikus, helyspecifikus vagy folyamat alapú műveim, multimédia tervezői tevékenységem során – korábban többnyire a néző fizikai karakterét magában foglaló téralkotás, ehhez kapcsolódó programozott mozgás, esetenként egyedi ritmusképlettel ellátott vezérlés vagy – élő szereplőt mozgató (live act) megjelenések esetében a teret strukturáló előadók, vetített kép vagy audio rendszerek mint a teret differenciáló tényezők jelentek meg.

Az értekezésben bemutatott művészeti kutatás előzményei olyan korábbi művek vagy műcsoportok, amelyek a térben való interakciókat, participatív megközelítést is megengedtek. Korábbi alkotói időszakom művészeti kutatásainak előzetesen már kiállított eredményei közül bizonyos plasztikákat új közegben, szorosan más művekhez vagy plasztikai objektumokhoz kapcsolva mutattam be, amely kollektív kiállítási helyzetek a plasztikák és műcsoportok egymásra hatásával tágabb értelmezési szempontokat nyitottak meg.

A különböző anyagminőségeken, statikus vagy mozgó plasztikai térelemeken túl további médiumok vonódnak be, mint a programozott vagy fix beállítású fény, mozgókép, interaktív vetített kép és többcsatornás audio anyagok, illetve az oktatói tevékenységem során VR, XR, nagyjátékfilmes téralkotás vagy autonóm kisjátékfilm látványterveire vonatkozó tartalmak.

ARTISTIC RESEARCH - CONTEXT, ABSTRACT

CONTEXT

This dissertation delves into an exploration of artistic research that is intimately connected to my previous artistic endeavors and series of works. These endeavors have encompassed a participatory approach, yielding a synthesis of creative expression. The presentation of sculptural compositions from my preceding artistic research within a novel framework, intricately interwoven with other artistic pieces and sculptural entities, has furnished me with an enriched panoramic vista of interpretative possibilities.

RESEARCH KEYWORDS:

Perception, spatial design, interactivity, receptivity, kinetic art, spatial art spatial design, differentiated space investigation, flexible research, live act, reception aesthetics, immersive art, new materiality, artistic self-reflexivity, immaterial art forms, generative imaging, visual design, production design, design synesthesia

ABSTRACT

Initially conceived under the working title "Installation Art as a Hybrid Medium," the research has matured into its ultimate title, "The Dramaturgy of Spatial Art." While it facilitates a broader spectrum of interpretations, exhaustive exploration of the diverse implications and potentials inherent in the subject matter remains outside the scope of this work.

Throughout my creative journey encompassing kinetic, site-specific, and process-based artworks, as well as my engagement with multimedia design endeavors, the dimension of spatiality has consistently prevailed. This dimension is centered on the tangible engagement of the observer, often accompanied by orchestrated movements, occasionally synchronized with distinctive patterns of control or live performances. These performances are characterized by performers orchestrating spatial configurations, augmented by the projection of animated imagery and intricate audio systems, each contributing as distinctive differentiators.

Beyond the realm of physical spatial perception, this research embraces a diverse array of media. Programmable or fixed-setting illumination, dynamic visual sequences, interactive projected imagery, and multichannel auditory compositions, in conjunction with visual content designed for immersive virtual and extended reality environments, large-scale spatial constructs, or self-contained short feature films, collectively delineate a landscape within which diverse material attributes harmoniously interact. These components collectively unravel the artistic interplay between static and kinetic spatial constituents, while also encompassing the intermingling of atmospheric factors in this intricate choreography of elements.

TÉZISEK

- A téralkotó művészeti kutatás területén a művészeti tapasztalat olyan részterületeket is tartalmaz, amelyek nem nevezhetők megfigyelésnek, sem érzékelésnek. A kutatás, amennyiben a "tapasztalati" művészi tevékenység motívumait és további lehetőségeit indukálja vagy vizsgálja, egy áramlásszerű folyamat része.
- A szubjektum, a tárgy, a megfigyelés, az individuáció természetére vonatkozó kérdések a művészeti gyakorlatok, készségek és kutatások középpontjában állhatnak.
- 'Hybrid design' tervezési módszernek nevezem a produkció-és recepcióesztétika elméleti kerete mentén történő fejlesztés, illetve művészeti-és produkciós szemlélet szerves együttállásával alakított, autonóm vagy alkalmazott művészeti munkát. Ilyen szemléletű együttműködésnek sokrétű áthallása létezik a téralkotó művészet és a játékfilmes vagy színpadterre vonatkozó látványtervezés területei között.

THESES

- In the realm of spatial art research, the artistic experience transcends mere observation or perception, encompassing intricacies that defy facile categorization. The research, when delving into the motives and potentialities inherent in "experiential" artistic endeavors, assumes an integral role within a dynamic and fluid process.
- Queries concerning the very essence of subjects, objects, observations, and individuation occupy a central locus within the spectrum of artistic practices, skills, and research pursuits.
- I designate the term "hybrid design" to encapsulate a design methodology characterized by the cultivation of autonomous or applied artworks. This methodology emanates from the harmonious interplay between the theoretical underpinnings of production and reception aesthetics and an artistic or production-oriented approach. Evident within this collaborative dynamic are intricate strata of interrelations that bridge the realms of spatial art and the domain of visual design tailored for narrative cinema or theatrical stages.

01.1. PERSPEKTÍVA / BEVEZETÉS

A téralkotás dramaturgiája című művészeti kutatás perspektívája

„A kutatás, amennyiben a „tapasztalati” művészi tevékenység motívumait és további lehetőségeit indukálja vagy vizsgálja, egy áramlásszerű folyamat része, amely azonban pontosan ellenőrzött megfigyelést igényel.”¹

Honnan datálható művészeti praxisomban a saját terét megalkotó, adott esetben irreverzibilis, a folyamatművészet kategóriájába sorolható, időpillanatonként változó befogadói élményt indukáló művészeti forma megjelenése? Hogyan tudok a befogadói jelenlét dinamikájára alkotóként a kompozíciót meghatározó elemek kiemelésével reflektálni? Milyen módszerrel tudom a saját, adott térszerkezetben- és kitüntetett időben zajló művészeti folyamatokról alkotott felfogásomat precízen bemutatni a kutatáshoz kapcsolódó, publikusan megjelent munkáimmal párhuzamosan? Korábbi plasztikai-téralkotó művészeti és *live act* megjelenéseim elméleti keretbe rendezésével, újra pozicionálásával az eddigi értelmezéseim módosítása, így újabb médiumú művek fejlesztése is lehetségessé vált.

Hogyan tudom a művészeti kutatásom számára azt a legszűkebb területet kijelölni, amely teljesíti a nyitottság és az önreflexivitás feltételeit, ugyanakkor képes a különböző kortárs téralkotó médiumokban a befogadói tapasztalatról alkotott specifikus tapasztalataimat és a különböző területek egymásra támaszkodó fejlesztési irányait bemutatni?

A bemutatott művészeti kutatás előzményeinek korábbi saját művek vagy műcsoportok tekinthetőek, amelyek esetenként participatív megközelítést is generáltak. Korábbi alkotói időszakom művészeti kutatásainak előzetesen már bemutatott eredményei közül plasztikákat új közegben, szorosan más művekhez vagy plasztikai objektumokhoz kapcsolva mutattam be, „Rekontextualizálás” cím alatt mutatom be az értekezés 6. fejezetében. A meghívásoknak köszönhető műtárgy-pozicionálások számomra a plasztikák és műcsoportok egymásra hatásával új értelmezési szempontokat nyitottak meg.

Jelen kutatás munkacíme és témája „Az installáció művészet mint hybrid médium” volt, jelenleg alcímként szerepel. A végleges cím – A téralkotás dramaturgiája – tágabb értelmezést enged meg, ugyanakkor nem törekszem a címben rejlő értelmezések és lehetőségek teljes feltérképezésére.

Az alkotói gyakorlatomban – kinetikus, helyspecifikus vagy folyamat alapú műveim, multimédia tervezői tevékenységem során – korábban többnyire a néző fizikai karakterét magában foglaló téralkotás, ehhez kapcsolódó programozott mozgás, esetenként egyedi ritmussal szabályzó vezérlés- vagy élő szereplőt mozgató (*live act*) megjelenések esetében a teret strukturáló előadók, vetített kép, animáció vagy audio rendszerek mint a teret differenciáló tényezők jelentek meg.

¹ HANNULA, Mika –SUORANTA, Juha –VADEN, Tere: Artistic Research – Theories, Methods and Practices. Academy of Fine Arts; University of Gothenburg/Art Monitor, Helsinki, Gothenburg, Sweden, 2005. - digitális verzió -az értekezés szerzőjének saját fordítása, link digitális verzió: https://www.researchgate.net/publication/272295724_Artistic_Research_Methodology_Narrative_Power_and_the_Public utolsó letöltés: 2023.08.25.

Későbbiekben további további médiumok vonódtak be, mint a programozott vagy fix beállítású fény, mozgókép, interaktív vetített kép és több csatornás audio tartalmak, illetve az oktatói tevékenységem során VR, XR, nagyjátékfilmes téralkotás vagy kisjátékfilm autonóm látványterveire vonatkozó tartalmakkal összefüggésben.

Helyspecifikus, vagy ezen túl a személyes időérzék változását megkísérlő műveknek a bejárása, keletkezésük dokumentumainak feltárása ² mellett a kutatás első szakaszában (2016-17.) megkíséreltem a tér-és időfelfogások, valamint a nézői percepció szempontjainak természettudományos, filozófiai, művészettörténeti és színháztörténeti szempontú elemzéseit, álláspontjait összevetni, illetve a saját, korábban kialakított formanyelvem és participatív megoldási képletek számára szükséges teoretikus megközelítéseknek egyfajta válogatását – kiemelések mátrixát – felállítani. Ezen értekezés során végül a kutatás ideje alatt bemutatott saját művek szempontjaira fogok fókuszálni, és az intuitív módon feltárt "fogalom-mátrixnak" csak az adott esetekre vonatkozó területeit foglalom az értekezésbe. További, részletes elméleti kifejtés a kutatásom további szakaszának alapja lehet a jövőben.

Azonban a tér specifikus megközelítéseivel kapcsolatban itt szeretnék Seregi Tamás *Az abszolút térről* című, 2019-ben publikált tanulmányából ³ a kutatásomat kiemelkedően érintő, vonatkozó mondatokat idézni: *„Ismerjük ennek a nagyon is gyorsan lezajló folyamatnak az okait az érzékeink megbízhatóságával kapcsolatos szkepszistól kezdve a reprezentáció fogalmának hatalmas karrierjén át egészen a korabeli technológiai változásokig terjedően (lencsék, camera obscura stb.), amelyek mind-mind hozzájárultak ahhoz, hogy az elme egyre inkább kitágult és elmélyült. Az elmének tere lett. (...) Descartes számára anyag nélkül még egyszerűen értelmetlen volt kiterjedésről beszélni, hiszen az anyag és csak az anyag képes egyedül kiterjedni. Ez annyit jelent, hogy szerinte nem létezhet tiszta tér, vagyis űr. Kant számára azonban már nagyon is létezik (ebben Newton gyakorolt rá meghatározó hatást), sőt csak az létezik. Gondosan le is választja a térérzékelésről mindazt, ami a tér ürességét gátolja. Az érzékelésben található értelmi összetevőket éppúgy (szubsztancia, erő, oszthatatlanság stb.), mint az érzéki összetevőket (áthatolhatatlanság, keménység, szín stb.). Ami megmarad, és amit »tiszta szemléletnek« nevez, az a kiterjedés és az alak. Majd hozzáteszi: »Ez utóbbiak ama tiszta szemlélet részei, mely mint az érzékelés tiszta formája, a priori benne foglaltatik az elmében, anélkül hogy az érzékek vagy érzetek bármiféle valóságos tárgya adva volna.«” ⁴*

Spatial Turn-nek / Térbeli fordulatnak nevezi a szakirodalom azt a folyamatot, amely együtt jár a médiumok újra pozicionálásával, valamint a hatvanas évek konceptuális, minimalista és poszt-minimalista törekvéseiben – szándékosan nem használom a "szobrászművészet" vagy "média-művészet" kategóriákat – szinte minden alkotó területen megjelenő, a tér hozzáférhetővé tételére és uralására irányuló tendenciák által elindított szemléletbeli változást.

² nemzetközi gyűjtemények, Velencei Biennálék, épített kültéri és beltéri installációk

³ SEREGI Tamás: *Az abszolút térről*. Academia.Edu, online megjelenés a jyzetetek között 3. o

https://www.academia.edu/40605124/Az_abszol%C3%BAt_t%C3%A9r%C5%91 utolsó letöltés 2023-08.22

⁴ Seregi idézi Kantot Vö. Seregi 2019, i.m.; Immanuel Kant: *A tiszta ész kritikája*. Atlantisz, Budapest, 2009. 76. (B 35)

https://www.academia.edu/40605124/Az_abszol%C3%BAt_t%C3%A9r%C5%91 utolsó letöltés 2023-08.22

I WANT
THE
PUBLIC TO BE
IN
SIDE A
BRAIN
IN
ACTION

Thomas Hirschhorn, 24h Foucault, 2004

E folyamat során egyúttal a terek reprezentációs formái is sok esetben transzdiszciplinárisává váltak.

“A hatvanas évek részben párhuzamos, egymást átható szellemi-művészeti újdonságai, a minimal art és a conceptual art ma már jól látható, közös törekvése, vagy inkább eredménye egy sajátos területfoglalás a művészet számára, új mentális szféra kijelölése a megismerés szellemi terepasztalán, ami természetesen a befogadó (közeg) átalakításával is járt. A közvetítő közeg, az eszköz – nem kis mértékben Marshall McLuhan publikációi nyomán – a figyelem centrumába kerül. (...) Természetesen a médiatudatos, az adott közeg sajátosságainak, mással össze nem téveszthető lehetőségeinek elemzésére vállalkozó, önreflektív, visszacsatolt, zárt láncot konstruáló műfajok szaporodása is a médium megváltozott szerepének megértésére vezethető vissza. Ugyanakkor az eszköztár folyamatos és gyors bővülésének, megváltozásának furcsa következménye, hogy egy-egy új eszköz feltűnése és eltűnése (újabbal való felváltása) szinte azelőtt lezajlik, mint hogy lehetőségeinek alapos kiismerésére mód lenne (...).” ⁵ A Peternák Miklós *Művészet, kutatás, kísérlet* című tanulmányából kiemelt részlet a médium megváltozott szerepét emeli ki.

Forráskutatásaim között szerepelt például earth art műhöz (Spiral Jetty, Robert Smithson 1970) ⁶ kapcsolódó kézi rajz alapú storyboard. A dokumentációtól elemelt, autonóm film igényével tervezett mozgókép anyag az adott mű saját személyes idő spektrumát, a műtárgy percepcióját dolgozta fel alkotói szemszögből. Téralkotó művészet jelenében meghatározó fordulat volt a hibridizáció megjelenése: a mozgásban lévő test által belakott tér ⁷ használatba vett hely és haptikus tapintás-központú tapasztalat után a térben való virtuális mozgás, illetve az „anyagtalan” tartalmak egyénítik a pillanatnyi térérzékelés szubjektívá váló folyamatát.

Az akció-, efemer és installatív munkák során a művészek gyakorlatában megjelenő dokumentálási módozatainak vizsgálata és a művészeti kutatás értekezés formában történő összefoglalása nem teljesen fedi egymást, mégis a módszer meghatározása szempontjából érdekes Claire Bishop bevezetése *“Participation”* című kiadványának előszavában: *„...különböző javaslatok a folyamatalapú részvétel oldalra történő rögzítésére: a manifesztum formátum (Debord, Kaprow, Beuys), a projektleírás (Carnevale, Höller, Hirschhorn), a részletes eseménynapló (Schwarze Beuys-ról), az esemény utáni reflexiók (Piper, Cufer, Deller), a párbeszéd levelezés formájában (Oiticica és Clark), és a visszatekintő áttekintés harmadik személyű elbeszélés formájában (Tiravanija).*

⁵ PETERNÁK Miklós: *MŰVÉSZET, KUTATÁS, KÍSÉRLET* (Tudományos terminusok, módszerek, utalások és fogalmi rendszerek a művészetben az 1940-es és 1970-es évek között) 199.o. forrás link:

https://monoskop.org/images/3/30/Peternak_Miklos_2005_Muveszet_kutatas_kiserlet.pdf utolsó letöltés 2023.08. 28.

⁶ Sóból és bazalt törmelékből épített, 460x4,6 m kiterjedésű, vízbe nyúló, bejárható earth art mű. A sóban és algában gazdag víz speciális színtónussal bír. eredeti helyszín: Great Salt Lake (Utah, USA), a mű dokumentációja a Dia Art Foundation (Beacon, New York, USA) tulajdonában van.

⁷ „Ha a-mozgásban-lévő-kő valamiképpen nem más, mint a nyugalomban lévő kő, akkor soha nincs mozgásban (és egyébként nyugalomban sem). Amint bevezetjük egy olyan mozgó tárgy fogalmát, amely mozgása során ugyanaz marad, Zénón érvei újra érvényesek lesznek. Hiába vetjük ellenük, hogy a mozgást nem szabad diszkontinuous helyzetek sorozatának tekinteni, melyeket a mozgó tárgy egymás után foglal el, diszkontinuous pillanatok sorozatában, és hogy a tér és az idő nem diszkrét elemek összetételéből áll.” Merleau-Ponty: *Az észlelés fenomenológiája*. l'Harmattan, Budapest, 2020. 180. (digitális formátum)

A hely szűkössége megakadályozta a Collective Actions csoport teljesebb bemutatását, akiknek a dokumentációhoz való módszertani hozzáállása eltörölte a határt az együttműködés, az esemény és a reflexió között: minden egyes mű résztvevőit felkérték, hogy dokumentálják az arra adott válaszukat (...).” 8

Jelenlegi művészeti kutatásom során a gyakorlati alapú folyamatok, valamint a teoretikus kutatómunkám dokumentálására egy-egy időszak konklúzióit ‘mind map’ jegyzetek formájában, valamint az aktuális megjelent művek mellékleteként a részletes, adat-jellegű dokumentációt részesítettem előnyben. Szövegesen a technikai aspektusoknak csak az alap tételeit kommentálom. A kutatás során vizsgált szakirodalmak címeit listázom, viszont szöveges formában nem minden vizsgált vonatkozó anyag jelenik meg az értekezés során. A bemutatott alkotói folyamat során a korábban feltett kérdéseimre a válaszaim, valamint egy-egy további megjelenésre vonatkozó döntéseim indokai az intuitív és a pragmatikus tervező közötti mezsgyén helyezkedik el. Alkotóként újabb, több esetben együttműködésen alapuló autonóm munkáimnak a megjelenései, valamint ezen értekezésben “rekontextualizálás” fejezetben említett kollektív részvételek kurátori meghívások eredményei 9 voltak: a meghívó intézmény profilja valamint a terek is nagyban befolyásolták az művek tovább gondolását vagy kiválasztását.

2018-19. évek során feldolgozott témám szakirodalmának rejtettebb részleteinek megismerésében segítségemre voltak a C3 10 online és offline kiadványai, a Getty Research Institute archívumának 11 és kiállításainak anyagai, valamint számos nemzetközi állandó és időszaki válogatást, térspecifikus művet személyes bejárással volt alkalmam vizsgálni. A mestermunkám fejlesztése közben, és az első munka bemutatót megelőző fázisában (2018) a művészeti kutatásban résztvevő alkotókon és szakembereken, szoftverfejlesztő és mechatronikai mérnök résztvevőkön túl (ld. 04-05-06. fejezetek) sokat jelentettek a különböző megjelenéseimhez kapcsolódó kurátori részvételek is. Felkérés alapon, kurátori projektbe illeszkedve 12 újabb nézőpontokat tudtam bevonni abba a formai és fogalmi mátrixba, amelyet saját, installáció művészet területén fejlesztett munkáim alkottak. Ezeket a felkérés-alapú kiállítás-részvételeimet mutatom be jelen értekezés hatodik fejezetében. Bár első ránézésre távol eshetnek ezek a megjelenések az előre megtervezett gondolati ívtől – fogalmi és formai világtól, amellyel a kutatást felvetettem, mégis tágították a kutatás perspektíváját, nagyobb összefüggéseit tekintve kihívásként tekinthető ezeknek a részvételeknek a behelyezése az eredeti hipotéziseim rendszerébe. Itt jegyzem meg, hogy Pendulum-projektem újrafogalmazása alkalmával a már elindított fejlesztéshez csatlakozott kurátornak, German Kingának 13 a formálódó interaktív mű címét is köszönhetem, amit örömmel fogadtam el, úgy mint a mai napig a szellemi támogatását is.

8 BISHOP, Claire: Introduction. in.: Bishop, Claire (ed.): Participation. Whitechapel, London; The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2006. online verzió A participáció történetéről és elméleteiről https://monoskop.org/images/b/b1/Bishop_Claire_ed_Participation.pdf utolsó letöltés 2023.08.30.9 2017. kurátor: Keserű Katalin, Műcsarnok, Budapest, 2018. kurátor: Nagy T. katalin, MODEM, Debrecen, 2018-19. kurátor: Szeifert Judit, Magyar Nemzeti Galéria Budapest “fiók-kiállítás sorozat” ld. később: rekontextualizálások 3. fejezet, valamint 2019. programmenedzser Szabó György, Trafó Kortárs Művészetek Háza Budapest 10 C3 <http://www.c3.hu/>

11 Getty Research Institute, Los Angeles, USA <https://www.getty.edu/research/>

12 Nagy T. Katalin és Dr. Szeifert Judit kurátorok meghívásai. MODEM, Debrecen illetve Magyar Nemzeti Galéria, Budapest helyszíneken, 2017, 2018, 2019.

13 Kurátor: German Kinga, MOME egyetemi docens. Trafó Kortárs Művészetek háza, színházterem és egyéb, nem publikus tér bevonásával, 2021.

01.2. EMPIRIKUS MŰVÉSZETI KUTATÁS KARAKTERISZTIKÁJA FÓKUSZPONTOK

- Művészeti kutatás, nyilvános megjelenések
- “Fizikai hang mint forrás halmaz”, az érzékelt hangra és a kinetikus szituációra való térbeli reflexiók leképezése
- Szöveg hangszövet kialakításának forrása kinetikus mű vagy Live Act függvényében
- Múzeumi “re-kontextualizáló” részvételek, meghívás alapú együttműködés, differenciált egymásra hatások
- Differenciált egyedi hibrid médiumú művek: alkalmazott művészeti / tervezői szcéna: látványtervezői szempontok és az autonóm művészet metszéspontjainak lehetőségei, oktatás területén az XR, AR, illetve a mozgóképes látványtervezés műfajába sorolható munkák
- Befogadói észlelés mint aktív folyamat vizsgálata: szenzoros érzékelésen alapuló interaktív installáció fejlesztése, fizikai téralkotás és a megfelelő software-hardware együttállásai, együttműködések
- Autopoézis, emergencia, intuíció: reflexió szerepe, az élményalapú művészet relevanciája, az auto-feedback szerepe és visszahatása a tervezés folyamatára - fizikai tér, adott helyszín nézői bejárásának az egyedi megoldásai, jelenlét és téri identitás kérdései
- Fejlesztői és tervezői együttműködések: szenzoros érzékelésen alapuló interaktív installáció fejlesztése “PULZUS IMPULZUSOK”, “PULZUS MEZŐ” címmel (2019-2021 /2023)

01.3. A KUTATÁS TÁRGYA

Research through art and design” beágyazottsága

Társ-alkotó-e a befogadó? A nézői jelenlét archeológiája

„Art history has recently become enamored of another word for seeing, and that is gazing. (...)

Gazing is an unfocused awareness, and a glaser does not see anything very well.

(...) Staring is sometimes this way, bordering on blindness

(...) Staring is an unusual kind of seeing, and there’s usually something odd going on when I find myself staring. Perhaps staring is a sign that an artwork has malfunctioned (...) 14

Milyen szempontok azok, amelyek miatt a befogadói részvételt fontosnak tartom kiemelni a téralkotó művészeti kontextuson belül, és az értekezéshez kapcsolódó művek sorát ezen a szemponton végigvezetni?

A mű (vizuális, térbeli vagy akció-mű) autonomitása, hatás és visszahatás tekintetében nem hordoz abszolút igazságot, 15 bár az esztétikai reflexióban elvitathatatlan helye van. „A strukturalizmus és recepcióesztétika viszont nemcsak viszonylagosnak mutatja, hanem kategorikusan visszautasítja a műalkotás ilyen igazság igényét, ugyanakkor nem kérdőjelezi meg a műnek az esztétikai reflexióban betöltött központi helyét. Annak ellenére ugyanis, hogy képviselői társalkotónak tekintik a befogadót, sőt azt állítják hogy a recepció során elsősorban ő hozza létre a mű jelentését és értelmét, továbbra is a műalkotás marad az esztétikai reflexió, illetve a hermeneutikai tevékenység központ vonatkoztatási pontja.” - fejti ki Erika Fischer Lichte A Performativitás esztétikája című tanulmánykötetének Az előadás mint esemény című fejezetében. 16 Ellenben, mivel a mai műformák az interaktív és immerzív téralkotó művészetet is magukba foglalják, illetve az „anyagtalán művészet” legitimitását többen megerősítették, ma már kritikával lehet olvasnunk a későbbi megállapítását. Idézem: „A mű (...) olyan artefactumként áll rendelkezésünkre, amely a befogadótól függetlenül mindig ugyanaz marad, az esetleges változások pedig csak az idő múlásával magyarázhatóak (...). A befogadó (...) a művészi jeleket kapcsolatba hozza egymással vagy szövegen kívüli struktúrákkal, a mű mindig új és új értelmet nyer. Ily módon válik elvileg lehetségessé egy életem át párbeszédet folytatni a művel.” 17

14 nyersfordítás: A művészettörténet az utóbbi időben a látás egy másik szavába is beleszeretett, ez pedig a “merengés”. „A merengés (bámulás) fókuszátlan éberség, és a merengő (báméskodó) nem lát mindent tökéletesen.”

„A merengés néha ilyen módon a vaksággal határos”

...A merengés a látás szokatlan fajtája, és általában valami furcsa dolog történik, amikor azon kapom magam, hogy bámulok. Talán az elmerengés annak a jele, hogy egy műalkotás meghibásodott.” in: ELKINS, James: The Object Stares Back. on the nature of seeing, Harvest edition, Simon & Schuster 1996. 207. o. (nyersfordítás jelen disszertáció szerzőjének munkája)

15 A filozófiai esztétika Hegeltől Adornóig osztja azt az előfeltevést, mely szerint a műalkotás az igazság menszára, hiszen (Heidegger szavaival élve) „a művészet az igazság működésbe lépése”. Martin Heidegger A Műalkotás eredet című művének (Európa, Budapest, 1988. 65.) tézise Bacsó Béla fordításában. FISCHER-LICHTE, Erika: A performativitás esztétikája. Balassi, Budapest, 2009. 223.

16 u.ott

17 FISCHER_LICHTE 2009, i.m., 224.

Mestermunkám fejlesztése során a részvétel, a nézői aktivitás („co-presence”) végül vizualizált módon aktív együttműködővé tette a befogadó nézőt, a kétdimenziós generatív kép különböző pillanatnyi állapotai az észlelés, térbeli pozíció jeleiként vesznek részt a kompozícióban. A műtárgy terében kialakított, pillanatnyi vagy hosszabb figyelmünk változásait a „befogadó tekintetre”, jelenlét pozicionálására való tekintettel vizsgáltam.

Megelőző művészeti praxisban és jelen kutatás során érintett területek, amelyek egymásra visszaható viszonyban állnak:

- fizikai téralkotás / térplasztika
- software–hardware együttállás / interakció
- fizikai hang és modulált állapotok megjelenítése a téralkotó művészetben
- a néző–mű és előadó tere, ‘live act’

A tárgy, a néző, a kinetikus plasztika, a műegyüttes illetve az interaktív művészet egy specifikus példáját a mű a nézővel való relációinak sajátos koordinátarendszerének bővebb kifejtését ezen értekezés keretei között együttműködésen alapuló műegyütteseken, kiállítások kontextusain keresztül mutatom be.

A minimalista művészet és a fluxus képviselői a ’60-as években alapjaiban változtatták meg a tárgy és néző viszonyát, a művészet és esemény felfogását, a tárgy jelentéstartalmának határait. Egy szituáció központú perspektívát javasoltak, amelyben a tértudat és testtudat központi jelentőségűvé válik. Yve-Alain Bois és Rosalind Krauss ¹⁸ a hatás/élmény mibenlétét kutatta -az ezredforduló előtt-, mely a nézőt önmaga, a tér valamint az installatív szituáció felé orientálja. A műtárgy a belső mentális fogalmak vagy az öntudat reprezentálása helyett egy – a nézővel megosztott – teret kínál.

Az installáció művészet kifejezés helyett később “téralkotó művészet” elnevezést részesítettem előnyben, ennek sokrétű változatai miatt. “(...)valószínűleg ennek a fordulatnak is köszönhető, hogy az új művészeti formák első kategorizációs kísérlete, a befogadói tudomásulvétel anyag-/technika-/közegfüggő kifejezések segítségével történik (land art vagy earth work, eat art, body art, video art, idea art stb.” ¹⁹

Erwin Panofsky illetve Ernst Cassirer az 1930-as évek során a tárgyiasság egy új formáját, az „én”-től eltávolodva a perspektíva és az esztétikai tér problematikáját fejtik ki. „Erwin Panofskynak a Warburg-könyvtárban tartott nagyhatású és a témában máig megkerülhetetlen előadása, *A perspektíva mint »szimbolikus forma«* (1925; megjelent 1927-ben), egyértelműen megmutatta, hogy a perspektívához való viszonyunk ambivalens és eldöntetlen. (...)”

¹⁸ BOIS, Yve-Alain–KRAUSS, Rosalind: *Formless: A User's Guide*. Cambridge, 1997. MA: Zone
¹⁹ PETERNAK, i.m.

Panofsky a következőképpen fogalmazott: »a perspektíva történetét éppen úgy tekinthetjük a távolság teremtő és objektiváló valóságérzék diadalának, mint a távolság teremtést tagadó emberi hatalom törekvés diadalának, éppen úgy tekinthetjük a külvilág megszilárdításának és rendszerezésének, mint az énhatárok kiterjesztésének« (...)miközben felismeri a perspektíva »kétélű« és ambivalens mivoltát, nagyon is határozottan dönt, nevezetesen, hogy a perspektíva csak mint művészi válasz lehet jelentős, amely az esztétikai teret egy szemléletes-szimbolikus formába foglalja, azaz olyan jelentéshordozó és közvetítő tér kialakítására szolgáló eszköz, amely érzéki-szemléletes elemek által kialakított. (...) Cassirer előadása egy döntő ponton mintha a fenti, Panofsky által meglátott kettősségre válaszolna: »Ugyanis a tárgy a művészi ábrázolás tartalmaként egy új distancia, messzeségbe kerül az éntől – s csak ebben nyeri el saját önálló létét, a »tárgyiasság« egy új formáját. Ez az új tárgyiasság az, ami az esztétikai teret is kitünteti.«” 20

Mai szemmel, a virtuális vagy fizikai tér érzékelésének a kortárs művészeti téralkotó műfajok kibővült skáláján a perspektíva, a néző elhelyezése a műhöz képest, az egyedileg bevont ipari-vagy technológiai háttér eltérő alkalmazása gyakran kap önálló, szubjektív értelmet. Ugyanakkor a mai művészetelméleti diskurzusban az "Új anyagiság" (new materiality) fogalma kezd elterjedni amely a hybrid médiumoknak is jellemzője, különböző szempontokból.

01.4. A KUTATÁS MÓDSZERTANA

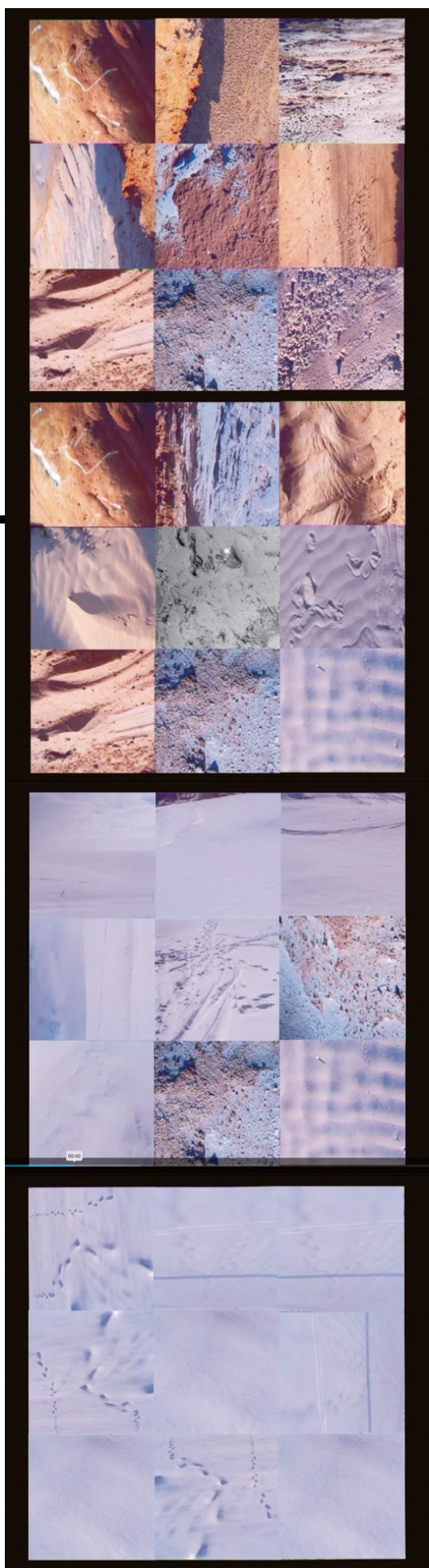
Kutatásom munkamódszereit az alábbiak szerint tudom jellemezni:

Önreflexív: különböző médiumokban megjelenő alkotói metódusaim közös vagy egymásból eredeztethető szempontrendszerét keresem: korábbi, permanens vagy időszakai, nagyobb léptékű térplasztikák és 'live act', strukturált improvizáción alapuló munkáim analízise aktualizált formában történő bemutatásával történt.

Kollaboratív fejlesztés: meghívott szakirányú résztvevőkkel és kurátori együttműködéssel a befogadó intézmények specifikációinak tanulmányozása után, a kialakuló munkacsoportokon belül esetenként az előadóművészet és kísérleti mozgóképművészet fogalomtárát, lehetőségeit több szempontból vizsgálva alakítottam a munkák karakterét, részterületeket. Ilyen módon vezető tervezőként az alkotói folyamatba integráltam a bemutató intézmény szempontjai, a művészeti elméleti szakember inspiratív javaslatait és a meghívott látványtervező, audio tervező, koreográfus, interaktív programozó és szoftverfejlesztők munkájának egymást időszakonként kiegészítő aktivitásait.

Meghívásokon alapuló installatív részvételek eseteiben a meghívó intézmény által felkínált térbeli és művészeti környezetet kiindulásképp tekintve a különböző műfaji szempontokat a saját kutatásra vetített fejlesztés

Oktatási eredményeken alapuló, kutatásra visszaható tematikus és egyedi terveket illető felvetések az alkalmazott művészeti terület – filmipar – keretén belül, megvalósult szakmai tapasztalatok alapján és meghívott előadókkal

01.5. TÉRALKOTÓ MŰVÉSZETI KUTATÁS ÉS ALKOTÓMUNKA ELŐZMÉNYEI / KORÁBBI KUTATÁS

Jelenlegi művészeti kutatásom lejegyzésekor bevezetésképpen fontosnak tartom röviden jelölni munkáim ívének bizonyos állomásait, a befogadói jelenlét szempontjait szem előtt tartva.

Munkafolyamataim és alkotói álláspontom első összefoglalásakor Tarczali Andrea művészettörténész következőképpen fogalmazott munkámról: *„Az emberi nagyságot meghaladó figurák lábukkal a padlózatot érintik, testükkel felénk magasodva bennünket figyelnek. A kecsesen nyúlánk lábak a vékonyka testtel – mintegy kaput képezve – belépésre készletnek. A szobor terébe belépve a szemlélő kénytelen felhagyni külső, »megfigyelő« pozícióját, egy kimerevített pillanat részeseként maga is megfigyeltté válik.”* 21 Akkori, egymást követő kompozícióim (szobrászművészként és később, az ezredforduló után együttműködésen alapuló saját rendezésű-tervezésű előadóművészeti, ‘live act’ munkáim eseteiben) az adott tér-szeletet animálni kívánták 22 a térbe állított, fizikailag meghatározott rendszerekben pozicionált, talajt érintő vagy függesztett plasztikák, később fotó vagy élő felvétel alapú animációk a befogadó jelenlétét aránylag szigorúan indukálták, miközben a szabad bejárás lehetősége megmaradt. Kezdeti elgondolásom a tér-képzetokről és ezen belül a műtárgy szerepéről nagy mértékben támaszkodott Martin Heidegger A műalkotás eredete című művére 23, ami a létrehozott mű célját, ‘játékerét’, nézőpontját és az alkotó-alkotás viszonyát illeti.

Mivel az értekezés során később bemutatott mestermű technológiai bővítést, váltást tartalmaz, ugyanakkor a fizikai háromdimenziós térben installált szobrászati (kinetikus vagy statikus) művekhez generatív vetített képet rendel (05.-06. fejezet), ezen a ponton megemlítek egy kevésbé publikált, kevert médiumú, akár előzménynek is tekinthető művet, amelyet színpadi környezetben mutattunk be 2003. évben. Az előadás színházi térben, frontális előadás-szituációban tervezett, kollektív munka volt. *„Öt alkotó: egy táncos, két zeneszerző, egy képzőművész és egy filmes ezúttal rendezőként mutatkozik meg. Színpadképet, képet, mozgást, fényt és hangot tervez - majd összeadják, kivonják, szorozzák, osztják terveiket és végül pontosvesszőket tesznek az előadás részei közé. Így a részekből egész lesz, miközben ez az egész tükrözi a résztvevők személyes vízióit. Henri Michaux belga író és képzőművész művei szolgáltak kiindulópontként.”* 24

21 Rókatündérek különös tánca, Turcsány Villó, Diplomakatalógus, MKE Szobrász tanszékk Budapest 1997 / Tarczali Andrea, ELTE BTK Művészettörténet tanszék 1997

Diploma dolgozatomban a tér megszemélyesítések szándékát fejtettem ki, a bejárható tér bizonyos erőtérré változtatásának lehetőségét spiritualitást hordozó figurális mű-párral kíséreltem meg „A rókatündérek különös tánca” forrás, digitális formában: <https://tvillo.com/Rokatunderek-kulonos-tanca-1997-Turcsany-Villo/> utolsó letöltés ‘23.08.30

22 a kifejezés eredeti értelmében: [animál < latin: animare (lelkesíteni) < animus (lélek) < anima (életerő < lélegzet) < szanszkrit: aniti (lélegzik)

23 HEIDEGGER, Martin: A műalkotás eredete. Európa, Budapest, 1988. Fordította: Bacsó Béla

24 Pont Műhely-Pontoss Vesszők: Élet a hajlatokban (Life within the folds), Ld.

<https://port.hu/adatlap/szindarab/szinhasz/elet-a-hajlatokban/directing-7965> Utolsó letöltés: 2023. 08.10.

A színházi tér „fekete doboz” tere által keretezett, koreografált darab tervezése, rendezése során „nonfiguratív”, saját anyagszerűségüket tárgyiasító animációkkal vettem részt, azon túl, hogy aktuális plasztikák megjelenítését is felajánlottam átmeneti installációk hozzáadott elemeiként. A szereplőkkel kooperáló animációk és plasztikák a performatív cselekmény során megőrizték szuverenitásukat, nem váltak díszletté vagy illusztrációvá hanem inkább időlegesen a színpad alakult át autonóm (ezen értekezés fogalomhasználat szerint tér alkotó-) mű befogadó terévé.

Ilyen módon a képzőművészeti közeg relatív konzekvens, térbeli pozíciókat érintően pragmatikus installáció-hagyományaival szemben egy-egy jelenet erejéig variabilissá vált a művek elhelyezése, a tér képzése. A szereplő – egyben koreográfus – a vetített kép és a plasztikák átmeneti partnerévé vált. A 2003. évben co-directing, kollektív rendezés igényével létre jött közös alkotómunkát egy rövid időintervallumban lezajlott intenzív művészeti kutatásként definiálom. ²⁵ Koreográfus, zeneszerző, képzőművész és operatőr egy író vizuális, jel-szerű és szöveg alapú munkái alapján működött együtt. A tervezői-rendezői munkánk módszertanát előzetesen közösen határoztuk meg.

A “Víz-csik/Stream” című, komponált ritmus alapú, változó átmérővel szerkesztett élő folyó mozgóképét feldolgozó videómunka, valamint a “Táblajáték / Board Game” foto alapú animáció bejárható méretben a színpadtér (black cube) tánc padlójára vetítve jelentek meg. Az említett esetben felhasznált plasztikákra vissza térek jelen értekezés későbbi fejezetében ²⁶ (06.1. fejezet).

A térbeli cselekmény részeként megjelenő, animált mozgó- és állóképek az environmental art műfaji kategóriájának igényével jöttek létre, azonban ebben az esetben a koreografált performansz keretein nem tudtak túllépni, kizárólag mint autonóm vetített képzőművészeti kísérleti munka, egy alkalommal ²⁷.

Mi az oka, hogy jelen kutatásomhoz kapcsolódva bevezetőként lejegyeztem ezt a korábbi, együttműködésen alapuló kutatásomat, a szcenikus művészet / minimalista kortárs színházi látványtervezés / rendezés területén megjelenő, kollaboratív munka folyamatokon alapuló mű példáját?

Egyrészt ez a múltbeli munkám, egyéb alkotói együttműködési tapasztalataimmal együtt indokolhatja elkötelezettségem a kísérleti mozgókép irányában, másrészt az említett feldolgozott fotográfia- és mozgókép felvételek – a permanens és időszakos installáció-megjelenések mellett – a megjelent munkáim sorában példák az arra vonatkozó törekvésre, ahogyan természeti jelenségek karakterének több médiumban párhuzamosan megjelenő feldolgozására törekedtem. Ez a szempont majd a kutatás során kezdeményezett oktatási program tömör leírásakor tér vissza ezen értekezés keretei között (helyszínek differenciált vizsgálata elnevezéssel, kreatív alkotói-tervezői módszerek, ld. 07. fejezet)

²⁵ Műhely Alapítvány RED (rövid esti darabok) kísérleti előadássorozatának részeként az „Élet a Hajlatokban- Life Within The Folds” című előadás Nina Umniakov koreográfus, kortárs táncos kezdeményezése nyomán valósult meg, aki az előadás szóló szereplőjeként is részt vett. Az említett kísérleti animációs munkák esetében a technikai munkatárs Bodóczy Antal volt. Bemutató: MU Színház 2003., későbbi előadások: Artus Stúdió 2004.

²⁶ Goliath fejek sorozat, 2003. Kiállítva mint önálló installáció első alkalommal a Budapest Galéria Lajos utcai kiállítóházában, kurátor Török Tamás.

²⁷ Megjelent 2005-ben a ‘LOOP 05’ videoművészeti fesztivál anyagai között. Barcelona, TÖRÖK Adrien kurátori munkája nyomán

Saját honlapon link: https://tvillo.com/STREAM-VIZCSIK_utolsó_letöltés:2023.08.10.

Henry Michaux műveinek alaposabb megismerése és az ehhez kapcsolódó kutatás meghatározó volt számomra, konstruktív részvételre adott alkalmat a 'figura' és megszemélyesített tér-képzetek viszonyának kialakítása, más szóval a nonfiguratív -és ugyanakkor élő szereplővel koreografált- "szubjektív víziók" színpadra állításának tervezői minőségben való elmélyedés folyamata.

Ennek a múltbeli együttműködésnek bevezetőként összefoglalt kiemelése egyéb kollektív kutatáson alapuló munkáim közül személyesebb háttérrel mutathat arra vonatkozólag is, hogy jelen kutatásom második évében miért éreztem szükségét, hogy a hatvanas években az USA nyugati partján minimalista land-art művek dokumentációinak, film terveinek és kurátori-művészeti álláspontjának megértésére törekedjek (2017, 04.fejezet).

Ugyanakkor, Henri Michaux figura-jelei bizonyos grafikus kottaként is értelmezhetőek számomra. Márkos Albert zeneszerzővel való, kétezres évek eleji együttműködéseim 28 során egy, a kortárs klasszikus zenei nyelvhez közelítő jel-alapú, grafikus módon kommunikált, szigorúan megírt hang (audio) megjelenéseken dolgoztunk. Feljebb említett, MU színházban történt performatív előadás hanganyagának kialakítása esetében a komponált audio anyag struktúrája és az előadás képi világának karakterének tervezése során szorososan működtünk együtt.

Egy, a képzőművészetben "poszt-minimalizmus" és "mágikus realizmus", de a konceptuális művészettől távolabb eső fogalmi-és formai rendszeren belül az említett előadáson kívül egyéb előzményei is vannak annak, hogy az audio szcénán belül párhuzamos tervezői, előadói vagy digitális hang-moduláció gyakorlatok a téralkotó megjelenések során szerves részévé válnak megjelenéseimnek. 29

02. MŰVÉSZETI KUTATÁS KULCSFOGALMAI SZÖVEG, ELŐADÓ, ADATHALMAZ

02.1.1. Empirikus kutatás PARCEL- Csomag III.

„Tudjuk, hogy ma a poszt-szeriális zene során az interpretáló szerepe radikálisan megváltozott. Az előadó bizonyos fokon együttműködővé válik, társszerzője lesz a darabnak: inkább befejezi mint kifejezéssel tölti fel. A szöveg sokkal inkább egy új típusú kotta, fizikai együttműködésre kéri fel az olvasót” 30

Kutatásom első fázisa (2016-2017) a live act szereplő-performer, illetve téralkotó művészet esetén a néző pozícióinak részletesebb megfigyelése, elemzése az előadói és befogadói idő- és térélmény metszeteit, gyakorta egymáshoz rendelt szerepeinek szétválasztását, illetve az előadás-szituáció (performansz, színpadi látványtervezés) és a szobrászati installáció egyéb médiumokkal történő együttműködésének a peremterületeit kívánta feltárni.

28 Turcsány Villő: Irány-Tű-Tér c. installáció, performatív előadás (4 plasztika kompozíció), Átjárók performansz, Millenáris, 2001. Együttműködő zeneszerző: Márkos Albert, előadók a Pont műhely tagjai

29 Id. interjú: HAMVAI Kinga: „A téralkotás Dramaturgiája” Beszélgetés Turcsány Villővel. Balkon, 2021. 3-4.sz. 19-23.

30 KOTZ, Liz: Words to Be Looked at: Language in 1960s Art. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2010. 61. jelen értekezés szerzőjének fordítása

Művészeti kutatói pozícióból, új kontextusba helyezve vizsgáltam korábbi, 3–5 éves periódusokban zajló alkotói tevékenységeim – a különböző médiumokban megvalósuló szerzői és látványtervezői kollaboratív folyamatokat, illetve az előadói megjelenéseket is.

kutatói szempontok:

- plasztikai térképzés az időbeliséggel programozott mozgással, mint kompozíciós alapelem
- változó és változtatható anyagok, a hang mint térképző elem, a szöveg és adat mint audio művészeti alapanyag

Kérdésként merül fel: saját intenció jelen performansz esetén a Fluxus művészet területén értelmezendő-e? A színészekkel és civil szereplőkkel felvett, eredeti szöveg alapú hangfelvételek felhasználásával történt hangmontázs szerkesztését egy érzékelés-központú szemlélet dominálta.

A Cage utáni esztétika és az 'event score' esemény lejegyzésének módjainak alaposabb tanulmányozása vált ennek a kérdésnek a tisztázásához szükségessé. Továbbá a minimalista-fluxus költészet, a tárgyi kultúra és az akció viszonyainak elméleti feltárásába kezdtem. A cél egy korábbi munkám (Csomag / Parcel II.) újrafeldolgozása, újabb tartalommal és műfaji elemekkel való megtöltése volt. Nevezett performansz első élő bemutatója a Műcsarnok "Természetművészet-Kis Gesztusok" című kiállításának "Kutatók Éjszakája" című eseménye alkalmával történt, Keserü Katalin kurátor felkérése alapján.

"A fogalom vagy cselekvés meghatározására szolgáló jelölések e használata Cage 1950-es évekbeli munkájából ered (...). Mint láttuk, a hagyományos kottairást géppel írt számok és szavak sűrített halmazára cserélve a 4'33" szövegváltozata (az 1950-es évek közepétől-végéig) önállósította a kotta modelljét. Grafikai/szöveges objektum, elválaszthatatlanul olvasandó szavak és végrehajtandó műveletek. Míg ezt a modellt John Cage kezdeményezte, mások dolgozták ki 1959 és 1962 között egy sor projektben. (...) az ilyen partitúrák konkrét, operatív dimenziója egy nyílt tranzitivitást, az anyagokra ható potenciált foglal magában (...). Az írás »in-tranzitív« és »performatív«, amelyben »csak a nyelv cselekszik, teljesít, és nem én«. Ahogy Barthes ezt követően javasolta a Munkától a szövegig (1971) című művében: „Ma már tudjuk, hogy a poszt-szeriális zene gyökeresen megváltoztatta az »interpretátor« szerepét, akit bizonyos értelemben társszerzőnek nevezhetünk az »event scores«-t inkább kiegészítve, mint »előadva«. A szöveg egy ilyen újfajta partitúra: gyakorlati együttműködést kér az olvasótól.” – foglalja össze Liz Kotz Words to be looked at: language in 1960's art című munkájának ide vonatkozatható fejezetében. 31

Forráskereső munkám során az auditív konceptuális, poszt-minimalista és fluxus alkotások során az alkotások “testét” alkotó szöveges anyagok tanulmányozása mentén a performansz leírásokon keresztül később rövid úton a grafikus kottákhoz jutottam el, amelyek a kutatás egy későbbi szakaszához vezetnek majd.

„A konceptuális művészeti gyakorlat esetében elengedhetetlen megjegyezni, hogy a a Happening és a Fluxus kontextusában a nyelv mint művészi médium felé fordulás korábban következik be, körülvevő szöveges partitúrák, utasítások és performansz-jelölések bőségével. Ezzel összefüggésben vegyük észre, hogy ezek mennyiben különböznek az explicitebb és öntudatosabb »fogalmi« nyelvhasználatok megjelenésétől, amelyeket iteratív struktúraként és reprezentációs médiumként is alkalmaztak.” 32

PARCEL III./2.

“Micsoda nagy utazó voltam valaha, hát igen, az utóbbi időben már csak térden csúsztam, igaz, aztán kúsztam, gurultam, végül nem maradt más belőlem, csak a törzsem (szánalmas állapotban), rajta meg a fejem.” 33

Az előadók a látás, a hallás és a mozgás képességeinek korlátozott állapotában az érzékelés egyedi módját tapasztalják meg. A sajátos ritmus kialakítása során az érzékelt hanganyag fokozottan, intuitívan befolyásolja a cselekményt. A tér feltérképezése és a ritmus kialakítása a nézői befogadás során, részben a reakciók függvényében történik. Egyfajta fragmentált észlelés performatív cselekményen belül – a reális performatív helyzet érzékelésének részleges állapota során a látómező és a hang is fragmentáltan dolgozható fel, így térbeli tájékozódási elemmé válik a fény és a quadro, illetve sztereo hangélmény.

A időbeli különbségek raszttert képeznek: a narráció dekonstruálása a különböző hangsávok szövetében a tartalom– hangfekvés–érthetőség–nyelvi karakter figyelembevételével történt. A beszélt szöveg ritmusa és a hang-tónusok különbözősége szempontjából a szövegstruktúra mint zenei rendszer a térben kialakuló metszetek során további strukturált hangmunkát képez. A Csomag II. című performansz a Nell című függesztett plasztikához és JátszMa című korábbi, együttműködésen alapuló kutatás, co-design alapján kialakított és előadott színházi performanszhoz köthető.

ALKOTÓI SZEMPONTOK:

- Szöveg-struktúra mint auditív rendszer
- Fizikai hangok, mint “forrás halmaz paraméterek”: az érzékelt hangra és a kinetikus szituációra való térbeli reflexiók leképezése
- Intuíció – reflexió szerepe, az élményalapú művészet relevanciája
- “Tárgyasító tekintet” (v.ö. Elkins)

32 KOTZ, 2010, i.m., 175. /jelen értekezés szerzőjének fordítása

33 BECKETT, Samuel: *A megnevezhetetlen*. Ford. Romhányi Török Gábor, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006. 453.

02.1.2. MUNKAMENET

- A szöveges anyagok válogatását és az ehhez kapcsolódó formai kiindulást egy korábban indított, dramaturg bevonásával végzett kutatás alapozta meg. A hangszövet létrehozásakor a narrativitás kérdése nyomán alkotói szempontom volt a megértés és sejtés közötti állapot kutatása, a jelentéstartalom bizonyos meghatározott ritmus szerinti befogadásának lehetőségei.
- A beszélt szöveg ritmusa és a hangtónusok különbözősége szempontjából a szöveg-struktúra mint zenei rendszer térben kialakuló metszeteivel további strukturált hangmunka: szöveges anyagok zenei feldolgozásának igénye alakult ki.

Konceptuálisan a következő fogalmak társulnak az eredeti felvetéshez (performatív előadások folyamán megfigyelések, kulcsfogalmak):

- Limitált szenzibilitás: látás, hallás és mozgás képességének csökkenésével egy sajátos ritmus kialakítása során az érzékelt hanganyag fokozottan, intuitívan befolyásolja a vizuális cselekményt
- fragmentált észlelés performatív cselekményen belül – a reális performatív helyzet érzékelésének részleges állapota során a látómező és hang is fragmentáltan feldolgozható, így térbeli tájékozódási elemmé válik a fény és quadro / illetve sztereo hangélmény ³⁴

³⁴ a performatív mű audio komponense volt az új elem az aktualizált bemutatás eseteiben. A Parcel (Csomag) III. című munka audio elemének munkamenetét jegyzem le ezen értekezésben. A szereplők (bele foglalva jelen értekezés szerzőjét) pozíciója pontosan a korábbi, 2007. évben bemutatott Parcel / Csomag II. performatív megjelenést követik mindhárom újonnan bemutatott esemény során. Múcsarnok, Budapest, 2016.; Kutatók Éjszakája, Modem Debrecen 2017.; Gamekapocs, MOME Budapest 2017. Phd Day. A Rekonstrukció során a szerzőn kívül a társ-előadó személye változott.

02.1.3. KAPCSOLÓDÓ FOGALMI HÁLÓ

Megtettesülés (“re-experiencing”)

A fogalom a színháztudományi diskurzus terminológiájából eredeztethető. A megtettesülés a 18. századi teoretikusok testkoncepció-elemzésekben már fellelhető, az 1960-as évek szerep-definíciói, egymást követő változó nézőpontjai viszont már a testetlenítés fogalmához kapcsolódnak. A színész és a szerep viszonyának vonatkozásában, a színháztörténet során individualizálódó karakterek, előadói attitűdök változásait Erika Fischer-Lichte elemzi tanulmányának *Az anyagosság performatív létrejötte* című fejezetében. 35

“Judith Butler megtettesülés-fogalma szerint egy olyan identitásról beszélhetünk, ...»amely a tevékenységek stilizált ismétlésén keresztül intézményesül«. Ezeket az aktusokat Butler »dramatikus és nem referenciális« voltuknál fogva nevezi performatívnak.” 36 „Dramatikuson azt értem, [...] hogy a test nem csupán anyag, hanem lehetőségek folyamatos és szakadatlan materializálása: Az ember nem egyszerűen test, hanem nagyon fontos értelemben cselekszi a testét.” 37

Fiktív alak létrehozása az akció- és performansz művészetben gyakran nem történik meg, viszont a megtettesülés koncepciója létrejön. Chris Burden *Ötnapos öltözőszekrény-darab*, 1971 című performansa során a művész létrehozza saját speciális és egyedi testiségét, olyan folyamatokat hajt végre, amelyek révén megtettesül saját testének sebezhetősége, kiszolgáltatottsága, élő volta, és ezzel együtt járó veszélyeztetettsége nyomán. 38

Változó szerep-definíciók a tér időleges szubjektív változásait is létre hívják. Peter Brook írja színházi tér definíció-kísérletei során színész-tér-néző kapcsolat változásairól: *„Ez a kapcsolat függ a tér dimenzióitól, a mozgások sebességétől, és függ a kísérlet időtartamától is– mert el fog érkezni az a pillanat, amikor a kontaktus elvész, megszűnik a kommunikáció, és rögvest semmivé foszlik a kísérlet is. Ez jelzi, hogy a távolság, az időtartam és a hang egy adott térben mennyire meghatározzák magát az eseményt.” 39*

Kutatásom első szakaszának újra-kontextualizált megjelenései a performer, az előadó színész, a civil szféra gyakorta egymáshoz rendelt szerepeinek szétválasztását, illetve az előadás-szituáció (performansz, színpadi művek) és a szobrászati installáció egyéb médiumokkal történő együtthatásainak a peremterületeit kívánták feltárni, tapasztalati alapon.

35 FISCHER LICHTÉ, Erika 2009. *A performativitás esztétikája*. Balassa Kiadó. Budapest.

FISCHER-LICHTE 2009. i.m. 106.,

36 FISCHER-LICHTE 2009. i.m., 32.

37 FISCHER-LICHTE 2009. i.m., 32.

BUTLER, Judith: *Problémás nem*. Balassi Kiadó, Budapest, 2006

38 FISCHER LICHTÉ, Erika 2009. 125.

39 Id. Peter Brook *Változó nézőpont* című művének *A tér mint eszköz* című fejezetét.

BROOK, Peter: *Változó nézőpont*. Írások 1946-1987 (ford.: Dobor Mária) Orpheus Könyvkiadó, 2000. eredeti kiadás: *The Shifting Point. Theatre, Film, Opera 1946-1987*. Harper & Row, New York, 1987., 175.o.

Ide illeszkedik Seregi Tamás Az abszolút térről című tanulmányának egy részlete: „...Akárhogy is legyen, mindenesetre az utóbbi váltással maga a tér is megváltozott, egy új »szimbolikus forma« született (vagy született újjá a felvilágosodásból), amelyik már legalább annyira vagy sokkal inkább a teoretikus térhez kötődött, mint a korábbi mitikus térhez. Az általános rendszerelmélet (kibernetika) és a strukturalizmus korszaka ez, amely már semmilyen szinten nem épít a közvetlen (eleven testi) emberi tapasztalatra, hanem helyette ő maga próbálja felépíteni azt egy hatalmas és bővülő apparátus segítségével, amely a biológiától a pszichológián és az informatikán át a társadalomtervezésig egyre több dolgot foglal magába.” 40

A frissen tanulmányozott munkák közül két installatív művet említek, amelyek vonatkoztathatóak a fenti tematikus felvetéshez: Bruce Nauman 2009-es “Days” című munkáját 41 bejárva a térben keletkező hangélmény – a fehér vászonra emlékeztető hangfalakon keresztül – mint élő szereplők által előadott, költészethez közeli mű jelenik meg. A tér önmagában animálódik ilyen értelemben, a teret bejáró befogadó válik főszereplővé. Anish Kapoor pára, füst és víz alapú szobrászati munkái (Ascension 2011.; Descension 2014.) során az anyagok térbeli mozgása, a mechanikusan irányított erővonalak értelmezésem szerint párhuzamot mutatnak ugyanezen időszak színházi és opera-design elemeivel. A folytatólagosan, meghatározott irányokban közlekedő víz-vagy illékony anyagok alkotják a mű “testét”, elsődlegesen ezen anyagok pozicionálása válik kiemelt motívummá.

CSOMAG / PARCEL III. BEMUTATÓK

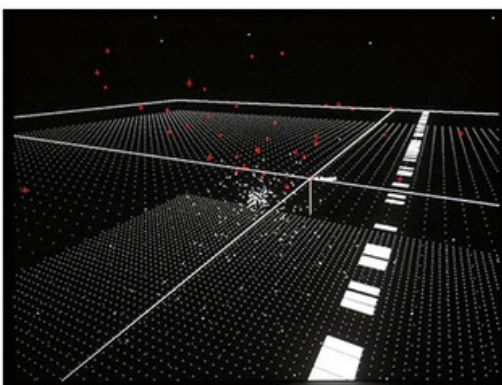
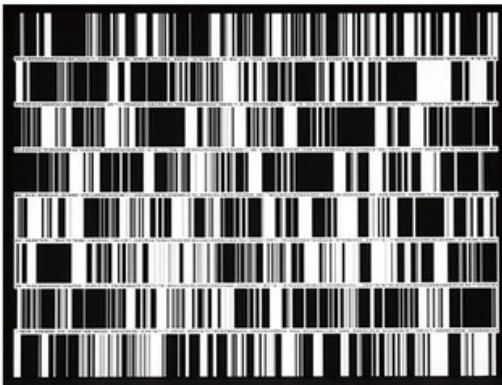
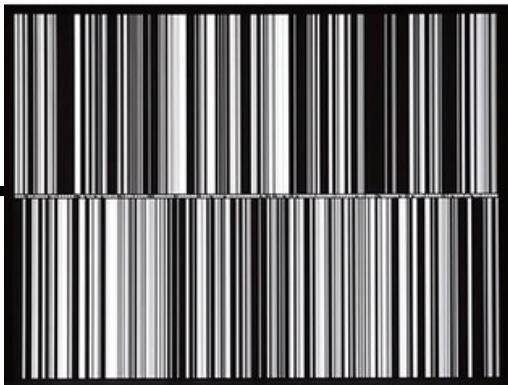
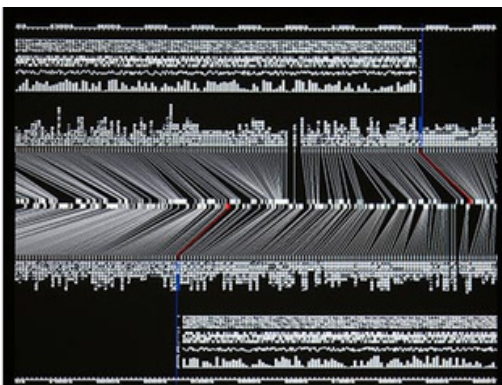
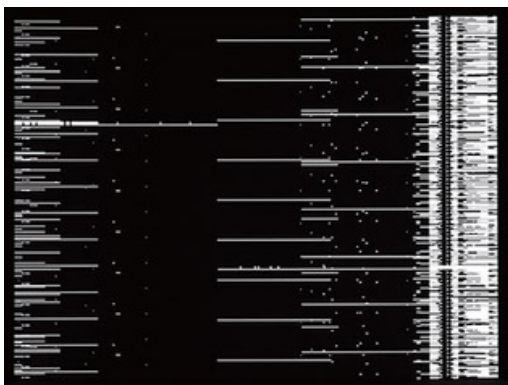
- 2016. **“Kis Gesztusok”** című kiállítás – kurátor Keserü Katalin
vágott videoanyag újravágott hanganyaggal, kapcsolódó ‘live act’
Kutatók éjszakája, négy csatornás hanganyaggal
időtartam: 50 perc, Múcsarnok Budapest
- 2017. **Phd DAY:** “Performativitás és játék a design kultúrában” MOME
CSOMAG III. performansz
időtartam: 20 perc, koncepció, hang terv: Turcsány Villő
- 2017. **Gamekapocs 2.** c. kiállítás Turcsány Villő “Nell” és Nobuyoshi Araki
“Cím nélkül” című, párban kiállított műveihez kapcsolódva, Modem,
Debrecen - Isd.02.1.5“Rekontextualizálás”
időtartam: 50 perc, kurátor Nagy T. Katalin

Audio anyag: <https://soundcloud.com/tvillo/csomag-iii-final-version>

40 SEREGI, Tamás 2019.i.m., 6.

41 Bruce Neuman: Days -információk a MoMA honlapján: link

<https://www.moma.org/calendar/exhibitions/1057#:~:text=Days%20is%20a%20%E2%80%9Csound%20sculpture,the%20visitor%20passes%20between%20them.>

02.2. TOVÁBBLÉPÉS IRÁNYA ADATHALMAZ MINT ZENEI RENDSZER

A továbblépést, tehát a korábbi munkák közötti tematikus átkötést és a teoretikus alapokon nyugvó intuitív tervezői gondolkodást elősegítve különböző emlékezet-modell rekonstrukciókat vizsgáltam.

A megismerő, érzékeny emlékezés, az autonóm művészi emlékezés, a mágikus, illetve meditatív emlékezés tipológiai összefoglalását Keserü Katalin végezte el a 80-as évek művészetére vonatkozóan. Az általa kiemelt képzőművészeti egzisztencializmus számomra a pályám indulásakor meghatározó volt. *“(…) az emlékezés lelki folyamatának leírásában egyirányú mozgás helyett (az érzékitől a racionálisig) egy körhöz vagy mezőhöz érkezünk, aminek minden pontja – változó hangsúllyal – egyformán fontos. Ebből születik meg a műnek az a saját ideje és tere, ami megkülönbözteti az összes többi tárgytól.”* 42

Erdély Miklós *Privát idő spirális szerkezete* címet viselő megfogalmazása jelen művészeti kutatás során, továbbgondolva a korábbi kinetikus rendszeremet előre mozdított az idősíkok egymásra helyezésének igényének értelmében: *„Az emlékezés a »privát« idő spirális szerkezete révén válik lehetségessé. Az elmében az időpontok közötti távolság nem lineáris, hanem ezeket egymásra és a jövő idő totalitására az emlékezet másolja. És minden, ami a jövőben fog megtörténni, úgy jelenik meg, mint egy új réteg a már megtörténten. Az időben előre mozogva, egy esemény képe fokozatosan elveszíti világosságát és határozottságát, s ez lehetővé teszi, hogy állandóan új képeket rögzítsünk egyenlő értékeik zavaró hatása nélkül.”* 43

A mai technológiák igénybevételével a párhuzamos közelmúltak sajátos kivetülésének módját kerestem, térbeli, ritmusbeli dimenzióink valamely mérő/vizualizáló kivetülésének igénye merült fel.

Ryoji Ikeda alkotói munkássága – benchmark elemzés ADATHALMAZ ÁLLOMÁNY

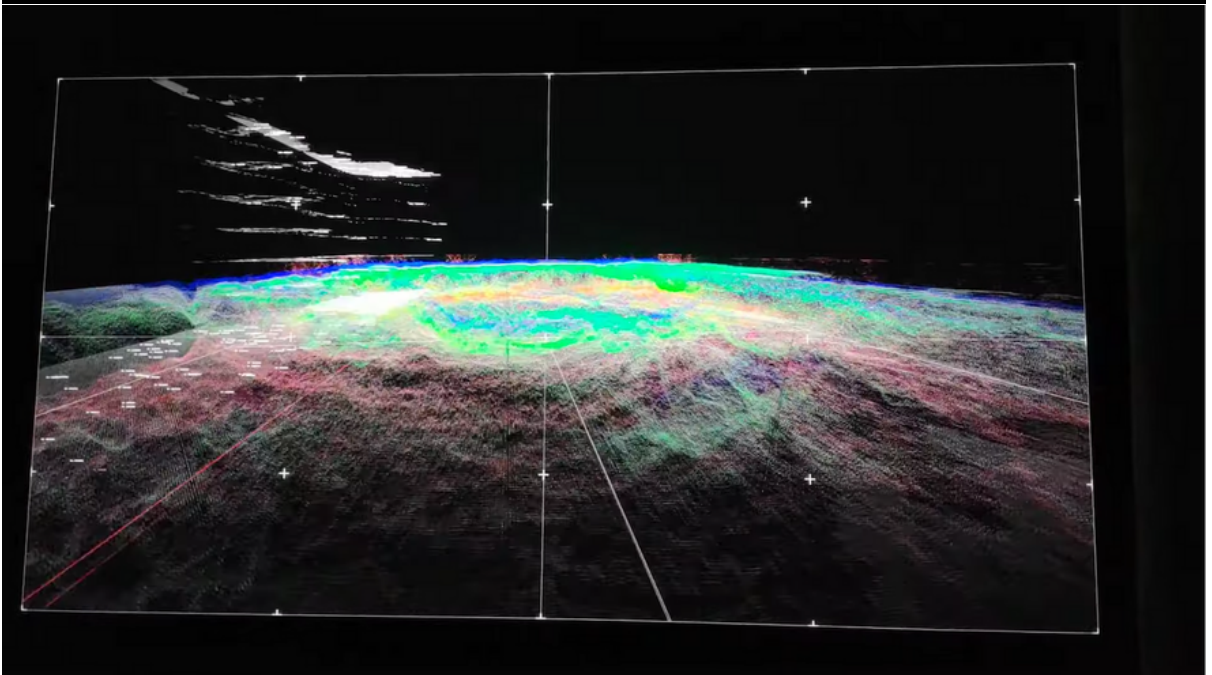
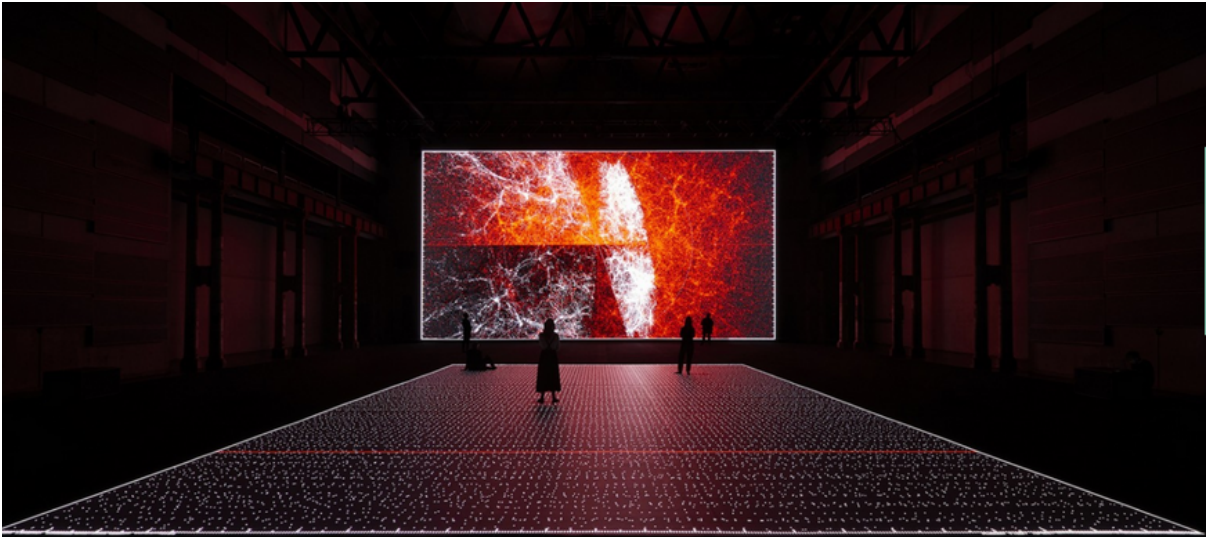
Ryoji Ikeda japán elektronikus zeneszerző és vizuális művész utóbbi két évtizedes kutatói és alkotói munkássága az adatok tömegéhez rendelt paraméterek matematikai, audio- és vizuális rendszerén alapszik. Az Audio-tervezés, a mozgókép és az environment műfaján belül munkáit az adat-analízis, és a környező jelen valósága hívja elő. 44

42 KESERÜ, Katalin: *Emlékezés a kortárs művészetben 1998*, Noran Kiadó -Terek és műfajok a kilencvenes években c. fejeze

43 ERDÉLY, Miklós: *Emlékezet modell* (Angolból fordította: Szóke Annamária, 2011). Forrás: *I Model pamieci owy. Memory-model*. In: *I am. International artist's meeting*. Remont Gallery, Poland. Centrum klubowe szsp pw riviera-remont. [Stencilezett szövegeket tartalmazó gyűjtemény 1978.]

44 A CERN, a kölni részecskegyorsító intézmény vezetője, Rolf Heuer véleménye szerint

“ jelentős technológiai és művészeti hozzáértéssel kezeli forrásként a CERN adatfeldolgozó-és analízáló tevékenységét a nemzetközileg elismert művész (….) A CERN egy parabite mennyiségű adatot dolgoz fel naponta – 210.000 DVD adat mennyiségének megfelelő információ- a tudományos kutatások anyaga művészeti munka központi elemévé válik.”

A hang esszenciális karakterisztikájára fókuszálva a matematika esztétikájának kutatása a szonifikáció területén jelent meg első alkotó-periódusában. Az audio-vizuális megjelenés a vizuális értelmezésen alapuló, a hanganyaggal egyenrangú vetített képanyaggal együtt analízisek feldolgozásának eredménye, kutatását tudományos és elektronikai tervező munkatársakkal végzi.

A hang-alapú tervezés, illetve a vizuális művészetek között húzódó határterület, tehát az audio-vizuális, többnyire a folyamat alapú, interaktív vagy a komponált, tudatosan épített installáció-művészeti gyakorlat az utóbbi években sokoldalú és intenzív kapcsolatba került a digitális fejlesztések, matematikai algoritmusok és adatfeldolgozás kutatói területével. Ryoji Ikeda a motorikus automatizáció és a szabad döntéshozás művészeti gesztusainak ötvözésének módszerét fejleszti. A nyers adat átformálására, materializálására irányuló kísérletek sorozata különböző médiumokban kap formát: audiovizuális koncertek, installációk, publikációk és CD kiadványok. 45

Audio-vizuális művészeti kutatásának jellemzői:

- Forrás és végeredmény között a lehető legkevesebb áttétel, ez az áttétel bizonyos tudományos-matematikai design-rendszer alapján történik. Ilyen értelemben *pragmatikus*.
- *Valós problémák feldolgozásán alapuló kutatás* – design kutatásnak nevezhető – szenzoriális rendszert igyekszik kidolgozni a túlterhelt digitalizált adat hullámok nyelvén.
- Ryoji Ikeda helyzet-specifikus installációjának interaktivitása, flexibilitása a fenti alapkutatások után *design-kutatásnak nevezhető*
- *Integratív kutatás* – Ryoji Ikeda feldolgozandó tematikájához szükséges kutatókkal való együttműködése kvalitatív és kvantitatív kutatások feldolgozása.
- *Kontextualizált* – a design kutatás tehát tervezői analitikus folyamat, mindenkori eredményeket a valós helyzettel hangolja össze és építi tovább.

Szemponatok a munkáinak analízise során:

- Felfogás határa, adathalmazok többdimenziós ábrázolása
- Az anyag, idő és tér absztrakt és mimetikus prezentációi – valós idejű interaktív installációk
- Fül mint információ analízisre alkalmas, érzékeny szerkezet
- Paraméterek egymáshoz rendelése, paraméterek időpillanatokban eltérő viszonyrendszere

Komponálás / munkamódszer alappillérei:

- hangerő pattern / séma / formáció figuráció, hangmagasság, hangszín, ritmus – reprezentáció hangokkal
- impulzus, információ tömege, mennyisége és gyorsasága, adatáramlás sebessége és mennyisége
- időbeliség hangmagassághoz hozzárendelve
- a 'random' szokásrendje: folyamatos elrendezés, felbomlás és újrarendezés egy művön belül

45 a művész aktuális immerzív kiállításáról információk:

"...Since 2000 Ikeda has pursued the theme of data, with a particular interest in scientific fields such as genetics, quantum physics, and astronomy, which he has incorporated into works that present new ways of perceiving the world in numerical terms. (...) Experienced both visually and aurally, the works envelop viewers in a world composed of vast amounts of data that usually go unseen and unnoticed". forrás: Hirosaki-Moca Múzeum, Ryoji Ikeda Jónálló kiállítása 2022.4.16— 8.28, link: <https://www.hirosaki-moca.jp/en/exhibitions/ryoji-ikeda/>

03. TÉRBELI MOZGÁSSTRUKTÚRA – HELYSPECIFIKUS-KINETIKUS INSTALLÁCIÓ

03.01. Művészeti kutatás részeként végzett térspecifikus tanulmány

‘Az Inga-Hangolás és a Kettős inga programozott mozgatórendszerrel rendelkező installációk re-kontextualizálása okán a korábbi installáció struktúráját egy kisebb belmagasságú térhez tervezett új plasztikával, variábilisabb mozgás-képlettel ismételt meg. Egyetlen függesztett plasztika esetében egyértelműbb (szikárabb) módon követhető a bejáró néző számára a térbeli ritmus, ugyanakkor kettős, vagy a korábbi négyes kompozíciók esetében jóval nagyobb volt a mozgásképek kompozíciójának a mozgástere, ugyanakkor a Solo inga esetén egyetlen plasztika nagyobb mértékben igényel zenei komponáláshoz hasonló érzékenységet.

„... Ugyanakkor a mozgás érzékelése is feloldódott: a térben helyet változtató néző folyamatos nézőpontváltása közben az installáció folyton áthangolta a befogadó teret, átmeneti téri viszonyokat létrehozva. A négyes (quartett) szoborcsoport térbeli ritmusképletei és az ingák által bejárt pályák megteremtették az építészeti struktúra együtthangzását a mozgással.” 46

SOLO INGA 2018. kinetikus-helyspecifikus installáció

Programozott Pendulum-installációt mint efemer, élő jelenséget, neutrális közegben, tehát hozzáadott speciális audio-tartalom és irányított fényviszonyok nélkül közegben mutattam be. A továbblépéshez szükséges tapasztalatokat a program számszerű jegyzeteivel, részletes fotó- és videó dokumentációval együtt rögzítettem.

A Programozott-komponált időbeli mozgásképek ciklusa a bemutatott SOLO INGA című installáció esetében: 50 perc

- fizikai interakció vizsgálata
- előkép: Inga Hangolás, Kettős inga installációk
- intuíció – reflexió vizsgálata

Megfigyeléseim iránya a *produkciós időre* 47 vonatkoztatva: a befogadói idő kitolódhat hosszabb időtartamra, ha a mozgásképletben nagyobb az amplitúdó, tehát karakteresebb eltéréseket kap a plasztika programozott mozgatóképlete. A mozgató forma saját entitásának kialakításakor a következő, fizikai jellegű szempontok mentén tudtam dolgozni:

46 KERTÉSZ László: Tér-zene. Turcsány Villó: Inga-hangolás. Balkon, 2013/7-8.

Saját honlapon: <https://tvillo.com/tanulmany-HU>

Balkon lsuu online kiadványa: https://issuu.com/elInfree/docs/balkon_2013_07_08/3134.o.

47 A „produkciós idő” kifejezést az előadóművészetek területéről kölcsönöztem, itt a programozott mozgássor hosszára értem. A mozgássor periodikusan ismétlődik, csak alapos megfigyelés esetén értelmezhető tehát az adott periódus hossza. Jelen művészeti kutatás során a periódusidő hosszára való reflexiók megfigyelése a továbblépés terveivel kapcsolatos adatok, reflexiók gyűjtése miatt volt fontos.

ÉRINTETT TERÜLETEK/03 - BEFOGADÓI TAPASZTALAT 50

25
3
25
2
25
4
20
2
50
4
20
1
3
0
50
3
20
2
20
2
50
4
20
3
5
0
40
4
30
2
40
1
30
4
3
0
50
1
30
2
40
3
5
0
20
2
20
4
30
1
50
2
50
END

03. 02. BEFOGADÓI TAPASZTALAT – HELYSPECIFIKUS MŰVEK

„Ember és gép interakciója voltaképpen a gép által közvetített ember és ember közötti interakciót jelenti: a gép felületén keresztül a felhasználó rendszerint kommunikál – egyaránt egy programmal és egy távoli létező vagy nem létező személlyel. A HCI (Human-Computer Interface) és fordítottja, a CHI (Computer-Human Interface) témakörének óriási irodalmából a téma szempontjából azt érdemes kiemelni, hogy az esztétika miként jelenik meg az interaktív rendszerek működésében, képes-e beágyazódni azokba, és visszacsatoló funkciót ellátni?”

48

A Solo inga című installáció kinetikus-programozott mozgásával a fizikai interakciókat, nézők reakcióit vizsgáltam első sorban, amellett hogy alkalman nyílt a motorikus mozgás újraprogramozására is.

A néző bevonódása, a tér fiziognómiának alkotói nyelvre való átültetésének során kérdésként felmerült a participáció jellege: A *Pendulum* installáció szándékosan nem állított fel interaktív viszonyt a nézővel. Az igény ellenben felmerült az interakcióra, jelen esetben a néző pozícióját változtatta meg a kinetikus plasztika, intuitív reakciókat váltottak ki a különböző Inga-installációk. Korábbi dokumentumokat is vizsgálva az eco-i nyitott mű definíciója 49 kiegészült további gondolatokkal, melyekhez tanulmányoztam további szakirodalmi forrásokat.

A navigáció, participáció, az enacting és az együttműködés fogalmairól az újmédia-művészetek tárgyalásának során Steve Dixon különbözteti meg az interakciók négy csoportját: 50

navigáció: a legegyszerűbb választási lehetőséget adja a felhasználónak (...), ide sorolható az interaktív narratíva, a hipertextualitás is;

participáció: több választ kínáló kérdések a résztvevő fizikai bevonásával, azonban a történésre való erőteljesebb hatás nélkül 51;

enacting: az interakció nem csupán a résztvevő és a gép, hanem a résztvevők között is kialakul, akik maguk hozzák mozgásba (enact) az eseményeket;

együttműködés (kollaboráció): a résztvevők együtt ténykednek azért, hogy a megadott eszközökkel és szabályrendszerrel hozzák létre az alkotást;

Értelmezésem szerint a nézők (befogadók) kerülnek a “jel” státuszba, itt eszembe jutnak Henry Michaux ember-piktogram vagy kézzel festett írásjel karakterű jelei, amelyek antropomorf jegyekkel bírnak.

48 KOVÁCS Balázs: Érzékszervek párbeszéde. Az interaktív szonifikáció esztétikuma. PhD értekezés (témavezető: Pintér Tibor PhD.), Eötvös Loránd Tudományegyetem - Filozófiatudományi Doktori Iskola, Budapest, 2010.

49 KOVÁCS, B. 2010. i.m. 86. Ember-gép interakció: tipológia” című, 2.3.4.1-es számú bekezdések

50 DIXON, Steve 2007 Digital Performance_ A History of New Media in Theater, Dance, Performance Art, and Installation- The MIT Press 563-598.

51 A participáció történetéről és elméleteiről ld.: Claire Bishop által szerkesztett Participation –Documents of Contemporary Art c. kiadványt. BiSHOP 2006, i.m.

03.3 A KÖZVETLEN ÉSZLELÉS SZEMPONTJAI

Rudolf Carnap szerint „az érzékelt tér olyan térbeli tárgyak közötti viszonyok formációja, mint vonalak és felületek, az elfogadott értelemben (...) kizárólag a percepción vagy a képzeleten keresztül tudjuk megragadni a jellemvonásaikat, (...) ebben az esetben nem foglalkozunk a térbeli tények empirikus valóságával, hanem kizárólag a bennük rejlő tulajdonságaikkal.”⁵² Moholy-Nagy László az aktuálisan értelmezhető tér-definíciók sorozatát regisztrálja,⁵³ James Elkins elemzésében a szemlélődés, távlat, távolra nézés mentén a saját, egyedi tér és a figyelem definíciója bontakozik ki.⁵⁴

A képzőművészet és a kísérleti előadóművészetek szemléletének történeti változásai, műfaji paradigmaváltások és a környezetpszichológia tudományág fejlődésének időszaka egymással párhuzamosan alakultak. Nem kizárt, hogy hatással voltak egymásra ezen tudomány és művészeti fordulatok. „A Párizsban francia dél-amerikai tagokból megalakult GRAV (Groupe de Recherche d'Art Visuel) csoport működése például a *Kép – mozgás – idő* című manifesztum szerint a művészet helyett szívesebben beszélnek általában vizuális tapasztalásról, új észlelési helyzetek létrehozásáról, a kombinatorika, a valószínűségszámítás, a statisztika eszközeinek alkalmazásáról.” – írja Peternák Miklós.⁵⁵

Az újkonceptualizmus, a minimal art geometrikus téralkotó tendenciái, a land art a 60-as és a 70-es évek során megjelenő monumentális – nonfiguratív, befogadói észlelésen alapuló – munkái a konkrét, tárgyként felfogható művészeti objektumtól eltávolodva az észlelés mibenlétét és időbeliségét, folyamat jellegét, az érzéki tapasztalat elsőbbségét hirdeti. A képzőművészet, térbeli design nyelvezete a szómaesztétikai kutatások során a mindennapok interperszonális kapcsolatainak elemzésével bővül később: a kortárs művészet határai tágulnak. Richard Shusterman⁵⁶ idézi Daniel N Stern pszichológus gondolatait: „Mivel az érzelmek a testben gyökereznek, implicit szomatikus emlékezetünknek van egy affenzív dimenziója. Ezeket az implicit testközötti emlékezeteket magunkkal visszük az új emberekkel való találkozásainkba is.”

Az 1960-70-s évektől kezdődő időszak a környezetpszichológia tudományának fejlődésével és elmélyülésével párhuzamosan a műalkotások terét és a befogadók személyes és interperszonális tapasztalatait is kiemelve kezeli a szobrászat, a minimal art, tágabban szólva a képzőművészet terület.

⁵² CARNAP, Rudolf: A tér. In: A tér költészete (szerk.: Steve Yates). Typotex Kiadó. Budapest, 2008. 100.

⁵³ A tér különböző típusai Moholy-Nagy László kategorizálása szerint: (1) matematikai-projektív, (2) fizikai-metrikus-geometrikus, (3) izotróp-euklideszi, (4) topológikus-nemeuklideszi, (5) homogén-architectonikus, (6) abszolút-koreografikus, (7) relatív-festői, (8) fiktív-színpadai, (9) absztrakt-film, (10) reális-szferikus, (11) imaginárius-kristályos, (12) véges-kubikus (13) végtelen-hiperbolikus, (14) határtalan-parabolikus, (15) egyetemes-elliptikus, (16) éter-test, (17) belső-sík, (18) külső-lineális, (19) mozgás – egy dimenziós, (19) üres – két dimenziós, (20) légtüres – háromdimenziós. Bővebben: Moholy-Nagy László 2008. A tér. In: Yates, Steve (szerk.) 2008. A tér költészete. Typotex Kiadó. i.m., 70.

⁵⁴ ELKINS 1997. i.m.

⁵⁵ PETERNÁK Miklós: Tudományos terminusok, módszerek, utalások és fogalmi rendszerek a művészetben az 1940-es és 1970-es évek között. *Ars Hungarica*, 2005/1. 193-212.

online archívum

⁵⁶ SHUSTERMAN, Richard: A gondolkodó test. JATEPress Szeged, 2015. 134.o.

A pszichológia korai elméletei szerint az észlelést alapvetően a szenzoros folyamatok, azaz az érzékelés alapjelenségei határozzák meg. A közvetlen észlelés elmélete foglalkozik ezzel a területtel. Ennek klasszikus előfutára Hermann von Helmholtz, aki angolul megjelent, A fiziológiai optika kézikönyve című művében ⁵⁷ így fogalmaz: „az érzéketeket nemtudatos következtetésekkel (*inferenciákkal*), a tapasztalatok alapján értelmezzük.” Az 1970-s évek előtti, kezdeti észleléseleméletek az észlelés és következtetés egymásba ágyazott folyamatait elemzik ugyanebben az időben.

Részemről a tematikus következtetés teljes elhagyásával, egy szenzuális, egyedi – a művészeti alkotás által kialakított – észlelés a vizsgálat tárgya. A művészeti objektum képes kiiktatni a következtetés igényét, a fiziológia irányából közelítve egy személyesen megélt, fogalmi képzetekkel szabadon társított egyedi élményt képez a művészeti alkotás, így a következőkben elemzett Inga Hangolás című munka. Ugyancsak Peternák Miklós idéz a művészeti kutatás tekintetében Heidegger a Holzwege-ben közreadott, 1938-ban írt Die Zeit des Weltbildes című írásából e dolgozat tárgyához kapcsolható gondolatokat: „A vizsgálódás a természettudományokban mindenkor a kísérlet által történik a vizsgált mező és a magyarázat szempontjának sajátosága szerint. Ám a kísérlet nem előzi meg az általa kutatássá vált természettudományt, hanem fordítva, a kísérlet ott és csakis ott lehetséges, ahol a természet megismerése átváltozott kutatássá.” ⁵⁸ Az eltérő tudományágak – beleértve a művészeti kutatásokat – fejlődése tehát a transzdiszciplinaritás irányába mozdultak. A néző érzékelése felértékelődött, mint a vizsgálat tárgya: önálló kutatások, illetve művészeti területek foglalkoznak a befogadás, a percepció, az észlelés, észlelésmodellek, a térbeli észlelés, pszichológiai észlelés, multiszenzoriális észlelés elemzésével.

Bevezetésképpen – és kivonatossan – jelzett, huszadik század közepétől átalakult képzőművészeti szakterületen belül a 2010-es évek elején az érzékelés időbeli és térbeli változásait kiinduló szempontként vettem fel. Inga-hangolás című helyspecifikus, mobil szobrászati installáció tervezésekor elsődleges céloom volt az úgynevezett “óraidő”, tehát az objektív időérezkelés paramétereit az installáció keretei között megváltoztatni. Szándékaim szerint a térben mozgó elemek az érzékelhető parallel, állandó változó mozgással az ismert tapasztalati tényezőket a személyes érzékelés szintjén befolyásolják.

Léon Foucault a Föld forgásának és a Coriolis-erő hatásának szemléltetésére szolgáló ingájával szemben az Inga Hangolás című munka egy egyedileg megírt térbeli ritmusképlet szerint mozgatott, egyenként tengelyek mentén mozgó, eredetileg négyes kompozíció. A megírt mozgás és a meghatározott pálya a függesztési mechanika és a programozott mozgatási rendszer eredményeképpen jön létre.

⁵⁷ idézi MARTON, in: CSÉPE Valéria–GYÓRI Miklós–RAGÓ Anett: Általános pszichológia 1. köt..Észlelés és figyelem. Osiris Kiadó, Budapest, 1975.

⁵⁸ PETERNÁK Miklós 2005 i.m.online megjelenés

„A mobil struktúra koreográfiáját szoftver vezérli, amely az installáció mozgás képének minden idők pillanatát a konkrét befogadó térhez komponált ritmuskép szerint határozza meg. (...) A mobil a teljes teret játékba vonja, a folytonosan mozgó struktúra az idő érzékelését megváltoztató kompozícióként hat a nézőre – a reális időbeliség kereteit megszüntetve. Ugyanakkor a térben helyet változtató látogató folyamatos nézőpontváltása közben az installáció folyton áthangolja a befogadó terét, átmeneti téri viszonyokat és az építészeti struktúrának a mozgással való együtthangzást létrehozva.” írja Kertész László a munkáról 59 megjelent elemzésében.” 60 „Különös erejű mű jött létre, ami érzékiségében egyszerre keltett hatást térélményként, plasztikaként és zenei struktúraként.” 61

Az objektív idő fogalma elválaszthatatlan a mitikus, a geocentrikus, a heliocentrikus és a galaxisok sokaságát hirdető világképektől, tudományos ismeretektől. Tárgyalt installáció az ingát mint formai megoldást a természettudományos kísérletek ingájától kölcsönzi: ennek súlya, mérete, térbeli megjelenése világszerte ismert. Ellenben fent idézett kritika szerzőjének befogadói érzékelését nézői dokumentumként elfogadva, a befogadó térbeli koordinációját és időérzékelését befolyásolva, az installáció tulajdonképpeni tárgyaként a befogadó személyes orientációja értelmezhető.

Az észlelést, mint aktív folyamatot tehát ebben az esetben a helyspecifikus szobrászati munka tárgyaként lehet tekinteni.

A templomtér a külső világtól hermetikusan elzárt beltér, az installáció állandó fényviszonyok mellett, viszonylagosan hermetikusan elzárt hangzó közege az installáció auditív profiljaként jelenik meg. A hangélmény mint konkrét zene (Izd. feljebb, Kertész László elemzésében) erősíti a tér idő pillanatonként változó egyedi megélését.

„A direkt észlelés nélkülözhetetlen eleme a mozgás, ez biztosítja, hogy a vizuális környezetet különböző szögből észleljük, és a vizuális információkat saját mozgásunkra vetítve interpretáljuk. Nincs tehát szükség olyan közvetítő folyamatokra, amelyek az információk értelmezését szolgálják. Gibson 1979-es munkájában a mozgást már olyan fontos és alapvető tényezőnek tekinti, amely nélkül nincs, nem lehet valódi észlelés.” 62

A személy interpretálja a környezetet. Amennyiben egy művészeti installáció esetében a mozgás nem szabályozott, és mindennemű térbeli reakció megengedett, a reakciót valójában az intuitív érzékenység- illetve a térben esetlegesen megjelenő többi személy jelenléte, viselkedése, egymásra hatása is alakítja. A médiumspecifikus művészet felbomlása az 1960-as években számtalan lehetőséget biztosított arra, hogy a nézőt fizikailag is bevonják a műalkotásba. 63

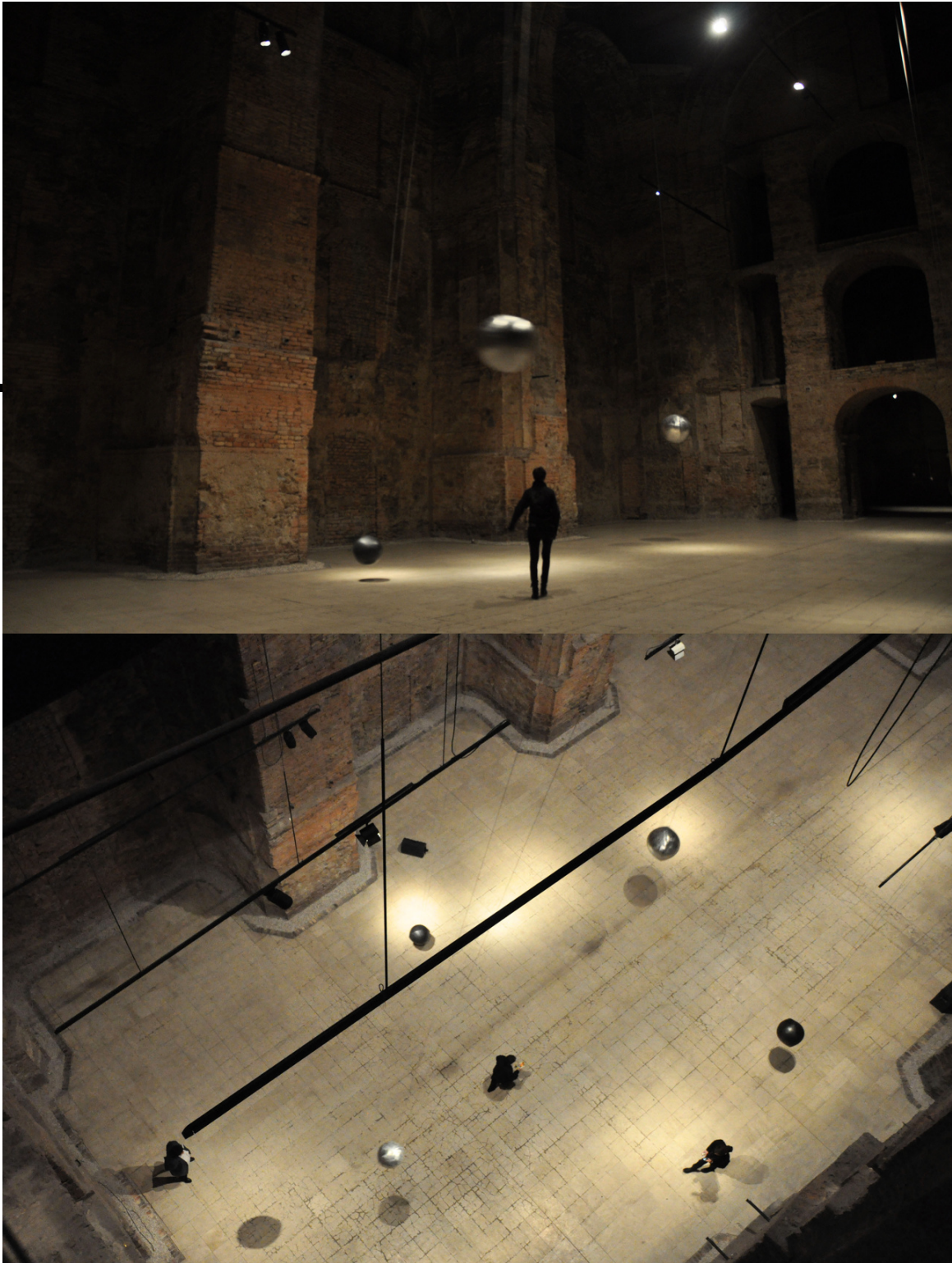
59 Fővárosi Képtár / Kiscelli Múzeum, 2012. november 29. – 2013. január 20.

60 KERTÉSZ László: Tér-zene. Turcsány Villó: Inga-hangolás. *Balkon*, 2013/7-8. 34. link jegyzetben, utolsó letöltés: 2012.08.27.

61 u.ott

62 in.: CSÉPE–GYŐRI–RAGÓ 1975. i.m.

63 „Függő változóként nézik a viselkedéses megnyilvánulásokon (pl. teljesítmény) túl az olyan pszichológiai folyamatokat is, mint a percepció vagy az attitűdök változásai. Ezt a megközelítést Stokols (1990) nyomán instrumentálisnak tekinthetjük, mivel praktikus célja van: a fizikai környezet azon összetevőinek, tulajdonságainak és átfogó diszpozícióinak azonosítása, amelyek serkentik és/vagy gátolják az emberek viselkedéseit.” in: DÜLL Andrea: Helyek, tárgyak, viselkedés: Környezetpszichológiai Tanulmányok. Publikálva: researchgate.net, 2010. ink utolsó letöltés: 2022. 08.

Az alkotói munka tapasztalati módon és teoretikus kiegészítésekkel való fejlesztése során előfordulnak olyan lépések is, amelyek nem könnyen konceptualizálhatók: az alkotói részeredmények vagy különböző alkotások egymást követő megvalósítása az alkotói metódus sok esetben gondolati síkon körkörös vagy spirális mozgásban képzelhető el.⁶⁴ Esetemben a műfaji váltásokat a publikus megjelenés lehetőségei és a kapcsolódó művészeti vagy design intézmények profiljai is több esetben befolyásolták, ám jelen kutatás során megtapasztaltam, hogy a művészeti intézmények meghívásai nyomán is széles skálán megengedettek a művészeti műfajok közötti átjárások, hibridizációk vagy a saját művek közötti szabad válogatás (Izd. Goliath V. AM. című munka (2003) szerepeltetése, MNG, 2018-2019). ⁶⁵

„Az inga a fizikai meghatározás szerint egy tömegközéppontján kívüli pontban felfüggesztett merev test. Ezt a definíciót szem előtt tartva azt mondhatjuk magunkról, hogy az ember egy középpontján kívüli pontban felfüggesztett test. Ez szinte egybehangzik a modern filozófiai antropológia, közelebbről Helmut Plessner meghatározásával, aki szerint az ember excentrikus lény. Azaz a centruma önmagán kívül van. (Amíg csecsemő, s még azon túl is: az anyja képezi ezt a középpontot. Amikor felnő, szerelmes lesz, akkor a szerelme. És így tovább... Az eredetről és létfeltételeinkről nem is beszélve.) Az excentrikus jellegünk következménye ingatag voltunk. Függenk, nekilendülünk és kibillenünk.

Excentritásunkat az inga ellendülése, ívelése, holtpontra jutása, majd visszafordulása, s mindezek ismétlődése megjeleníti, mintegy leképezi. A létünket ennyire alapjaiban megjelenítő ábrázolásokat létképleteknek nevezhetjük. Azért nevezhetjük így, mert létünk lényeges vonatkozásait képezik le. A képlet, a leképezés kétségtelenül eléggé elvont forma; ahogy latin eredet is tudatja: egy formula. Egy formai mintázat – amelynek különféle meghatározásai vannak, a fizikában, a matematikában, és másutt.” ⁶⁶

A BEFOGADÓ SZEMÉLYE ÉS A FOLYAMAT ALAPÚ MŰVÉSZI GESZTUS EGYARÁNT A MŰVÉSZETI CSELEKMÉNY ALANYÁVÁ VÁLIK – LÉPTÉKVÁLTÁS

Egy New Yorkban alakult művészcsoport (Walter De Maria, Michael Heizer, Dennis Oppenheim, Robert Smithson, Nancy Holt) az Egyesült Államok nyugati területein a föld anyagával, tájolóással, talaj-nyomokkal egy tágasabb volumenben kezdett tervezni. A művész nagyobb léptékű jelet alkot, amelybe belefoglalja magát és a nézőt. A képzőművészek szűk köre a self, az élet minőségének más szemléletét mutatja a befogadónak. A land art történeti vonatkozásait tekintve az akkor aktuális vietnámi háborúhoz, fizikai értelemben pedig a 60-as évekbeli nagyléptékű földrengésekhez is kapcsolódik: ezek a történések, amelyek a bolygónk felszínét és nézőpontunkat újradefiniálták. A befogadó személye és a folyamat alapú művészi gesztus egyaránt a művészeti cselekmény alanyává válik.

⁶⁴.ld. HANNULA, Mika–SUORANTA, Juha–VADEN, Tere: Artistic Research – Theories, Methods and Practices. Academy of Fine Arts; University of Gothenburg/Art Monitor, Helsinki, Gothenburg, Sweden, 2005. - digitális verzió 60.65

Múzeumi szobrok, Kortárs reflexiók MNG kurátor Szeifert Judit, 2018. október 18. - november 18.

⁶⁶ TILLMANN, József: Turcsány Villó: Solo Inga. MKE Epreskert, Fríz terem Létképletek c. megnyitó szövege, 2017.01. hó forrás: <https://www.prae.hu/article/9596-letkepletek/> Létképletek utolsó letöltés: 2023.08.30.

A képzőművész felfedezővé válik (explorer). Ezek a Land art / természetművészeti művek a folyamatot, a térbeli mozgást nevezik meg művészeti gesztusként. A művészeti kutatói folyamat tárgya tehát a tapasztalat lesz. ⁶⁷ Az anyag mibenléte, a föld anyagának nagyobb volumenű deformálása során a műtárgy érzékelésének ideje és tere felértékelődik. A néző saját figuráját fejt meg: a világhoz való kapcsolódásának kérdései merülnek fel. Virginia Dwan, a projektek kurátora többször említi a végtelen bizonytalanság, a félelem, a 'valami ördögi' tapasztalatát Michael Heizer Double Negative, illetve Robert Smithson Spiral Jetty című munkáinak bejárása során. ⁶⁸

Joseph Beuys saját folyamat művészeti-performatív munkáival kapcsolatban az "evolúciós hő" fogalmat emeli ki: „*»Mi a plasztika? Megpróbáltam tehát alaperőire felhasogatni a fogalmat.«* – *Beuys az alap-erőket a hőben és hidegben találta meg. Ez a két pólus egyfelől a »kaotikus-akaratszerűt«, másfelől a »gondolati-formaszerűt« testesíti meg. »(...) ⁶⁹ nem fizikai hőről van szó, hanem – már transzcendentáltan – emberek közötti vagy evolúciós hőről, ahogyan nevezünk kellene.» ⁷⁰*

A bejárható plasztikai rendszernek avagy a tér szubjektív átfogalmazásának kevésbé ismert európai példáját említem, amelyet egy olyan festőművész tervezett és valósított meg, aki kisméretű plasztikus montázsokat készít és repedések rendszerét kutatta: Alberto Burri informel festő Cretto Di Burri című munkája nyomán plasztikává alakult a lakosság életterének lenyomata. Egy szicíliai város tragédiája – a város léptékében, az utcák és háztömbök homogén anyagba öntött tömbjei egy város alaprajza mentén – válik nonfiguratív, térben bejárható emlékművé ⁷¹. Ilyen értelemben lírai absztrakt nyelven átfogalmazott állapotban adja át újra a várost a közösségnek. A Cretto di Burri permanens installáció az útvonalak dinamikus rajzát egy emberléptékűvé nagyított festmény / relief vonalvezetésévé átírva formálja emlékművé. A dombok között fekvő város domborzati viszonya válik egy műalkotás térbeli meghatározó elemévé.

Jovánovics György művészetével kapcsolatban merült fel a megfogalmazás, azonban több fent említett mű esetében érvényes lehet, amelyek esetében a térbeli elhelyezkedés rendje hordozza a fogalmi alapokat: „*...a néző plasztikai és topológiai kompetenciájára alapozva megkísérli vezérelni-befolyásolni annak mozgását ill. tapasztalási folyamatát a térben.*” ⁷²

⁶⁷ Troublemakers: The Story of Land Art c. dokumentumfilm (2015).

Rendező: James Crump; szereplők: Germano Celant, Walter De Maria, Michael Heizer, Dennis Oppenheim, Robert Smithson, Nancy Holt, Vito Acconci, Virginia Dwan, Charles Ross, Paula Cooper, Willoughby Sharp, Pamela Sharp, Lawrence Weiner, Carl Andre, Gianfranco Gorgoni, Harald Szeemann.

⁶⁸ LACMA, Los Angeles – időszaki kiállítás. Mar 19–Sep 10, 2017 „Los Angeles to New York: Dwan Gallery, 1959–1971”

”Perhaps most importantly, Land artists Walter De Maria, Michael Heizer, Charles Ross, and especially Robert Smithson are given considerable room. Dwan, an heiress to Minnesota’s 3M Company, commissioned paramount examples of the Land art genre, including Smithson’s extraordinary “Spiral Jetty” in Great Salt Lake, Utah.”

⁶⁹ RAPPMANN, Rainer: A szociális organizmus-műalkotás. In: Volker Harlan–Rainer Rappmann– Peter Schata: Szociális Plasztika – Anyagok Joseph Beuyshoz. Balassi Kiadó. Budapest. 2003. 59.

⁷⁰ vö. „Jeder Mensch ein Künstler” Beuys, Joseph link <https://www.goethe.de/ins/fr/de/kul/dos/beu/22222261.html> u, utolsó letöltés '23-08-29.

⁷¹ Fehér cement alapú betontömbök az egykori épületek pontos helyén, zsaluzott formák – a romok egy részét magukban foglalva. Ily módon az élet belső – épületeken belüli – színtereinek megszűnése materializálódik világosszürke tömbök formájában. A város házainak átfogalmazott tömbjei a sétáló szemlélő nézőpontja alá esnek, magasságuk 150 cm. A 1989. évben leállt építkezés második üteme 2015-ben fejeződött be: azóta látogatható a végleges, 350 m × 280 m alapterületűvé bővített munka.

⁷² RÉNYI, András: *A dekonstruált kegyelet* Jovánovics György 1956-os emlékműve és a posztmodern szobrászat Holmi, 2005

04. MESTERMUNKA ELŐKÉSZÍTÉS

„A plasztikai műalkotás hivatása mármint az, hogy a maga módján hozzáférhetővé tegye ezt a lét tapasztalatot: a jó szobor képes a gravitáció működését és az ember terét konstituáló fundamentális létösszefüggésként megjeleníteni és az embert magát e tudással szembesíteni” 73

Művészeti kutatásom során a MOME Felvételi Stúdióban bemutatott 'Pulzus|mpulzusOK' című interaktív installáció tesztüzemének előkészítése során újabb elméleti kérdéseket vetettem fel.

Kutatott területek

- Anyag-anyagtalan, dematerializálódás
Új anyagság fogalma – “new materiality”
Anyagtalanság, a művészeti produktum dematerializálásának újra-felfedezése
- Észlelés, Awareness
Kognitív minőségek, az észlelés személyre szabása
A befogadás karakterisztikája, “co-creator” viselkedési formák
Akció-reakció vizsgálata
- Technológia
A visszahatás technikai médiumai
Cselekvésre reflektáló technikai médiumok vizsgálata
- A “láthatatlan médiumok” (invisible tools) eszmetörténete
Performatív jelenlét
Megtestesülés /embodiment – test érzékelés

Az érzékelt hangra és a kinetikus szituációra való térbeli reflexiók leképezésének különböző megvalósulási formái mellett az interaktív médiaművészet esztétikájának, történeti előzményeinek tanulmányozását folytattam.

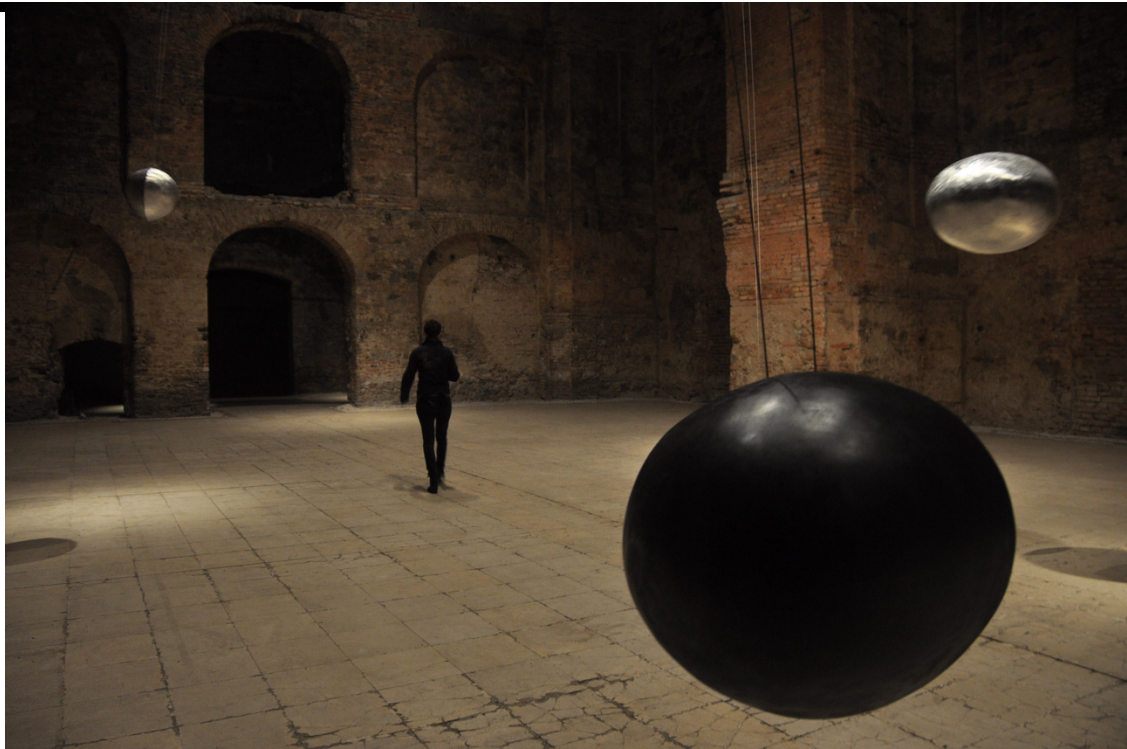
A művész – mű – befogadó hármasság között a generatív mozgókép illetve hangkép, tehát a szoftveres alapú, interaktív médiumok közvetítenek. Az “anyagtalan” minőségek újabb vizsgálatába kezdtem.

A téri tájékozódás az Inga Hangolás - Kettős Inga - Solo Inga installációk esetében nem köthető állandó faktorokhoz. Tudatunk az inga mozgásáról tanult információt hordoz: természettudományos ismereteink szerint az inga mozgása állandó - a Foucault inga esetében -, vagy egyszerű, nem minimalizált súrlódással installált inga esetében lineárisan lassuló mozgást végez. ⁷⁴ A percepció irányai és minősége szabadon változhatnak, de mivel az installációk különböző periódusidővel visszatérő motívumokat mutatnak, anélkül, hogy az érzékelés tudatos szintjén megjelenne, a kognitív térkép képzése a mozgó installáció befogadása során öntudatlanul kialakul.

⁷³ RÉNYI, András: Test és tér között: Giacometti és a nehézkedés hermeneutikája. In: Bordács Andrea (szerk.) A tér a szobrászatban – a szobrászat tere. A Magyar Szobrász Társaság és a Műcsarnok közös előadássorozatának dokumentációja. Műcsarnok, Budapest, 2005.

⁷⁴ Id. például Steve REICH: Pendulum Music, live act, elektronika, 1966. <https://www.youtube.com/watch?v=fU6qDeJPT-w> utolsó letöltés 2018.06.14.

⁷⁵ Események az Inga Hangolás című installáció ideje alatt-link: <https://tvillo.com/events-for-PENDULUM-Tuning-13> utolsó letöltés 2023.08.30.

Ugyanakkor a megismerés folyamat során és a meghívott előadókkal megvalósított kapcsolódó események 75 során a környezeti kogníció időleges elsajátítása után esetenként ugyanannak a mozgássorozatnak más aspektusát éljük meg.

Az élmény tartalom befogadásakor vagy tervezése során a térélmény fejleszthető biológiai funkció. A tudatos megfigyelés segít abban, hogy a különböző szomatikus ingerek megélése nyomán ezen téri képességünk fejlődjön. Multi-szenzoriális környezetekben tehát a figyelem minőségei egymással párhuzamosan működnek. Haverkamp a multiszenzorialitás csatornáit az alábbi módon különíti el: „NÉZÉS / HALLÁS / SZAGLÁS / ÍZLELÉS / EGYENSÚLY ÉS TESTI MOZGÁS / TAPINTÁS / HŐMÉRSÉKLET / POZÍCIÓ, EXTRÉM MOZGÁSOK / TESTI ÁLLAPOT, SZERVI AKTIVITÁS / FÁJDALOMÉRZÉKELÉS” 76

Moholy-Nagy László a látás–hallás–mozgás–egyensúlyi érzék négyes tagolódását emeli ki: „látás útján egymással érintkező, egymást metsző síkok, szögletek; tiszta átlátások, áthatások; tömeg viszonylatok, fény; hallás útján: akusztikus jelenségekben; mozgás útján: a különböző irányokban, közlekedésben – vízszintesen, átlósan, kereszteződés vagy ugrás közben, stb.; egyensúlyi érzék útján: görbületekben, fordulatokban (csigalépcsők)” 77.

Az objekt, performansz, process art (folyamatművészet) művészeti produktum a legtöbb esetben multiszenzoriális módon hatnak, az anyagok, a szituációk, és a folyamatok a szenzoriális, vagy a pszichológiai/morális érzékeinket célozzák meg.

Művészeti kutatásom második évének végén a fenti gondolatok és Solo Inga - illetve egyéb, későbbiekben “rekontextualizációk” fejezetekben bemutatott művek - megjelenése után a MOME Doktori Iskola során tervezett munkámmal kapcsolatban a következő célokat fogalmaztam meg:

“Az újonnan fejlesztendő térspecifikus mű célja, hogy olyan interaktív helyzetet teremtsen, amelyekben a befogadók akár kisebb vagy nagyobb mértékű testhelyzet változtatással kiválaszthatják az őket érő ingerek sorozatát. **Olyan multiszenzoriális élményben lehet ezáltal részük, amelyben a befogadó által kiválasztott ingerek (pl. auditív vagy vizuális) egy “személyreszabott narratívát” eredményeznek.** 78”

Az egyedi térbeli mozgás- és auditív installáció keretén belül a vizsgálat egyik hangsúlyos tárgya a mentálisan reprezentált térben az egyéni környezetérzékelés.

75 események az Inga Hangolás című installáció ideje alatt-link: <https://tvillo.com/events-for-PENDULUM-Tuning-13> utolsó letöltés 2023.08.30.

76 HAVERKAMP, Michael: Synesthetic Design: Handbook for a Multi-Sensory Approach. Birkhauser, 2012.

77 MOHOLY-NAGY László 2008. A tér. In: Yates, Steve (szerk.) 2008. A tér költészete. Typotex Kiadó. 171.

78 Immerzív művészetre vonatkozó együttműködés munkaterv, Turcsány Villó-Bakk Ágnes, MOME Doktori iskola Komplex Vizsgálathoz csatolt munkatervben megjelent, 2018 - részlet

04.2. HYBRID MÉDIUMÚ MŰ FEJLESZTÉSE A TÉRALKOTÓ DESIGN TERÜLETÉN – FÓKUSZTERÜLET 2018/19_1.

A Pulzus Impulzusok/Pulzus Mező címekkel ellátott interaktív installációk (ld. Mestermunka, mestermunka előkészítése, 04-05. fejezetek) előkészítése, fejlesztése során a nézői jelenlétet definiáló jelek kódokká alakulnak és egyedi grafikák alkotóelemeivé válnak. Ezen a generatív grafikák karakterisztikájának a kialakításakor kezdetben a korai számítógépes játékok ('80-s évek) képalkotó karakterét tanulmányoztam (2018), a grafikák kiinduló elemeiként szolgáló szenzorok által feldolgozott téri helyzetre utaló grafikai képének kialakításának során, valamint a későbbiekben (2019) több típusú grafikus kotta ábrázolást, mint inspiráció.

Az adott térben a művészeti szempontú "nyugtalanítás" és a személyes mozdulatokból származó aura kifejeződése, az időérzék mesterséges differenciálása is alkotói szándékaim közé tartoztak.

HYBRID MÉDIUMÚ INSTALLÁCIÓ FEJLESZTÉSE EGYÜTTMŰKÖDÉSEN ALAPULÓ MŰVÉSZETI KUTATÁS

Új elemek:

- néző térbeli jelenlétének szenzoros alapokon való vizualizációja
- hybrid médiumú műnem szerkesztett, térben megírt ritmusa és az ehhez kapcsolódó hangélmény interaktív variációja

Az installáció fejlesztésének szempontrendszer:

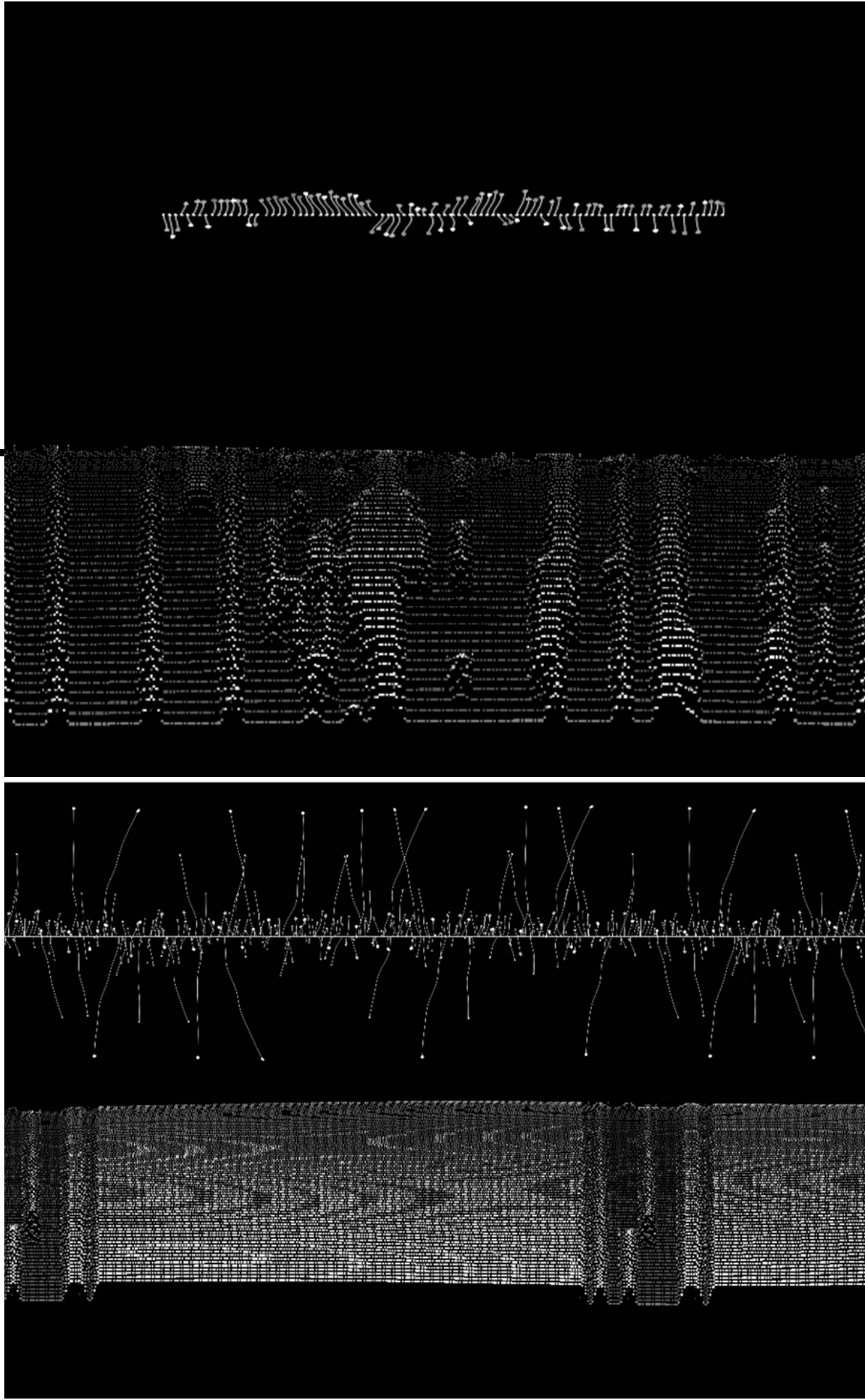
A térbeli, fizikai mozgás-alapú és auditív tájékozódás intuitív kereteként az idő megélés expozícióját emelem ki. A fejlesztés alatt álló vegyes médiumú installáció tér-design és hang installáció fejlesztése Pendulum Tuning vol.2. munkacímmel a multiszenzoriális észlelés szempontjait helyezte előtérbe.

A négy, egyedi mozgásképpel rendelkező plasztika kinetikus installációt képez: a mozgatás alapesetben négy meghajtó motor egyedi, helyspecifikus programozásával jön létre. A projekt továbbfejlesztése során a tér befogadói feldolgozása további térbeli jeleket komponál kiegészítő interaktív felületeken.

"Pendulum Tuning vol. 2" a 2012 óta fejlesztett (Inga Hangolás 2012, Kettős Inga 2015, Solo Inga 2017), korábban kiállított kinetikus kompozícióknak az immerzív élmény befogadói reakcióinak vizsgálatán alapszik.

vizsgált területek:

- 'experiential sense' – fejleszthető biológiai funkció, az élménytartalom befogadásakor vagy tervezése során a figyelem minőségeinek arányosított jelenléte
- új dramatikus formák: szoftver fejlesztéssel együtt járó, szenzoros érzékelésen alapuló technológiák fizikai, térbeli plasztikus elemekkel való megjelenése

04.3. ELŐZMÉNYEK

INGA HANGOLÁS, KETTŐS INGA, SOLO INGA

“ A mobil struktúra koreográfiáját szoftver vezérli, amely az installáció mozgás képének minden időpillanatát a konkrét befogadó térhez komponált ritmuskép szerint határozza meg. (...) A mobil a teljes teret játékba vonja, a folytonosan mozgó struktúra az idő érzékelését megváltoztató kompozícióként hat a nézőre – a reális időbeliség kereteit megszüntetve. Ugyanakkor a térben helyet változtató látogató folyamatos nézőpontváltása közben az installáció folyton áthangolja a befogadó terét, átmeneti téri viszonyokat és az építészeti struktúrának a mozgással való együtthangzását létrehozva...” 79

Inga Hangolás, Kettős Inga, Solo Inga című megjelenések egy egyedileg megírt térbeli ritmusképlet szerint mozgatott, egyenként tengelyek mentén kimozduló eredetileg négyes kompozíció. A megírt mozgás és meghatározott pálya a függesztési mechanika és a programozott mozgatási rendszer eredményeképpen jön létre.

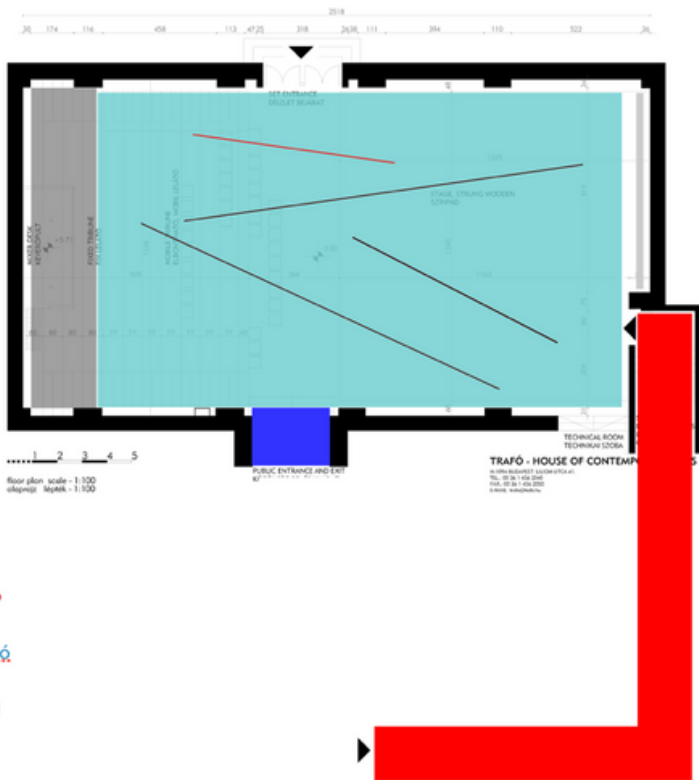
- Az anyagiság természetének új látásmódját a régebbi koncepciók egy sor változtatása tette lehetővé.
- Absztrakt és mimetikus prezentációi anyagnak, időnek és térnek
- Hibridizációk, átkódolás, jelek, jelrendszerek objektivitása
- Személyes vízió

→ ADATHALMAZ ÁLLOMÁNY –ADATVIZUALIZÁCIÓ / SZONIFIKÁCIÓ

Hipotézis 2018: a nézői jelenléttel interakcióba lépő mozgó plasztika-és hangszövet az adott befogadói reakció alapján új, alkalmanként egyedi minőséget fog hordozni. Így lehetséges a múzeumi / kiállítótermi közegből kilépve a művet egyedi kompozícióval, új perceptuális szempontokkal, új műfaji megjelöléssel bemutatni.

A térbeli, fizikai mozgás-alapú és auditív tájékozódás intuitív kereteként az idő megélés expozícióját emelem ki. A fejlesztés alatt álló vegyes médiumú installáció tér-design és hang installáció fejlesztése Pulzus Impulzusok címmel a térben megosztott, differenciált észlelés szempontjait helyezi előtérbe.

Kognitív térkép képzése a mozgó installáció befogadása során öntudatlanul alakul ki. Tervezői munkamódszerek között szerepel az öntudatlan érzékelés határainak feltárása. A vizuális és auditív figyelem irányítása az tértervezés - spatial design- szempontjait helyezi előtérbe.

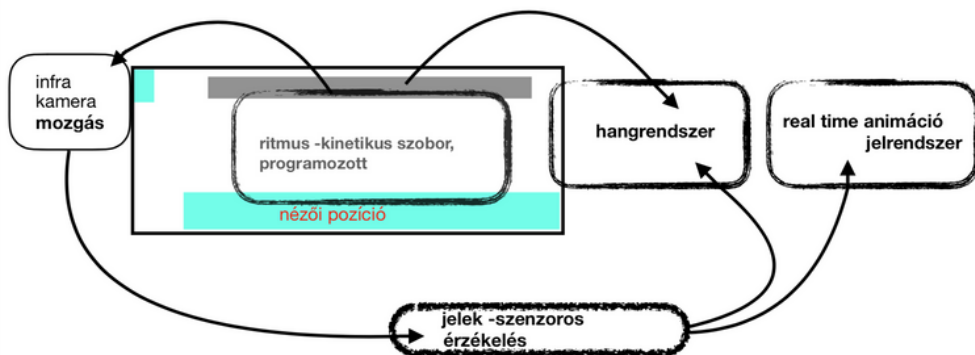

installáció tere

bejárat, interaktív hang / audio intro

szereplő / vetített kép / fotoanimáció

beépített nézőtér -használaton kívül

04.4. FÓKUSZTERÜLET 2020:

hybrid médiumú installáció fejlesztése
együttműködésen alapuló művészeti kutatás
Új elemek 80:

- néző térbeli jelenlétének szenzoros érzékelésen alapuló kódolása, majd vizualizációja
- hibrid médiumú műnem szerkesztett, térben megírt ritmusa és az ehhez kapcsolódó

hangélmény interaktív variációja

Az idő pillanatonként változó immerzív tér mozgató mechanizmussal ellátott plasztikák rendszerén alapszik. Az egyedi mozgásképpel rendelkező plasztikák kinetikus installációt képeznek: a mozgás és hang-design alapesetben egyedi, helyspecifikus programozással jön létre. A mozgás- és audioingerek változásainak, időbeli kiterjedések meghatározott rendszere és pillanatnyi nyomatékok értéke hozza létre a kompozíciót. A tér befogadói részről történő feldolgozása további jeleket generál.

Korábban fejlesztett (Inga Hangolás 2012-13, Kettős Inga 2015, Solo Inga 2017), és kiállított kinetikus kompozíciók során a mozgás-hang képleteket kód alapú vezérlési nyelven írtam 81. Több részleg működésének egyidejűsége és a tervezés tudatosítása egy több médiumra vonatkozó, a reprodukálhatóságot segítő lejegyzési mód igényét veti fel: saját média-notáció új típusú formai megjelenése, amely a mozgás, hang, fény és szenzorosan érzékelt jelek értékeit jelzi.

A TÉR KÉPZÉSE

A plasztikák mozgásának útvonalai rögzítettek, ritmus kódolható
a mű tere -plasztikák rendszere- bejárható, nézőtér nem elkülönített
néző: a belső tér talaján érkezik, mozgása szabad

kód: plasztikák előre megírt mozgáskódja kiegészül szenzoros érzékelés alapján létrejövő jelen idejű véletlen generált kóddal – a kód a hangképet is jegyzi egyben

hang: mozgás hangja, konkrét zene

hang irányai meghatározottak, kódolt ritmus hangja szenzoros alapon a hangrendszerbe eljut három csatornán – három függesztett plasztika esetén felmerül a média-notáció kérdése: lehet-e a programból kinyerni?

MŰKÖDÉSI VÁZLAT 2019

A Trafó Kortárs Művészetek háza előadó terét hosszmetsetben ábrázolva:

80 előzmények: értekezés 04.2. fejezete

81 Munkatárs volt: Kovács Róbert, a jelenlegi művészeti kutatás ideje alatt- a Hasso-Plattner Institute doktoranduszaként Human Computer Interaction Design kutatócsoporttal működött együtt. Egy excel alapú felületen szabadon tudtam a ritmus képletet meghatározni: motor mozgatósi irány, megtartási idő és húzónyomaték változókkal.

AZ INSTALLÁCIÓ FEJLESZTÉSÉNEK SZEMPONTRENDSZERE

- 'experiential sense' - fejleszthető biológiai funkció, az élménytartalom befogadásakor vagy tervezése során a figyelem minőségeinek arányosított jelenléte
- új dramatikus formák: digitális és szenzoros technológiák élő térbeli plasztikus elemekkel való megjelenése

04.5. VONATKOZÓ GONDOLATOK - VÁLOGATÁS

“Használhatjuk-e a testet egy üres katalizátoraként valamiféle empátiának a téridő tapasztalata iránt úgy, mint ahogy itt állok önök előtt, megpróbálván érezni és létrehozni egy kapcsolatot ebben a téridőben, amin osztozunk, használhatjuk-e a test memóriájaként, egy emberi térként a térben, egy tapasztalat katalizátoraként, ismét, elsőkézbéli tapasztalatának az elemi időnek. Emberi idő, ipari idő, kitéve az árapály idejének, amelyben ezeket az emlékeit egy adott testnek, ami bármilyen test lehet, megsokszorozva a mechanikus reprodukció idejében, számtalanszor, nyolc négyzetkilométeren elhelyezve, másfél kilométerre a tengerben, amint eltűnik, az éjjelek és nappalok váltakozásában.(...)”

A darabok megjelennek és eltűnnek, de talán még ennél is fontosabb - ez az északi látvány az installáció közepéről -, egy mezőt alkotnak: mezőt, ami magában foglalja az életet és a helyettesítő testeket, egy egyfajta kapcsolatban, egy köztük létesült kapcsolatban, és relációban azzal a korláttal, a határral, a horizonttal. (...)” 82

“Mintha a test sötétségének átültetése volna az építészetbe, felhasználhatjuk-e az építészeti teret másként, mint életteret, úgymint metaforát, és alkalmazhatjuk-e a szisztolés és diasztolés kisebb-nagyobb tereit arra, hogy egyfajta első kézből szomatikus narratívát nyújtsanak egy utazásra, téren, fényen és sötétségen át? 83”

„Az utolsó munka, amit meg akartam önökkel osztani, a "Vak fény", amely talán a legnyíltabb mű, és e radikális nyitottság eszméjében, talán a legradikálisabb, ami valaha leszek,

fényt és a vízpárát használva alapanyagaként.

Itt van egy doboz, 152 kilopascal légnyomáson megtöltve egy felhővel, és nagyon erős fényvel.

Amint az egyre nyíló bejárata felé sétálunk, eltűnünk, mint önmagunk, mind mások számára.

Ha kinyújtánánk a kezünket magunk elé, ha lefelé nézünk, a lábainkat sem látjuk.

(...) De ez egy tér, ami valójában tömve van emberekkel, testetlen hangokkal, és ebben a környezetben, amikor az emberek közelebb kerülnek a testi szféránkhoz, igazán közel,

csupán reprezentációk érzetét keltik. Amikor feltűnnek, közel a határhoz, reprezentációk, ábrázolások, amelyben a nézők válnak megtekintetté.

Számomra a művészet nem tárgyak monetáris cseréjéről szól.

Arról szól, ahogy megerősítjük első kézből szerzett tapasztalatainkat jelen időben." 84

82 GORMLEY, Antony: Sculpted space, within and without /Antony Gormley: Terek formálása -- belül és kívül TEDGlobal 2012.fordította Krisztina Bota, szerkesztette Melissa Csíkszentmihályi, részletek

link:https://www.ted.com/talks/antony_gormley_sculpted_space_within_and_without?language=hu

83 u.ott

84 GORMLEY, 2012. u.ott

temporal mobility/mobility	52	55	97
high/low register	+		
loud/soft dynamics	-		
spatial continuity/discontinuity	+		
spatial mobility/mobility	-	→	+
temporal continuity/discontinuity	+	→	-
temporal mobility/mobility	-	→	+

Penderecki, Polymorphia 32-37
 Copyright by SCHOTT MUSIK
 INTERNATIONAL, D - Mainz for Poland
 Copyright by MOECK VERLAG,
 D - Celle for all other countries

in memoriam... CRAZY HORSE (symphony) VIII

Robert Ashley

04.6. KOLLABORATÍV KUTATÁS PARTNEREI MUNKATÁRSOK KÜLÖNBÖZŐ SZAKTERÜLETEKEN

A projektfejlesztés első szakaszában minden lépésben az installáció továbbfejlesztésének terve, a plastikák rendszere és ezek lehetséges fejlesztési irányai szolgálták a szempont rendszerként.

Résztevők, első felvetés:

Josef Nadj színházrendező, – előadó/előadói, tér analízise és jelenlét tervezése
Lódi Csaba látványtervező, belsőépítész – adott tér specifikus alakítása - variációk

Kovács Róbert PHD (Hasso-Plattner Institute, Potsdam) –mechatronika, robottechnikai tervező

Nagy András HSC – audio soundcape munkatárs

A teljes stáblista jegyzetben és az értekezés 05.3. pontja alatt szerepel

2018. fókuszpontok:

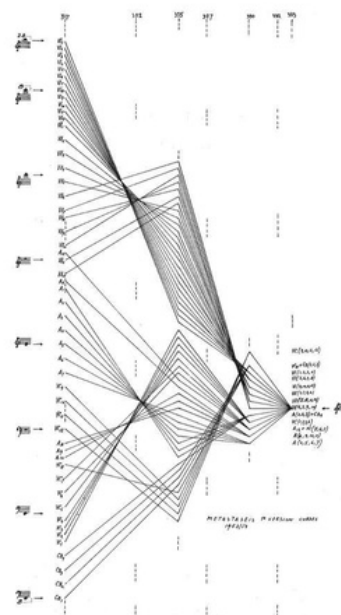
- ELŐADÓ / FOTÓ / ANIMÁCIÓ jelenléte
- ALAKÍTÁS / ELVÉGZÉS (acting-enacting)
- TÉRBELI HANG koreográfia terv
- ÚJ RITMUS KÉPLET SZEMPONTJAI
- GRAFIKUS KEZELŐ FELÜLET lehetőségei

Tanulmányok:

grafikus kották analízise

kiemelések adatát ld. képmellékletben (119.o.)

Metastaseis (1953-54), mesures 317-333 : graphique de Xenakis
Source : Iannis Xenakis, *Musique, Architecture*, Tournai, Casterman, 1976, p. 8

85 2019. stáblista:

Alkotó: Turcsány Villő, produkciós partner: Code and Soda Kft / Random Error Studio

Kurátor: German Kinga, Produkció-felelősök: Trafó Kortárs Művészetek Háza és Moholy-Nagy Művészeti Egyetem,

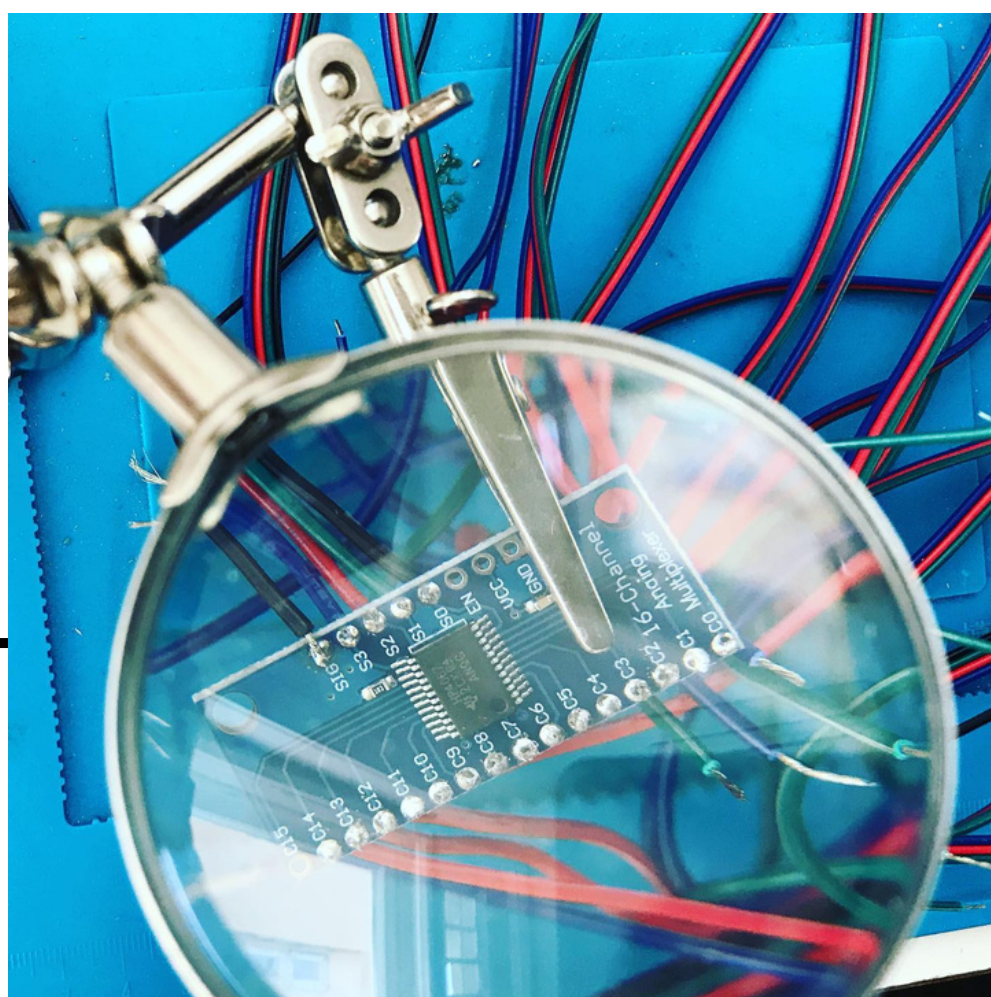
Vizuális identitás: Cosovan Attila, Projektkoordináció: Turcsány Villő

Kurátorasszisztens: Hamvai Kinga, Technológiai konzulens: Szabó András, Mozgatósi rendszer fejlesztés: Kovács Róbert,

Szoftveres fejlesztés: Horák György, Audio fejlesztés, hangmérnök: Márton Péter

Köszönet: Lódi Csaba, Nagy József, Székér Viktória, Gink-Miszlivetz Sára, Műszaki stáb:

MOME TWO, Martincsák István, Támogatók: Trafó Kortárs Művészetek Háza, Nemzeti Kulturális Alap, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Budapest

1. A meghívó színházi közegre 86 való tekintettel Jozef Nadj (Nagy József) koreográfus-előadóval és Lódi Csaba látványtervezővel a Trafó Kortárs Művészetek Háza által felkérése alapján korábbi installációim specifikumaira való tekintettel az *előadó lehetősége, a néző jelenléte és a kinetikus elemek aktív jelenlétének analízise* történt. A projekt fejlesztés első szakaszában a minden lépésben az installáció továbbfejlesztésének terve, a plasztikák rendszere és ezek lehetséges fejlesztési irányai szolgáltak a szempont rendszerként.

2. A koreografált szereplő jelenlétének terve illetve a néző térbeli szabadságfokainak a közös nevezőjévé a projekt fejlesztése során egy *interaktív jel- és hangrendszer* kidolgozása vált.

2/A. Generatív vetített kép tervével a koreográfus-szereplő Josef Nadj nem tudott azonosulni

3. Audio elem önálló, interaktív egységként való megjelenésének terve a doktori kutatásom első évében vizsgált szakirodalmak nyomán további elméleti kutatásokhoz vezetett

3/A. Az interaktív audio és kinetikus plasztikai mű újonnan kialakult műfajánál fogva Dr. German Kinga a *kurátori szerepet* elvállalta (2019. 04. hó vége). A projekt új címe German Kingának köszönhető.

4. A fizikai hang szoftveres feldolgozása a tervezett *jel-moduláció* technikai megoldásaival kapcsolatban kollaborációt terveztem Gryllus Ábris médiaművésszel, egy tesztet végeztünk. Későbbi munkamegosztás során (Turcsány Villő – Márton Péter) az audio munkatárs vett részt.

5. technikai jellegű fejlesztés elsődlegessé vált, kód- és szoftveres megoldások kutatási területén Horák György (Code and Soda, Budapest) és Kovács Róbert (PHD doktorandusz, Hasso-Plattner Institut Potsdam) munkatársakkal fejlesztettük az installációt. Ugyanakkor a jelek feldolgozás-rendszerének, ("Detektor Mátrix") fejlesztése során a térbeli csomópontok kijelölésével kapcsolatos munkafázisban Bakk Ágnes Karolina (PHD hallgató, MOME Budapest) is részt vett.

6. Munkabemutató alkalmával a helyszíni installálás során részt vett Szabó András (Code and Soda) mint technológiai konzultáns, Horák György (Code and Soda) a szenzorok véglegesítésének és szoftverrel való kommunikáció munkafázisában és Márton Péter a helyszínen modulálható hangrendszer technikai beállításai során.

7. A Trafó Kortárs Művészetek Háza színpad terének és egyéb, közönség által eredetileg nem használt tereinek az installáció kapcsán bejárt tereit terepszemlázve, majd 3D ábrázolásokon, fotókon, alaprajzi nézeteket egybevetve több szempontból mérlegelve készítettük elő. Munkatársaim a különböző tervezési fázisokban Lódi Csaba látványtervező és German Kinga, az esemény kurátora voltak.

P U L Z U S I M P U L Z U S O K

05. MESTERMUNKA FEJLESZTÉS

05.1. GENERATÍV KÉP- LÉPTÉKVÁLTÁS / BEMUTATÓ PULZUS IMPULZUS TRAFÓ KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA

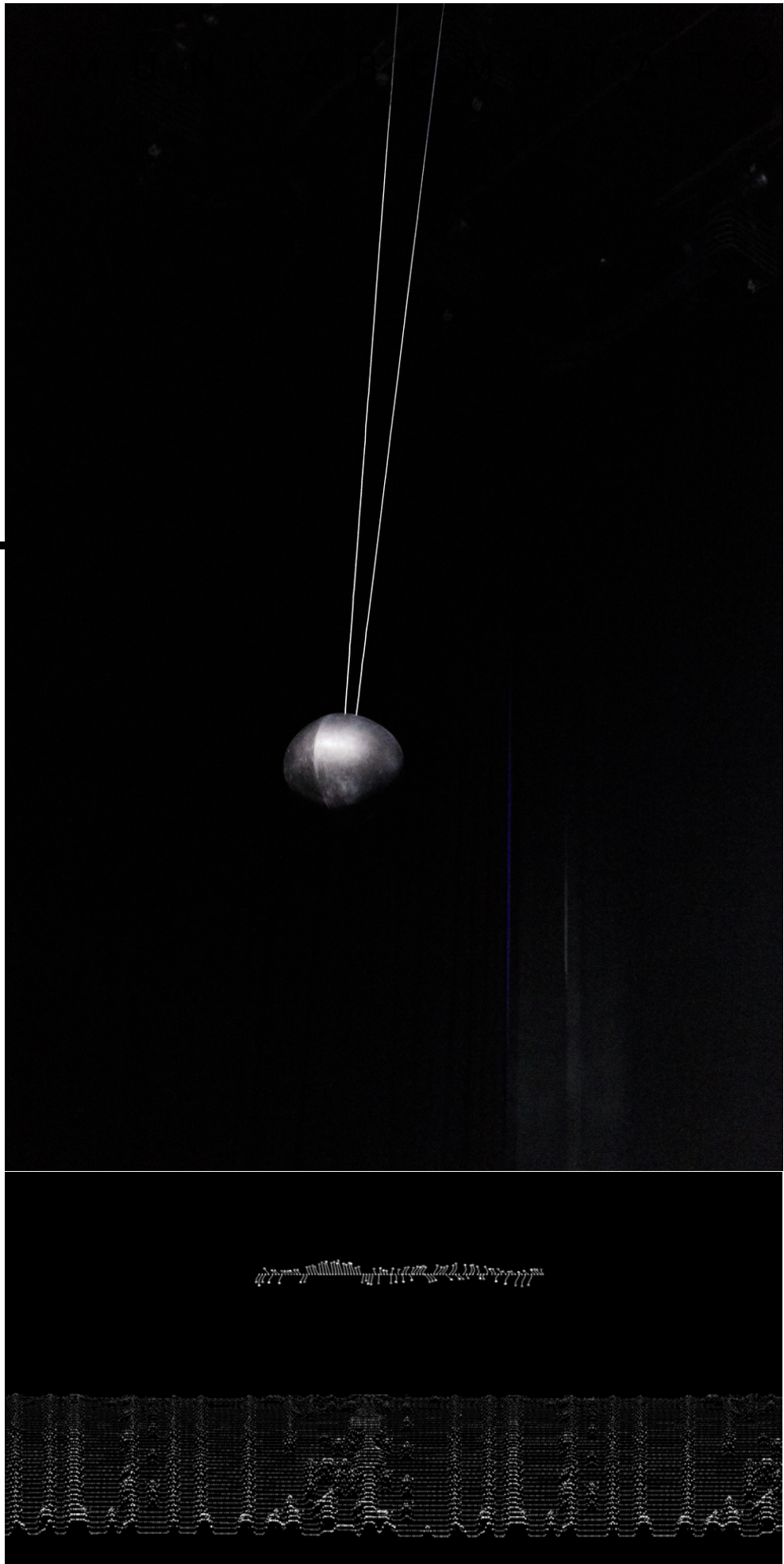
„Minden olyan technikai újdonságnak ugyanis, ami egyetlen funkcióra van kihegyezve, filozofikus háttérrel keletkezik. Az a tér, amit a célfotó kamera rögzít, sohasem létezett a valóságban.” 87

RÖVID LEÍRÁS

A Trafó Kortárs Művészetek Háza meghívására a színházteret képzőművészeti installációs térré átalakítottuk át. A térben három, motorikusan mozgatott plasztika került felfüggesztésre, amelyek együttesen összetett ritmusképletet írtak le. A ritmus vezérlésére új kezelő felületet hoztunk létre. Az installációt mozgató motorok hanganyagát egyfajta konkrét zeneként fogom fel, amelyet egy egyedileg kialakított, generatív hangrendszer modulál. A befogadó térbeli koordinációjának, mozgásának folyamatosan termelődő adatait szintén egy generatív rendszerben dolgoztuk fel. A munka műfaja lényegében multiszenzoriális, generatív téralkotó design, amelyben külön hangsúly került a situációközpontú nézői perspektívára.

Az installáció befogadása során az élmények belső aránya – ezek időbeli, térbeli és auditív kiterjedésével fogva – mint audio-vizuális narratíva jelentkezik. A kinetikus installáció így személyre szabott hangélménnyel és a résztvevő/nézők mozgásának függvényében pillanatnyi, változó jelrendszerrel egészült ki.

A pillanatonként változó, immerzív térben mozgó plasztikák rendszere audio- és látványelemeket egyaránt generál. A kinetikus- és hang-design egyedi, helyspecifikus, több csatornás programozással jön létre: az időfaktor és a pillanatnyi nyomatékok kódrendszere alapján a mozgás és audio ingerek változásai hozzák létre a kompozíciót. Ehhez adódik hozzá, hogy nézők jelenlétét a tér különböző pontjain egy szenzoros rendszer valós időben jelekké alakítja, melyek megjelennek egyrészt az installáció audio tartalmában, másrészt egy grafikus alapon fejlesztett jelrendszer kódjaként. A konkrét hangélmény átalakul, az egyidejű hang-dekonstrukció lényegében az audio anyag plasztikus megjelenítésére tett kísérlet.

P U L Z U S I M P U L Z U S O K

ELŐKÉSZÍTÉS

A tervezett generatív kép kézi rajz (digitális kézi rajz) alapon készült, nem illesztettem a digitálisan előkészített látványtervekbe. A valós tér-jelek első esetben az installált térben voltak számomra is láthatóak.

Sajátos "analóg" felfogású tervezési módszerem szerint nem jelenítettük meg látványterveken a szoftveres előkészítés, szenzoros érzékelésen alapuló, változó generatív képet a tér viszonylatában: az előkészítés során lehetséges állapotokat rögzítettünk amelyekkel majd a valós térben tudtunk véglegesíteni.

Hamvai Kinga, akkor még MOME PHD doktorjelölttel készült interjú során a fejlesztett installáció specifikációit és a kutatás jellegét nagy vonalakban bemutattam:

TV: (...) Hibrid médiumú mű – így jelölöm meg azt a műfajt, amivel foglalkozom. Korábbi munkáim olyan, a személyes percepcióra, az idő fogalmára, az érzékelés határterületeire, kísérleti anyaghasználatra és művekbe integrált technológiai lehetőségekre vonatkozó kérdéseket vetettek fel, melyek kibontása elmélyültebb tanulmányokat igényelt.

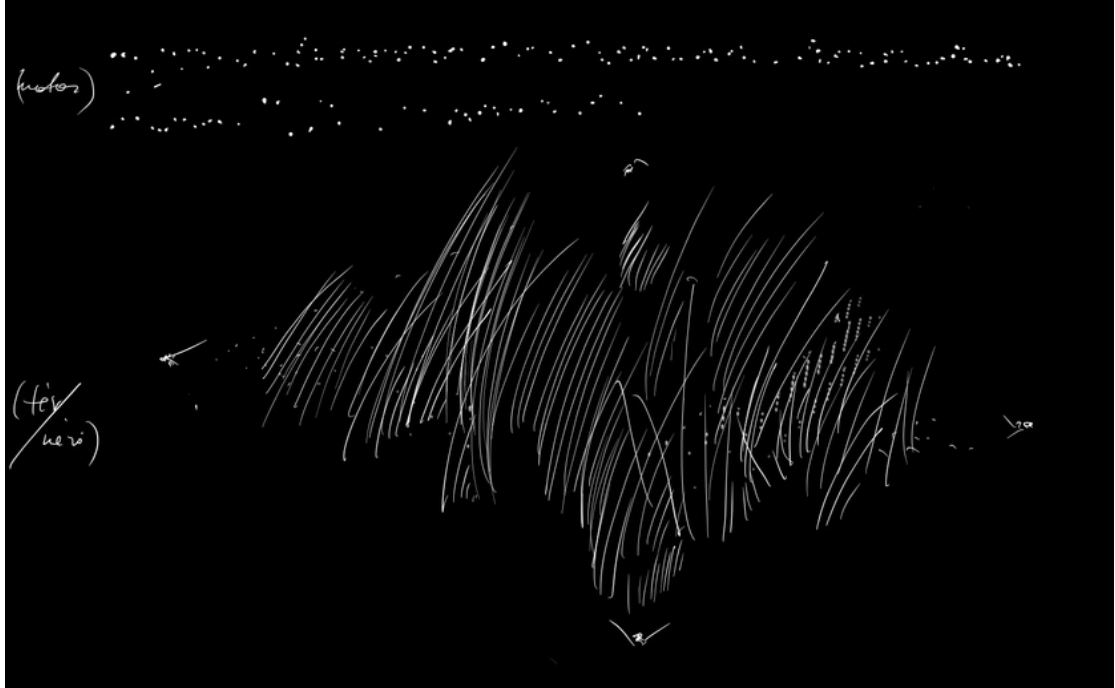
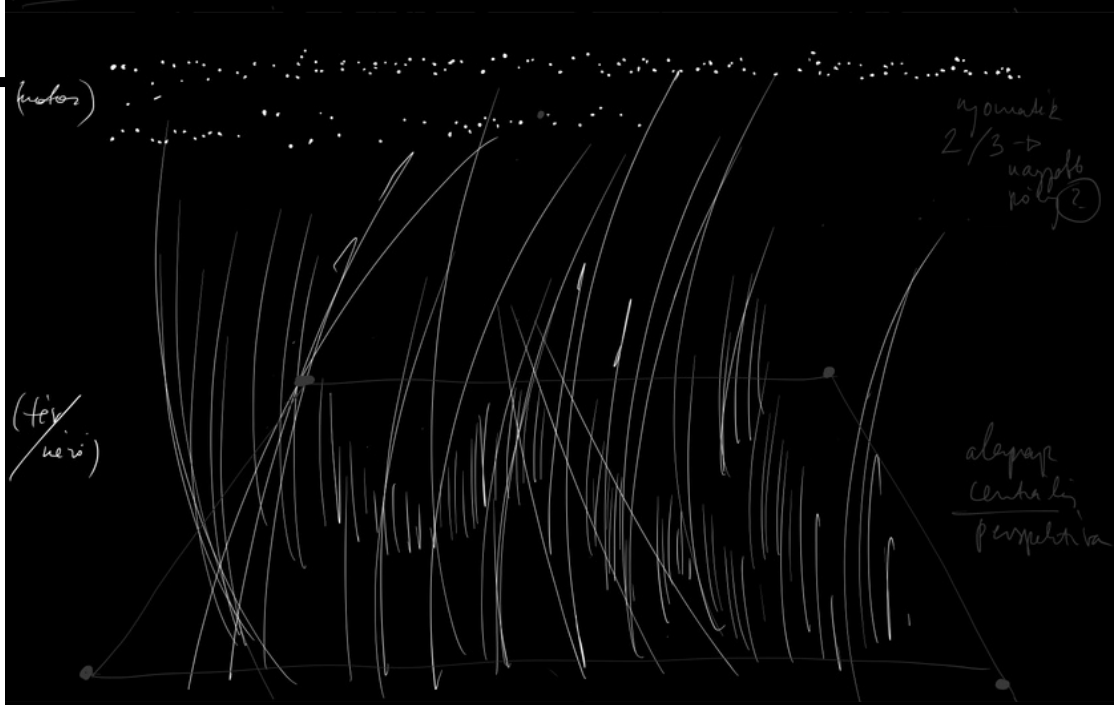
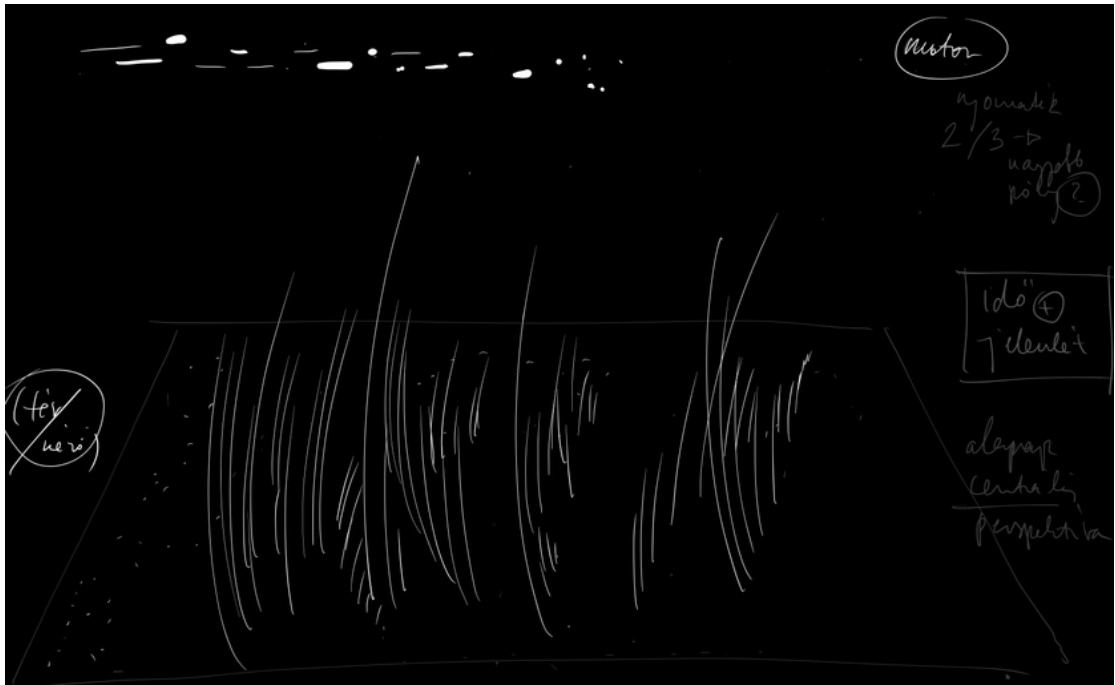
HK: Elméleti kutatásod szorosan összefügg e mestermunkával, típusát tekintve empirikus művészeti kutatásnak (research through art/design) minősül, ami az eddigieket összefoglalva, négy markáns pillére épül: képzőművészeti (plasztika, installáció, téralkotó művészet), auditív, performatív, és a befogadó felől való gondolkodás.

TV: Igen, pontosan. Nem emelem ki hangsúlyosan az auditív elemet, mint azt 2016-ban tettem. Jelenleg arányokat keresek, az említett pillérek elemzését egy-egy kiemelt szempont szerint viszem végig. Egy saját alkotói és kutatói „fogalmi mátrix” felállításán dolgozom.

HK: De talán térjünk vissza a Trafóhoz. A mostani alkotás címe Pulzus Impulzusok. Miért?

TV: German Kinga művészettörténészt kértem fel a kiállítás kurátorának. Ő javasolta ezt a címet, ami tőlem sem áll távol, hiszen korábban készült már egy pályázati tervem Pulzus Mező címmel. A cím kiemeli az érzékelt idő, a saját idő, a térszeletek impulzív megkülönböztetésére tett kísérletet. Egyébként nagyon jól indult German Kingával az együttműködésünk (...)

A technológiai háttér, programozott művek kérdéséről: az egyedi téralkotás kiegészítő technológiával való szerves összefüggése egyre számottevőbb elemmé válik számomra az autonóm és alkalmazott művészeti munkáim során is. Utóbb említett területnek –a tér dramaturgia, fizikai térélmény és digitális tartalmak tervezése utóbbi évek során vált fontossá és összefüggésben lehet a MOME-n más kutatásokkal való kapcsolódásaimmal.”

05.02. ELMÉLETI HÁTTÉR MEGJELENÉSE -ACADEMIC POSTER

A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézete 2021. szeptember 23–25. között rendezte meg Budapesten, a Humán Tudományok Kutatóházában Látkép 2021 címmel.

Turcsány Villó: **Installációművészet mint hibrid médium- a téralkotás dramaturgiája** címmel mutattam be a “research poster” műfaji keretei között a kutatásom.

Kutatási hipotéziseim voltak 2019. év során:

- A produkció- és recepcióesztétika előadóművészetek elméleti kerete mentén kidolgozható egy egyedi hibrid design tervezési metódus.
- A képzőművészeti installáció műfajának posztminimalista fejlődése összevethető a látványtervezés kortárs tendenciával az interdiszciplináris tér-design tekintetében.

05.3. KOLLABORATÍV KUTATÁS - PARTNEREK, MUNKATÁRSAK

Alkotó: Turcsány Villó

Kurátor: German Kinga

Produkció-felelősök: Trafó Kortárs Művészetek Háza és MOME Budapest

Produkciós partner: Code and Soda, XORXOR

Vizuális identitás: Cosovan Attila

Együttműködők:

Generatív kép, munkatársak: XORXOR –Papp Gábor, Pethő Dániel

Interaktív hangtechnika: Krasz Ádám / MOME Doktori Iskola

Technológiai konzulens: Szabó András / Code and Soda

Szoftveres fejlesztés: Horák György / Code and Soda

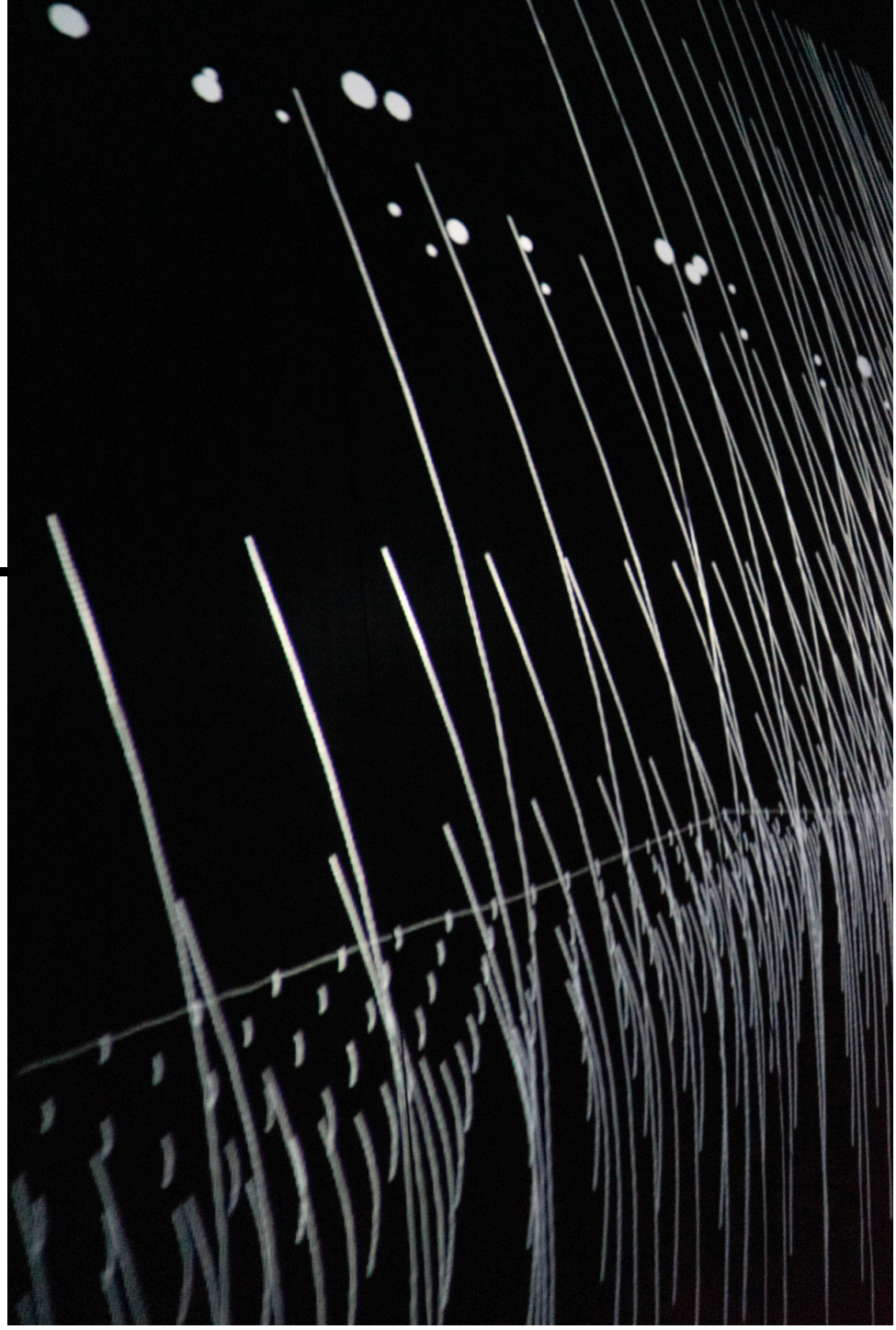
Látvány konzulens: Lódi Csaba

Kurátorasszisztens: Hamvai Kinga / MOME Doktori Iskola

Technikai produkciós asszisztens: Nagy Réka / MOME Média Intézet

Technikai munkatársak: Trafó, Alpintechnika Pro

köszönet: Torma Mária, Gink-Miszlivetz Sára

05.4. FIZIKAI JELENLÉT ÉS KEVERT MÉDIUMÚ MŰVEK VISZONYAI

Cselekvési-reakció potenciál - >dinamikus változást eredményez a mű struktúrájában

Feljebb idézett interjú vonatkozó részletei:

“TV: Ha már megvan egy forma, egy nyelv, egy kérdésfelvetés, akkor már elérhető egy olyan intuitív állapot, amikor nagyon nagy szabadsággal lehet élni. Én személyes feladatomban éreztem, hogy ezen a saját nyelven képes legyek többször is megszólalni. E saját nyelv elemei a plasztikák száma, pontos formája és mérete, a térhez való viszonyrendszerben elfoglalt arányai, a mozgás(ok) ritmusa, az ingák amplitúdója, kilengésük hossza és irányai lettek.

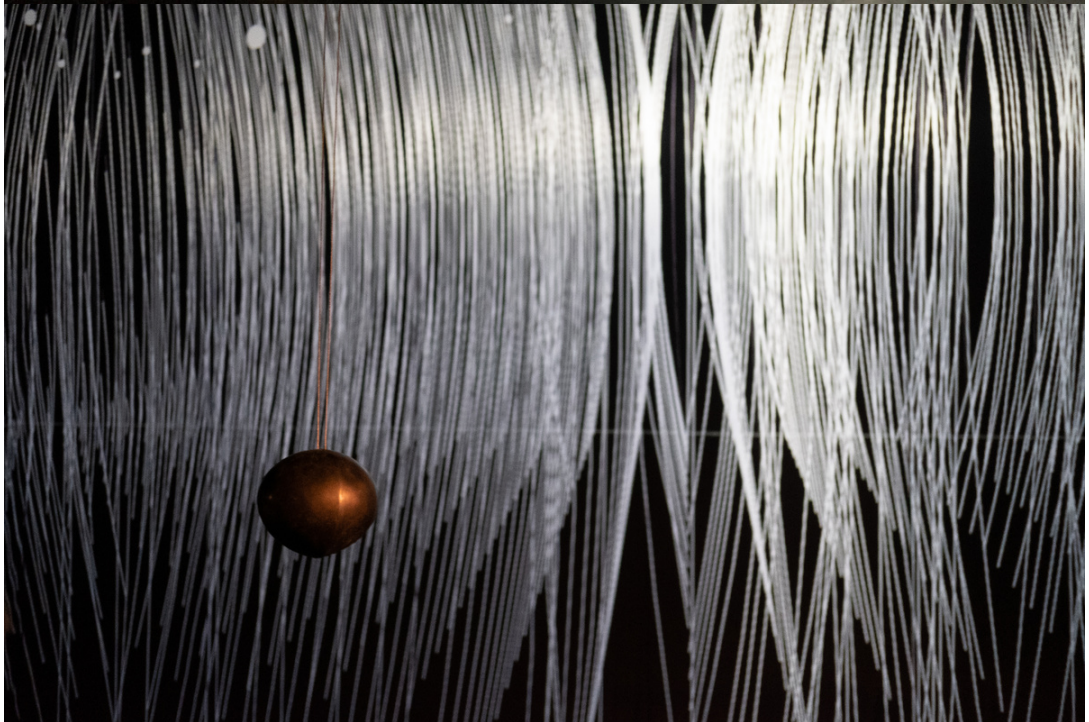
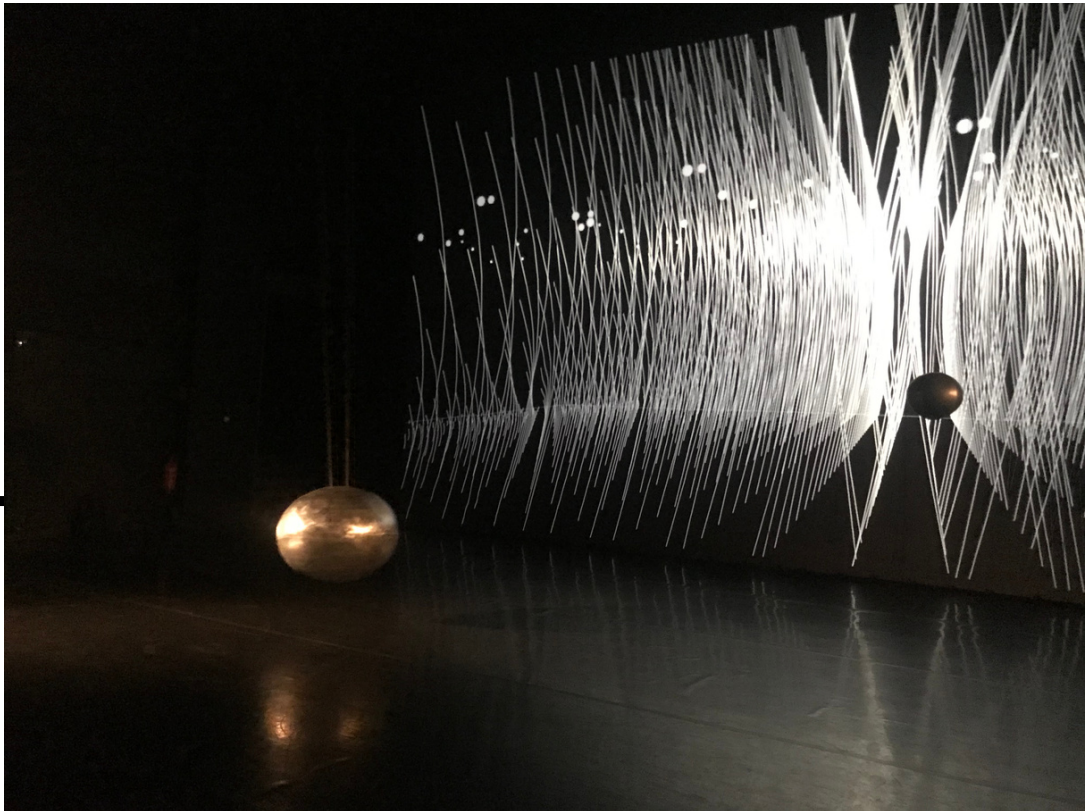
A Kiscelli Múzeum Templomtere után szerettem volna ennek a volumennek a kísérleteit továbbvinni. A szentendrei Művészet Malomban kiállított, Kettős Inga című munkámat már új mechanikával láttam el. Később, szerettem volna egy olyan lehetőséghez jutni, amikor több időm van hosszabb kísérletekre egy intimebb kiállítótérben. Ez végül 2017-ben adódott meg egyetlen ingával, az MKE Fríz termében, ahol több napig kísérletezhettem. Videófelvételeket készítettem, fotóztam, újra és újra módosítottam a paramétereiket. Egy programozott alaplap segítségével, egyszerű felületen írtam át a ritmusképletet, ami összeköttetésben áll a motorral és mozgatja a testet. A ritmusképletet olyan módon változtattam meg újra és újra, mintha egy hangszerre írt „szólóban” felcsendülő kísérleti hangszeres mű lenne.

HK.: A sor pedig folytatódik: 2019 szeptemberében a MOME új campusának Film Stúdiójában megvalósult egy változat, amit próbaverzióknak, tesztüzemnek tekintettél. Abból milyen tapasztalatokat vontál le? Mire figyeltél oda? A látogatók viselkedésére vagy éppen a motor működésére?

TV. Az újonnan fejlesztés alatt álló elemek, tehát az interaktív technikai háttér, a szoftver és a személyeket érzékelő szenzoros rendszer valós térben történő beüzemelése céljából szerveztük ezt az alkalmat a fejlesztő csapattal. 90 A kérdéseinkre csak élőben kaphattunk választ. Érdekes volt megtapasztalni, hogy a nem múzeumi közegben volt egy bizonyos játékosság, a gyerekek közel mentek az alkotáshoz, ami így sokkal közvetlenebb hatást váltott ki. A legfontosabb tanulság mégis az volt, hogy a tér – steril, fekete kubus – nagyon alkalmas e munka megfelelő színvonalú prezentálására. A Trafó színházterén kívül mindenképp szeretném itt a DLA mestermunkámnak egy verzióját bemutatni. Most úgy tűnik, mindkét helyen megvalósulhat az installáció.” 91

90 Code and Soda / Random Error Studio

91 HAMVAI 2021, i.m., 21.

05.5. PULZUS IMPULZUSOK INTERAKTÍV TÉRSPECIFIKUS INSTALLÁCIÓ

**audio modulációk és immerzív szoftveresen kódolt térplasztika
adat alapú művészet / grafikus kép és kinetikus installáció**

Munkabemutató MOME Filmstúdió 2019.

Nyilvános bemutató TRAFÓ Kortárs Művészetek háza, 2021.

technikai paraméterek

KÖZPONTI VEZÉRLÉS

A központi vezérlő egység egy Raspberry Pi 3 B+ típusú mikroszámítógép. Egy saját belső hálózatot hoz létre, amely segítségével a szenzorok és a vezérlő egységek kommunikációja zajlik. A kommunikáció WIFI hálózaton történik. A számítógép rendelkezik egy statikus eth0 porttal, mely lehetővé teszi a karbantartást és egyszerűbb hibaelhárítást. Az eszköz nem NAT-ol, a hálózaton található eszközök nem érik el az internetet. Előre meghatározott szabályrendszer szerint MIDI jelet állít elő, ami a hang és kép vezérlésére szolgál.

DETEKTOR MÁTRIX 4 darab detektor sávból áll. Páronként 10x10m lefedésére képesek, ahol egy 16x16-os mátrix beli mozgást detektálnak. Így összesen 20x10m terület fedhető le.

DETEKTOR SÁV A központi vezérlés által biztosított WIFI hálózatra csatlakoztatott ESP32 vezérlő, amely webszerverként szolgáltatja a mozgásérzékelőkből érkező jeleket. 16 darab PIR (hagyományos infravörös) mozgásérzékelő. 1 darab CD74HC4067 16 csatornás multiplexer - a 16 PIR bekötéséhez.

INGA MOZGÁS VEZÉRLÉS A központi vezérlés által biztosított WIFI hálózatra csatlakoztatott ESP32 vezérlő, amelyen webszerverként konfigurálhatóak az ingák különböző paraméterei (period_t, pull_t, pull_f, hold_t, hold_f, rew_t, rew_f). 4 darab motor, ami az ingákat mozgatja, azok mozgását módosítja beállítás szerint.

HANGVEZÉRLÉS Az három inga három notorjára rögzített mikrofonomok továbbítják a motor hangját egy DAW számára. A központi vezérlésből érkező MIDI jel segítségével történik a beérkező hang modulációja.

Pillanatnyi nézői reflexiók, mozgások útvonalai, sebessége, az álló helyzetű jelenlét térbeli elhelyezkedésének kódjai a programozott ritmus hangjának különböző modulációit képzik.

KÉP VEZÉRLÉSE A központi vezérlésből érkező MIDI jel segítségével történik a vetített kép manipulációja.

A vetített kép az installációt bejáró résztvevők aktuális, pillanatnyi, installáció elemeihez viszonyuló jelenlétének vizuális analízisét, ugyanakkor az installáció helyspecifikusan programozott mozgását dolgozza fel.

GENERATÍV KÉP

GENERATÍV KÉP -szoftveres fejlesztő munkák a XORXOR nevű céggel együttműködésben zajlott (2021. évtől). A képi anyag egy intuitív alapon végigvitt tervezői folyamat, kézi rajzok alapján (lsd. 84.o., képmelléklet). A kép feldolgozza a teret bejáró nézők jeleit és ezzel egyidőben a kinetikus installációt működtető programozott motorok digitálisan továbbított ritmusképletét.

A projekt számára egy Pendulum App nevű aplikációt fejlesztettünk. Korábbi generatív kép fejlesztés részéről más projektben megvalósult hasonló vizualizációs környezetben fejlesztett referenciák és technikai működési paraméterek vizsgálatával fejlődött. A generatív képnek az installációba bevont megjelenését a Code and Soda céggel fejlesztettem 2021. évig.

AUDIO ANYAG, HANGSZÖVET

A korábbi Pendulum-installációk megjelenése alkalmával a motorok akusztikus hangját hallhattuk, a Pulzusimpulzusok interaktív megjelenés alkalmával ellenben az egyedi ritmusképlet mikrofonozott hangját audio-modulációkkal láttuk el. A hanginstalláció felhasználja a motorok és a látogatók mozgásának információit is. A hanganyag kialakításában Krasz Ádám MOME-doktorandusszal működtünk együtt. Ennek alapanyagát kizárólag a motorhangok képezik,

ÉLŐ ELEKTRONIKA, MODULÁLT HANGKÉPEK

élő intervenció

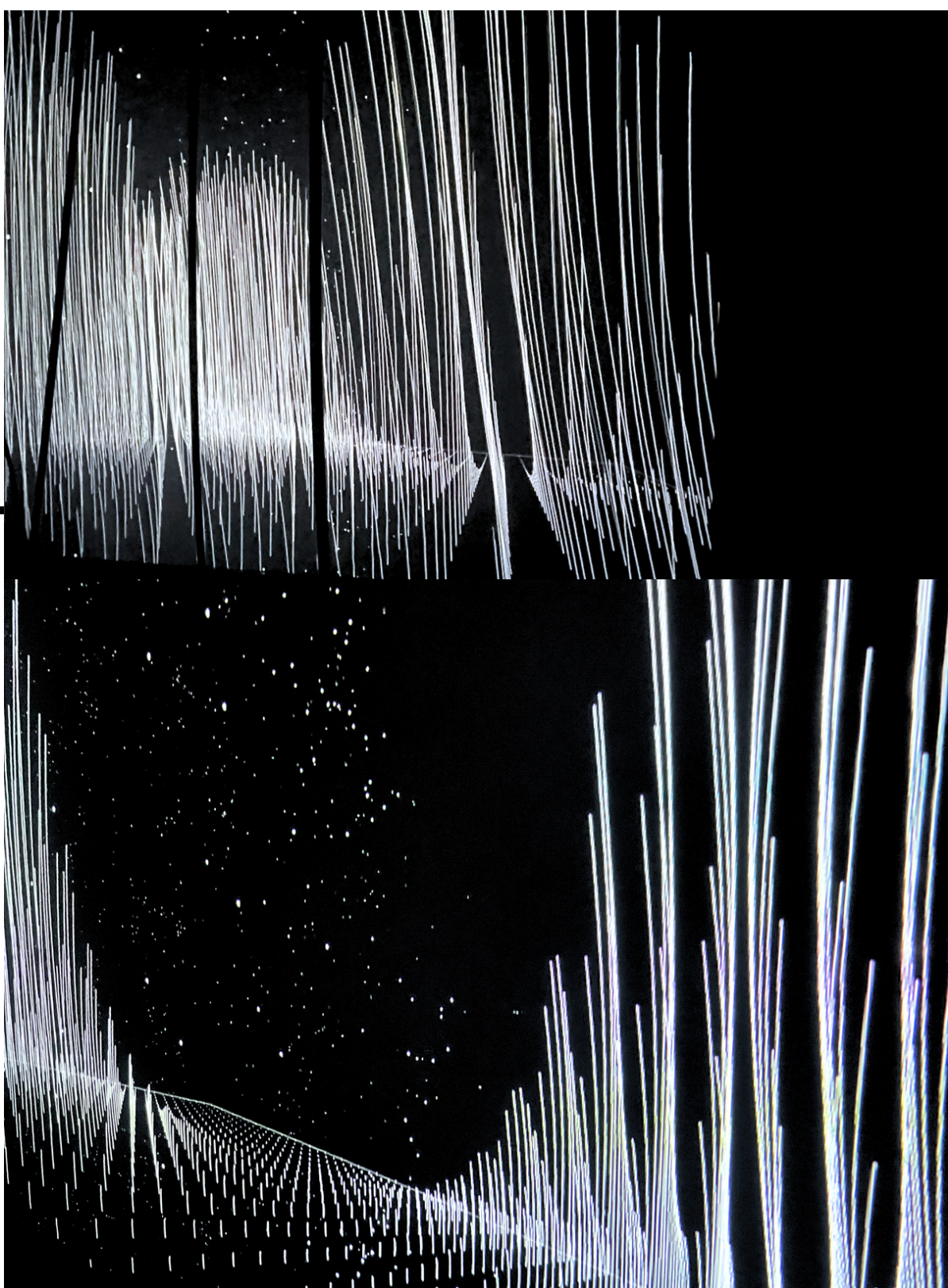
Bolcsó Bálint – Turcsány Villő: *Modulációk variációi* – élő improvizáció

A Pulzus Impulzusok installációban az élmények aránya – ezek időbeli, térbeli és auditív kiterjedésénél fogva – mint audiovizuális egész formálódik. A kinetikus elemekre épülő installáció így személyre szabott hang élménnyel és a nézők mozgásának függvényében pillanatnyi, változó jelrendszerrel egészül ki.

A valós időben modulált hangképek variációi és változásai a befogadói jelenlét, az ingamozgások és a vetített generatív kép együttes jelenlétére reflektálnak. Az élő elektronikai improvizáció audio alapanyagát a kinetikus installációt működtető, különböző hangszínű négy motor programozott hangképe alkotja.

“Az elektronikus zenében – amivel én főként, bár nem kizárólag foglalkozom – a tér egyébként is egy borzasztóan kurrens és fontos terület (...). Igazából nem is nagyon érzem a határokat a térbeli vizuális és zenei alkotások között, ezek eléggé összeérnek, összeolvadnak.” -nyilatkozta a bemutató alkalmával Bolcsó Bálint elektronikus zeneszerző. ⁹²

⁹² A Térbeli vizuális és zenei alkotások összeérnek, összeolvadnak Turcsány Villő -Bolcsó Bálint, interjú megjelent online, RRecorder link: https://recorder.blog.hu/2021/06/18/a_terbeli_vizualis_es_zenei_alkotasok_osszeernek_osszeolvadnak_tucsany_villo-es_bolcso_balint-inte

05.7. 'PULZUS-MEZŐ'

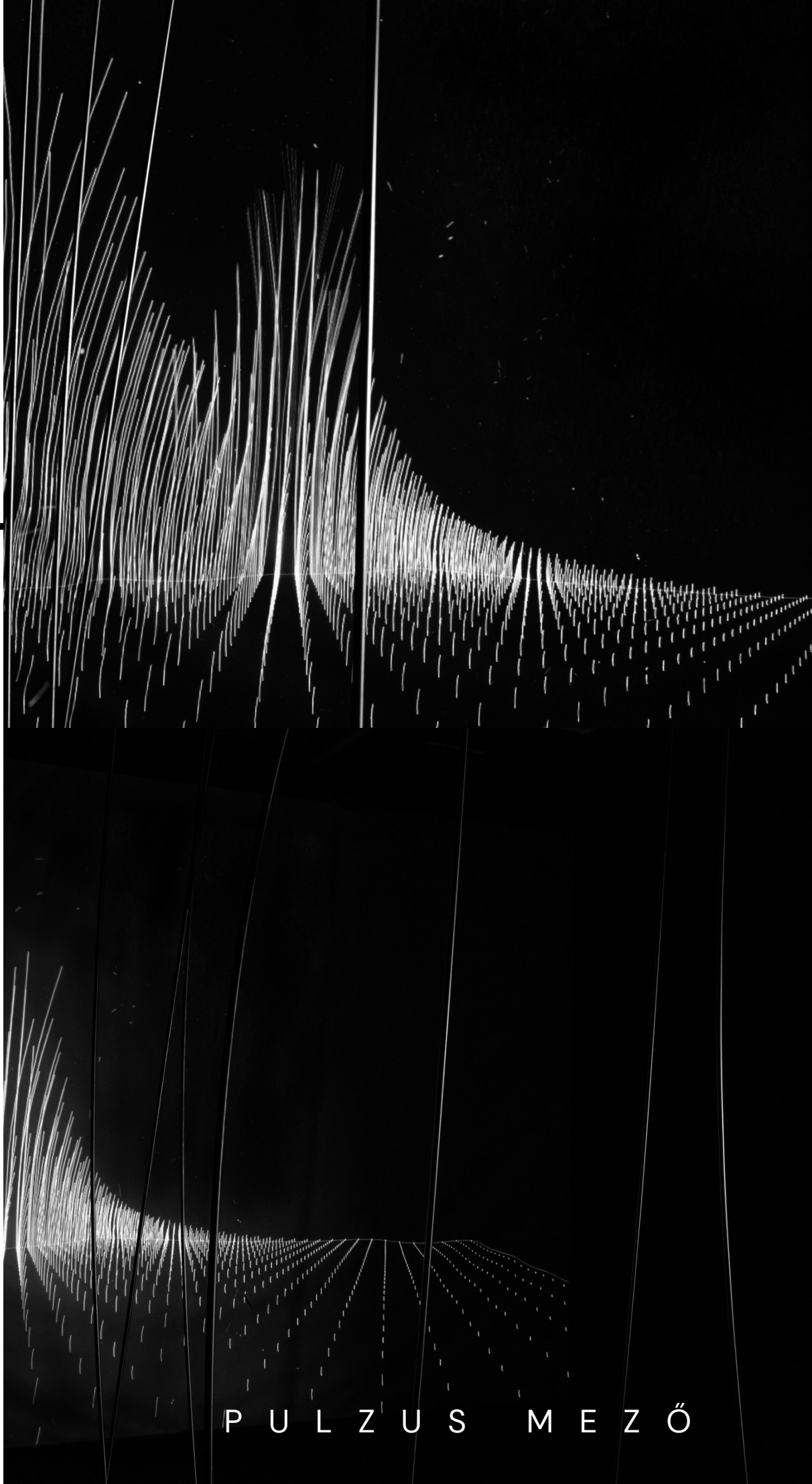
L.A.M. BUDAPEST 2023. 04.01.- 08.15

„Berkeley filozófiája szerint létezni annyi, mint érzékelhetőnek lenni. Ami annyit jelent számomra, hogy nem állunk másból, mint érzékelésünk rendszeréből. A szerelmünk, a filozófiánk annak függvényében alakult, ahogyan kódoljuk a valóságot. A látószervünket a Naprendszerben leggyakoribb sugárzás, a 465 nanométeres fény alakította ki, amire az élőlények bőre egy bizonyos helyen érzékennyé vált. Elképzeldünk azonban egy másra, mondjuk a molekulák szerkezetére érzékeny érzékelési formát, ami egészen más létezési formát vonna maga után. Az érzékelés mindennapi tapasztalata meggátolja az ember teljes lényének kibontakozását.” 93

A technikai médiumok önálló látványvilágot teremtenek, ilyenkor képzőművészeti és a matematikai/térgeometriai érzékenységet együttesen kell használni.

A térben egymástól függetlenül mozgó, az installáció terét bejáró résztvevő nézők térbeli pozíciói, mozgásuk ritmusa vetített képet generál, amelyet generatív grafikának nevezek. Ez a grafikus mozgókép értelmezésem szerint egy új nyelvezet, amelynek a specifikációi minden egyes installáció alkalmával újra meghatározhatóak. A generatív kép, amelynek az alaptulajdonságait és finomítható változóit szoftveresen rögzítettük, ilyen módon egy új entitást hoz létre a munkáim során. Ezért vonatkoztathatóak ide nézetem szerint Kardos Sándor operatőr-rendező feljebb idézett gondolatai, amelyeket a Résfilm című kísérleti kisfilmje alkalmával egy interjúban közölt.

A 2021. évi bemutató alkalmával, a levont tanulságok alapján a grafikus generatív kép tudatos, szélesebb szabadságfokkal való újratervezéséhez és további bemutatók hibamentes, megbízható működéséhez az érzékelő szenzor technikai paramétereit át kellett gondolnom. A kérdést a generatív képalkotás során együttműködő XORXOR nevű cég fejlesztőivel tárgyaltam újra. Referenciáik és nemzetközi tapasztalatok során egy újabban használt technológia mellett döntöttem: Lidar szenzor – Light Detection And Ranging –, magyarul lézer alapú távérzékelő rendszerre tértem át. Ez az érzékelő eszköz a tér centrális pozíciójából meghatározott szögben érzékel, a szoftver irányában való adattovábbítás problémamentes. Az újonnan tervezett távolságmérő szenzor látható lesz a térben, de a kiválasztott, kisebb alapterületű tér interaktív fejlesztéséhez egy négy méter hatósugarú elégséges volt.

P U L Z U S M E Z Ó

**SAJTÓANYAG:
/LIGHT ART MUSEUM (L.A.M.), BUDAPEST**

Turcsány Villó: Pulzus Mező 2023.

Interaktív térspecifikus installáció

Lidar szenzor, generatív vetített kép, hajlított rozsdamentes cső elemek
résztevő: XORXOR (Papp Gábor, Hajdu Gáspár, Pethő Dániel)

**TURCSÁNY VILLÓ: PULZUS MEZŐ 2023.
INTERAKTÍV TÉRSPECIFIKUS INSTALLÁCIÓ**

Lidar szenzor, generatív vetített kép, hajlított rozsdamentes cső elemek
résztevő: XORXOR (Papp Gábor, Hajdu Gáspár, Pethő Dániel)

A PULZUS MEZŐ című immerzív helyspecifikus installáció a tájékozódás intuitív kereteként az időmegélés expozícióját emeli ki, a multidiszciplináris szobrászati installáció és a kísérleti multimedia szituáció peremterületeit kívánja feltárni. A vegyes médiumú tér a befogadói percepció szubjektív természetére reflektál: a térben megjelenő statikus plasztikai elemek a mozgásra reflektáló generatív vetített tartalommal egy-egy meghatározott időintervallum során a néző a saját helyzetét, lépéseinek dinamikáját állítják speciális relációba. A fény anyagát reprezentáló interaktív grafika mozgásának ritmusával és reakcióidejének megnyújtásával sajátos relációba lép az installált térelemekkel. A befogadói észlelés mint aktív folyamat vizsgálata során a fizikai tér és szoftveresen generált generatív kép és plasztikai tartalmak között alakít ki kapcsolódási pontokat a téralkotó design műfaji keretein belül.

06. REKONTEXTUALIZÁLÁS

06.1. GOLIATH 5.1. AM

Stróbl Alajos: László Fülöp halotti maszkja/Turcsány Villó: Goliath 5.1. AM
megjelenés: Magyar Nemzeti Galéria, Lépésváltás című állandó kiállítás
A teremben megjelenő installáció kurátora: Petrányi Zsolt

A Múzeumi szobrok – kortárs reflexiók c. időszak kiállítás kurátora Szeifert Judit volt, tíz kortárs művész vett részt a kiállítás-sorozatban. Szeifert Judit szavaival, az általam rekontextualizálásnak nevezett kortárs intervencióról:

„Projektünk izgalmas kísérletnek ígérkezik, amely elevenségét a raktári közegből kiállítási pozícióba került műtárgyak felbukkanásának köszönheti – jelezve azt is, hogy a raktári státusz legtöbb esetben csupán ideiglenes állapot, bármikor megváltoztatható. Ugyanakkor a kortárs alkotások párbeszédre hívják és új szempontokkal gazdagítják a múzeumi anyagot. Ennek a diskurzusnak a helyszíne a már meglévő múzeumi közeg, ahol az állandó kiállításon lévő többi műtárgy is bekapcsolódik a beszélgetésbe. A párbeszéd eredményeként a nézők egy interaktív akció részesei lehetnek.” 94

Mint meghívott kiállító, a megjelenés pontos helyszínét, a Lépésváltás című kiállítás kezdő terét, az MNG B épületének bármely, állandó kiállításon megjelenő művei vagy egyéb terei közül választottam, ahol Petrányi Zsolt kurátor Jovánovics György Ember és Pauer Gyula Maya című plasztikáit állította párba, kiegészítve Jovánovics Liza Wiathruck: Holos Graphos (43-48)⁹⁵ című fotósorozatával. Az élő test és a test reprezentációjának kérdéseivel foglalkozik Pauer Gyula - a héj plasztika megoldásait is beleértve-, szintén direkt öntvények felhasználásával fogalmazza meg Jovánovics György Ember című munkáját. A Magyar Nemzeti Múzeum 19-20. sz-i szobrászati raktárában tárolt, nem publikus anyagából Stóbl Alajos egyik direkt öntvényét választottam, egy fiatalon elhunyt férfi halotti maszkját: László Fülöp habsburg főherceg arcáról készített direkt öntvényt. Az öntvény – unortodox módon – közel áll a teljes plasztikához, az általános halotti maszk vétel szokásaitól eltérve, ezért látványát tekintve vissza adja a párnán fekvő valós fej tömegét. ⁹⁵

⁹⁴ Múzeumi szobrok – kortárs reflexiók, Magyar nemzeti galéria fiók-kiállítása, Turcsány Villó kiállító 2018. október 18. - november 18. link <https://mng.hu/kiallitasok/muzeumi-szobrok-kortars-reflexiok-2/> utolsó letöltés 2023.08.30.

kontextus: Pauer Gyula: Maya, Jovánovics György: Ember című munkái -Lépésváltás című állandó kiállítás terében, a Lépésváltás c. kiállítás kurátora Petrányi Zsolt Stróbl Alajos: László Fülöp halotti maszkja / Turcsány Villó: Goliath 5.1.A.M., kurátor Szeifert Judit / „A kortárs alkotásokat és a forrásul választott múzeumi szobrokat együtt installálva egyfajta „gerilla kiállításon” mutatjuk be, más-más kiállítási téregységekben, egy-egy hónapig. Havonta tehát egy kortárs alkotó művet a gyűjteményünkben választott szoborral együtt látható, változó helyszíneken. A különböző helyeken felbukkanó szoborpárok a múzeum hétköznapjait is élőbbé, elevenebbé teszik. Szándékosan beleavatkoznak a múzeum mindennapjaiba és megbolygatják a múzeumi közeget. A kortárs és a múzeumi szobor nemcsak egymással lép párbeszédre, átértelmezve egymás értelmezési tartományát és formai relációit, hanem átírják az adott állandó kiállítási térben lévő műalkotások viszonyrendszerét is, új kontextust teremve, teljesen megváltoztatva hangulatukat és tartalmi vonatkozásaitak(…)” Szeifert Judit, a fiók kiállítás-sorozat kurátora

⁹⁵ Liza Wiathruck: Holos Graphos (1-6) (1. fejezet: A kert és ellentükrök),(7-12) , (3. fejezet: L.W. nézi L.W.-t. Tartalmas kataplexia, (13-18), (2. fejezet: Az onimantia), (19-24) (2. fejezet: Az onimantia), (37-42) (3. fejezet: L.W. nézi L.W.-t. Tartalmas kataplexia, katalapszia), (43-48) Az ideális [ideális elemek] -címek udézve az MNG honlapjáról link: https://mng.hu/mutargyak/?artwork_author=jovanovics-gyorgy utolsó letöltés 2023.08.30.

⁹⁶ bővebben:link <https://www.prae.hu/article/7367-hozzank-szol-nekunk-beszel/>
HOZZÁNK SZÓL, NEKÜNK BESZÉL

Lépésváltás – Az 1945 utáni magyar művészet újrendezett állandó kiállítása Kocsis Katica írása
⁹⁵ SZEIFERT Judit kurátor írása az MNG honlapján. link: 94. lábjegyzetben

Az öntvény ugyan reprezentációs céllal készült – Stróbl fehér márvány síremléket készített a maszk vonásainak valóság-hű felhasználásával –, a maszk önmagában, eredeti részleteivel (technikai elválasztó síkok) egy, az ábrázolt személy valós portréjának és ruha-gallérjának minden részletét mint egy "plasztikai tükör" mutatja, 1895. évi állapotában. A maszk munkaeszköz (plasztikai átmeneti állapot) volt Stróbl Alajos műtermében, azelőtt nem szerepelt nyilvánosság előtt.

Részemről a konceptuális döntés a helyszín kiválasztása, tehát a mű-környezet meghatározása és a felhasznált – raktárból kiemelve a közönség részére megmutatott – direkt öntvény társítása volt, értelmezésem szerint a felkérés nyomán létrejött művészeti döntés egyfajta szub-kuratori döntés lehetett tehát: a projekt tematikáján belül a műegyüttes és a hozzáadott "nem mű"-tárgy – pontosabban egy márvány szarkofág előkészítési munkálatainak munkafázisaként készült, amely egy adott korban a legszemélyesebb módon hordozta a reprezentáció lehetőségét. A halotti maszk nem szándékozik több vagy más lenni annál, amit reprezentál, t.i. öntvény, amely az elhunyt arcának vonásait őrzi meg az utolsó látható pozícióban.

Jovánovics itt kiállított fotósorozata – Liza Wiathruck: Holos Graphos című sorozat – szintén direkt öntvényt használ a képhez, egy "élő maszk"öntvényt személyesít meg. *„Liza Wiathruck, Jovánovics György »vizuális pedagógiája« pedig, (...) kísérlet a szobrászi "teljes látás" megteremtésére. (...) Jovánovics életművének egyik vezérfonalát, a "teljes kép" keresését számos esetben a látás történetének titokzatos fejezetei keretezték. A Kempelen-automata nézője és ellenfele mindig is a szerkezet belsejéről, a benne elrejtett emberről vagy gépezetről kívánt teljes képet kapni. Kepler tájmatematikus pedig a külvilág számára láthatatlanul nézett körbe sátor formájú camera obscura-teréből, így nyerve teljes képet az őt körülvevő tájról.”* 96

A gipszet mint segédanyagot és a direkt öntvény technológiáját Jovánovics szándékosan használta oeuvre-je meghatározó anyagaként. Rényi András a szobrászati hermeneutika nézőpontjából így fogalmaz erről az anyagszerúségről: "Tudvalevő, hogy a gipsz jóformán minden tulajdonsága ellentétes a szobrászat bevett, nemes anyagaival – nem tartós, nem mintázható, nem konzerválható. Segédanyag, amely nélkülözhetetlen az öntőforma – vagyis az eredeti negatívjának – készítésénél. Ennélfogva a gipsz ideális médium annak a konceptuális művésznek a számára, aki mindenekelőtt a szobrászat elméleti hatáira – a mű időben való létezésére, az eredetinek a kópiához való viszonyára, pozitívnak és negatívnak, testformáknak és térformáknak egymáshoz való viszonyára s ehhez hasonlókra akar rákérdezni." 97

96 MÉLYI József: Jovánovics Merzbauja. Ditirambikus retrospektív. L.W. J.Gy-vel sakkozik. Jovánovics György kiállítása. Ludwig Múzeum Budapest – Kortárs Művészeti Múzeum. Balkon, 2004. 05. link:http://www.balkon.hu/archiv/balkon04_05/02melyi.html utolsó letöltés: 2023.08.30.

97 RÉNYI András: A dekonstruált kegyelet. Jovánovics György 1956-os emlék/műve és a posztmodern szobrászat. Holmi, 1995. online link: link: https://epa.oszk.hu/01000/01050/00301/pdf/EPA01050_holmi_1995_10_1405-1431.pdf utolsó letöltés: 2023.08.30.

A munkáim közül a plasztika, amelyet a Magyar Nemzeti Galéria 20. sz-i szobrászati anyagának raktárában kiválasztott halotti maszkkal állítottam párba, mint reflexió, amely a korábbi Goliath -fejek 98 című sorozat egyik utolsó figurája. Szája nyitva, szemek résnyire nyitva. Színe kék, anyaga öntött beton. A mintázott, öntött és roncsolt felületű portré a plasztikája szempontjából erodálódott mészkő felületre és formára utal. Szándékaim szerint élet és halál átjáró-mezsgyéjén jelenik meg, amelyet fizikai attribútumai szempontjából a mély álmom és félálom között ingadozó állapothoz lehet hasonlítani. German Kinga szavaival - a kiállítás megnyitó szövegéből idézek-: *"Elkészültek héjplasztikák, a testet mint burkot vagy felszaggatott felületű entitást mutató gondolattárgyak, testrészeket füzérinstallációja, zászlólebegés absztrakt acélverzióban, gázálcok megégett első világháborús katonafej, vagy nem utolsó sorban egy Goliath- fej, amely a résnyire nyitottan hagyott száj lélektávozásával utal a szobrászat és a múzeum születésével és halállal kapcsolatos tartalmaira, mi több, végpontjaira. (...) A koncepciónak következő, finom rétege ott jelenik meg, ahova a szoborpárok bekerülhetnek. A sternfeldi koncepcióban ez a tér kisajátítása. 99 A látogató aktivizálása pedig a befogadás, a nézés és spontán értelmezés aktusaiban valósul meg (...) a műalkotások is és velük együtt az a mikrotér is aktivizálódik, amiben láthatóak."*

A plasztika-csoport címe Goliath-fejek, az installáció indító motívuma egy halott férfi kötömb súlyú portréja volt. Egy korábbi, kísérleti nagyjátékfilmhez kapcsolódó tevékenységem során dolgoztam ki "Goliath" közetre emlékeztető portréját. Ez alkalommal –grafikus "special effect": a térbeli szituáció vetített látványelemként fényterelésekkel és mozgássorozatokkal kidolgozott jelenetek hatvan napos munkafolyamata 100 nyomán – alakult ki a jelenleg említett plasztika-sorozatra épülő installáció terve. Ugyanakkor további képzőművészeti területekhez kapcsolható, non-narratív élő interakció (live act) tervezésének igénye is ekkor erősödött meg bennem. Az installáció talaján elhelyezett, színekkel és különböző roncsolt felületekkel "megszemélyesített", olykor egyedi öntvényekként többszörösített plasztikákon keresztül a figura "élő vagy élettelen" állapotot jelölő státuszára kérdeztem rá. A "Goliath-fejek" szereplőkként jelennek meg. A padló finom, ipari homokkal borított felületén nyomot hagyó, installációt bejáró néző vált a tulajdonképpeni főszereplőjévé a kiállításnak.

98 Goliath-fejek című munkám (2003) huszonegy plasztikája egymás viszonylatában elhelyezett, beton kavics-portré öntvények többszörösítése, csonkítása. Szándékaim szerint a formák felületét saját időbeliségének és személyes állapot-jeleinek differenciálása alapján alakítottam. Huszonegy figurás installáció jött létre a Budapest Galéria pincéjének homokkal borított padlóján, később helyspecifikus módon újabb kompozíciókat mutattam be. Saját honlapon link: Saját honlapon: <https://tvillo.com/GOLIATH>

99 German Kinga megnyitó szövegéből idézet (MNG. 2019.): A további lépések: Ellen-nyilvánosságokat szervezni; alternatív tudást létrehozni, és a képzést radikalizálni. V. ö. Sternfeld 2019, 65. angol nyelven 202-ban jelent meg: STEINFELD, Nora:"The Radical Democratic Museum"-A Conversation about the Potentials of a New Museum Definition online:

https://www.academia.edu/43273156/The_Radical_Democratic_Museum_A_Conversation_about_the_Potentials_of_a_New_Museum_Definition utolsó letöltés 2023.08.31.

100 JELES András József és testvérei - *Jelenetek a parasztbibliából* c. kísérleti játékfilmjének egy kimaradt jelenetére utal. Az art department tagjaként háttér látvány és speciális effekt-alkotói munkát végeztem: írásvetítő grafika és fényeffekt-jelenetek kidolgozása a forgatási helyszínen. Dávid-Góliát jelenet a kísérleti nagyjátékfilmben nem szerepel. link:<https://www.imdb.com/title/tt0398145/> utolsó letöltés 2023.08.30.

101, a tér érzékelése azonban nem minden esetben ilyen egyértelmű, sőt vannak jelenetek a filmben, ahol hosszabb-rövidebb időre meg is szűnik a képek mélysége" Molnár Szilvia: Képmutogatás a megszokás ellen. Jeles András: József és testvérei. <http://www.filmkultura.hu/regi/2005/articles/films/jeles1.hu.html> utolsó letöltés 2023.08.30

06.2. REKONTEXTUALIZÁLÁS – NELL-HÉJ CÍMŰ FÜGGESZTETT HÉJ-PLASZTIKA

06.2.1 REKONTEXTUALIZÁLÁS –NELL_HÉJ

(NELL-NAGG szereplő és plasztika / HAMM figurája)

„Ekképp talán feltehetem, hogy az előbbi féllábú, félkarú nyomorék és a mostani halfejű csonka törzs egyetlen testi porhüvely két létezési módja csupán, míg a lélek makacsul ellenáll a romlásnak és pusztulásnak. Ha már elvesztettem az egyik lábamat, valószínű, hogy elvesztettem azóta a másikat is. A karommal hasonló a helyzet. Szóval könnyen megy az átalakulás.” 102

Intézmény / kiállítóhely: Vaszary Galéria, Balatonfüred

Kiállító: válogatás a Budapest Történeti Múzeum-Fővárosi Képtár Kiscelli Múzeum gyűjteményéből

A kiállítás nyitva: 2022. 03.15- 2023. 01.08.

Kiállítva, részemről: Turcsány Villó: Nell-héj

A héj-plasztika 2014. évben került a Kiscelli Múzeum tulajdonába, vásárlás útján.

A megnyitót követő tárlatvezetésen a BTM-FK Kiscelli Múzeum főkurátora, Róka Enikő a szobor alkotásának körülményeinek és motivációimnak személyes bemutatására kért fel.

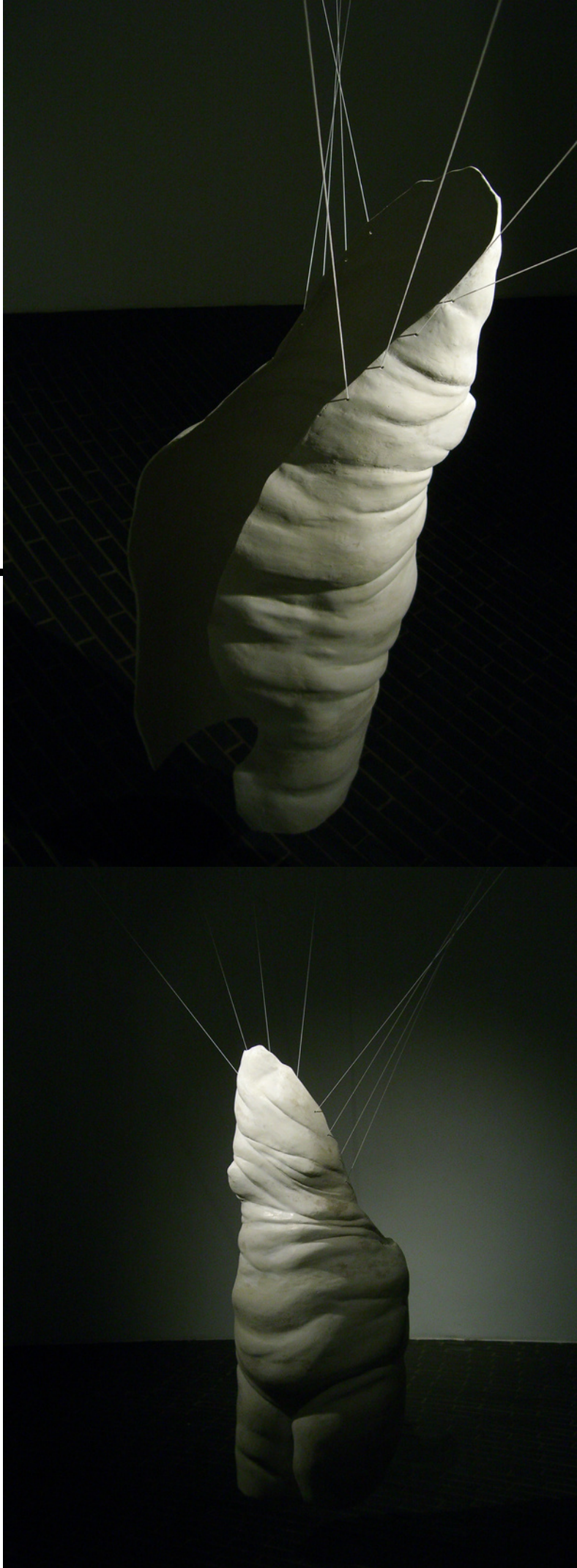
6.2.2. MONTÁZS SOROZAT, JÁTSZMA (2008)

Jelenleg új közegben kiállított, Nell-héj című munkám performatív cselekmény nyomán jött létre 2009. évben.

Nell – a becketti szereplő nevét viselő plasztika függesztett pozícióban, limitált képességeket jelölő női test-részlet. Nell személye egy, a vegetáció állapotában mutatkozó, a dráma során életét elvesztő anyafigura. A függesztés jelzi az elmozdulás lehetetlenségét. Az előadásorozat az előadó testetlenítése, szerepének jel-értékű figurává változtatására tett kísérlet. Samuel Beckett *A Játszma vége* című drámájának négy szereplője közül kettő, Nell és Nagg szereplők az előadók helyett szobrászati minőségben jelentek meg 103. Jelen értekezés egy korábbi fejezetében ezt a gondolatkört performatív eseménnyel összefüggésben említette. Női attribútumok, termékenység mutatkozik meg a formán.

102 BECKETT, Samuel: Molloy, Malone meghal, A megnevezhetetlen / A Megnevezhetetlen (ford. Romhányi Török Gábor), Európa, Budapest, 2006. 458.o.

103 'Shu Workshop' művészeti kutatás, kísérleti színházi munka 2007-2008. Résztvevők: koncepció: Buday Enikő, Ishii Junya, Turcsány Villó, dramaturg: Varga Anikó, látványtervek: Lódi Csaba, Juhász András, hang: Turcsány Villó, Tabbouch Linda, szereplők: Buday Enikő, Váradi Gábor, Narráció (hamm): Sörös Zsolt, helyszínek: Bakelit Multi Art Center Budapest, Sirály színpad Budapest, Monostorapáti szabad tér, Flórián Filmszínház Budapest

A későbbi Nell-héj 104 című munka egy levetett héj, a Willendorfi Vénusz és a korábbi kötözött állapot formai elemei összeadódnak. A héj-plasztika 2014. évben került a Kiscelli Múzeum tulajdonába, vásárlás útján.

A megnyitót követő tárlatvezetésen a BTM-FK Kiscelli Múzeum főkurátora, Róka Enikő a szobor alkotásának körülményeinek és motivációimnak személyes bemutatására kért fel.

06.2. 3. A KÖZEG ANIMÁLÁSA, A TÉRÉLMÉNY MITOLOGIKUS ÉRTELMEZÉSE

A tér anyaggal és feltételezett szellemmel való átlényegítése a primitív ember egyik alapvető igényének látszik, ugyanúgy, mint a halál állapotának megértése. A rítusok központi eleme a halál és bekövetkezésének pillanata. Feltételezhetően az animista szemlélet dualisztikus elgondolása az alvás és a halál megfigyeléséből ered. 105 Mind az őskori szobrászat, mind pedig a festészet mágikus céllal jött létre – amelyben az akció aktusa is tettenérhető. *„Tudjuk, milyen ősi kapcsolat van Színház és Halottkultusz között. Az első színészek azzal váltak ki a közösségből, hogy eljátszották a halottak szerepét; maszkírozás után egyszerre voltak élők és holtak; gondoljunk csak a totemisztikus színház színészenek fehérre festett felsőtestére, a kínai színház festett arcú férfi alakjára, az indiai Katha Kali rizspéppel alapozott arcaira vagy a japán Nó-színház maszkjaira”* – idézi Roland Barthes-ot Darida Veronika 106 Jeles András színházi munkáinak elemzése kapcsán. Feltételezhető, hogy a mágikus aspektus a 60-as évek fluxus- és akcióművészetével rokonságot mutat.

A képzőművészet reprezentatív, fogyasztói kultúrába illeszkedő jelenléte helyett a néző érzelmi aktivitása kerül előtérbe a performatív cselekedetek nyomán. A performatív aktus rituális és nyilvános előadás formájában megy végbe. *„Közös élmény» és »kollektív akció«: olyan kivitelezett cselekvés, amely bizonyos értelemben már azelőtt elkezdődött, hogy az individuális játékos megjelent volna a játéktérben.”* 107

A performativitás fogalomtörténeti elemzését és történeti változásait Johann Lothar Schröder végezte el doktori disszertációjában. 108 A performansz antropológiai és társadalomtudományi értelemben azon test-technikákhoz tartozik, amelyek a testet *„az első és legtermészetesebb technikai tárgyként és ugyanakkor az ember technikai eszközeként”* kezelik. 109 A különböző – performatív fordulat során elfogadottá vált – műformákat a festészet, a szobrászat, a zene, a színház, a pszichológia, a vallás, az ipar, és a tudomány területéről eredezteti.

104 Lásd: <http://tvillo.com/NELL-SHELL> szerepelt a Budapesti merítés című kiállításon, Bálna, Budapest, 2011. Kurátorok: Andrási Gábor, Fitz Péter, Török Tamás. Ezen kívül szerepelt a Zikkurat Galéria Artus művészeit bemutató kiállításon is. Kurátor: Horváth Károly. Jelenleg a Fővárosi Képtár Kiscelli Múzeum tulajdonában áll.

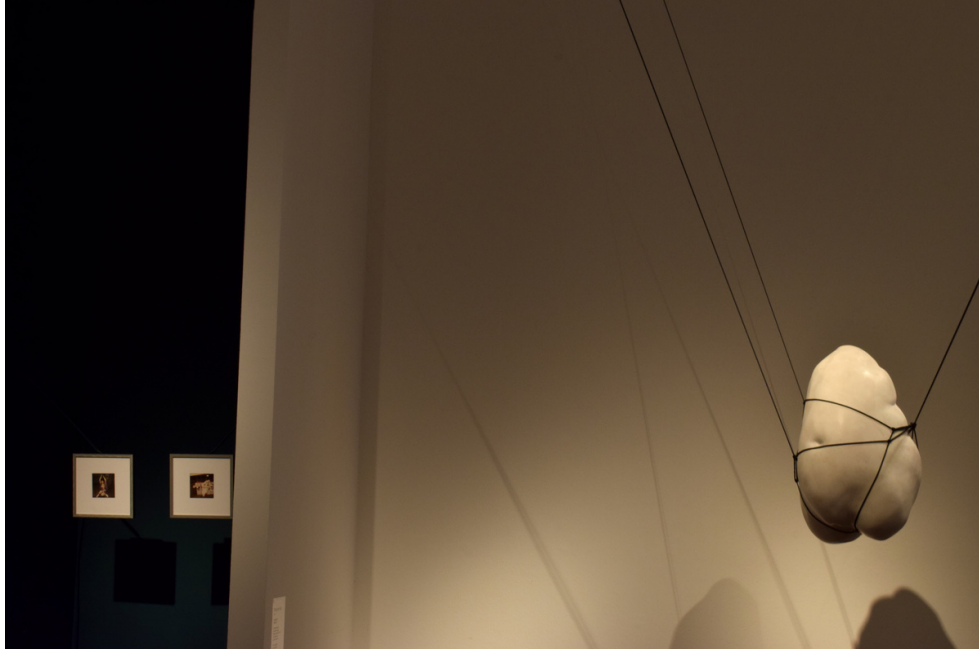
105 vö. BURKERT, Walter: Homo Necans The Anthropology of Ancient Greek Sacrificial Ritual and Myth. University of California Press 1983

106 DARIDA Veronika: Jeles András és a katasztrófa színháza (egy színházi gondolkodás bemutatása). Kijárat, Budapest, 2014.

107 FISCHER-LICHTE, Erika: A performativitás esztétikája. Balassa Kiadó. Budapest, 2009. 33.

108 SCHRÖDER, Johann Lothar: Identität. Überschreitung / Verwandlung. Happenings, Aktionen und Performances von bildenden Künstlern. Kunstgeschichte: Form und Interesse, Bd. 19. Lit Verlag, Münster, 1990. lásd: u.i.: Bevezetés: A performance, valamint más rokon kifejezések és kifejezési formák fogalomtörténeti, történeti és elméleti áttekintése. link: <https://artpool.hu/performance/schroder1.html> nyomtatásban: Nyomtatásban lásd: Szőke Annamária (szerk.): A performance-művészet, Artpool – Balassi Kiadó – Tartóshullám, Budapest, 2000, p. 13-34.

109 U.o.

„Turcsány Villő *“Nell-héj”* című, a kétezres évek második felében készült installációja egy zsinórokra függesztett ember-héj, egy bebábozódott rovarra emlékeztető amorf forma. Egy héj, amelyből már kikelt, eltávozott az ember esszenciája, csak a *“lélek”* burka maradt meg. Vagy épp maga a megmaradt anyag rejtje az emberi lényezetet? A nyolc ponton rögzített héjszerkezet mint egy inga – egy tömegközéppontján kívüli pontban felfüggesztett merev test. Művészi megközelítése során megtestesül a kívülről való függés, ingatagság humán problematikája. A *Nell-héj*, akárcsak az inga mozgása leképezi a kiszámíthatatlan, bizonytalan emberi létet: a lendülés, a kilengés, és a holtpontra jutás váltakozó állapotait.” 110

“NELL” – FÜGGESZTETT PLASZTIKA

„A két legutóbbi Antal–Lusztig-gyűjteményből válogató kiállításra egyaránt kortárs művészeket kért fel a kurátor, hogy segítsenek a kollekciónak darabjait reaktiválni. A létrejött műpárok közötti kapcsolat alapja hol a közös vagy rokon gondolkodás, motivikus egyezés, a hasonlóság, hol pedig a közvetlen inspiráció, parafrázis, reflexió vagy éppen a kurátori asszociáció áll a háttérben. A tárlat kurátora ezúttal olyan művészekkel beszélget, akik egymást is inspirálták valamiképp, így izgalmas háttérinformációk kerülhetnek felszínre magáról az alkotási folyamat mibenlétéről is.

A Turcsány Villő koncepciója alapján megvalósuló performansz alatt Samuel Beckett A játszma vége és A megnevezhetetlen című munkáiból hallhatunk majd részleteket. »Ha nem érezném úgy-ahogy a talpamat és a tenyeremet, amelytől még nem sikerült megszabadulnom, tojás alakúnak képelném magam, bár nem olyan anyagból vagyok, mint a tojás, de azért hasonlíthat rá az alakom, két lyukkal, akárhol, csak ki ne durranjak.« (Samuel Beckett: A megnevezhetetlen)”

111

110 OTH Viktória, a BTM-Fővárosi Képtár Kiscelli Múzeum művészettörténész, kurátor munkatársa – Turcsány Villő : *Nell-héj* (Nell Shell), 2009. műgyanta (acryl), fehér zsinór, 124 x 44 x 40 cm., Balatonfüred honlapján olvasható a kiállító művészek felsorolása és rövid bevezető (link)

111 BECKETT 2006, i.m. 420.

06.3 IDŐSZAKI TÉRSPECIFIKUS MŰ: ARCHIMEDES KÖVEK

Archimedes kövek című, eredetileg egy helyspecifikus köztéri kiállításon ¹¹² installált, majd később részben gyűjteményben levő plasztika-sorozat darabjai nem jelentek meg eddig sem kiállításon, sem bármiféle publikus helyen, vagy online felületen. Szeretném, ha ezek a helyspecifikus fotómunkák láthatóvá válnának valamilyen formában a közeljövőben, ennek első lépéseként egy nemzetközi kiállítás pályázatára küldtem be egy válogatást.

A kiállítást a Matca elnevezésű, kortárs fotográfiával foglalkozó galériában mutatták be Hanoiban (Vietnam).

¹¹² Villa Biener, Cipressa, Olaszország kurátor Török Judit

¹¹³ Matca Galéria, Hanoi. Kurátor: Tim Bourdon, megnyitő: 2022.11.24. A pályázatot és a kiállítást a Gurushots bonyolította. Digitális formátumban volt látható.

07. OKTATÁSI PLATFORM

07.1. JÁTÉKFILMES LÁTVÁNYTERVEZÉS ÉS AUTONÓM TÉRKÉPZÉS METSZETEI

Differenciált térképés egyes eseteinek behatóbb kutatása, autonóm művészet és a látványtervezés területén feltárt példák összefüggéseinek – jelen disszertáció keretein túl mutató – elemzése, valamint egyetemi hallgatókat mentorálva két egyetem különböző, saját tematikájú kurzusainak oktatói tapasztalata nyomán azt gondolom, hogy jelen értekezés téralkotói spekulatív diskurzusába illeszthető a játékfilmes látványtervezés oktatására vonatkozó gyakorlatom. Film építészet, speciális formaképzés, speciális effektek, operatőri szempontokkal megfelelő együttműködés területén az autonóm és alkalmazott művészet eseti egymásra hatásait, metszeteit keresem.

A nagy- és kisjátékfilmes, valamint XR médiumokra vonatkozó látványtervezés oktatásában rejlő lehetőségek területén az a keskeny, de annál izgalmasabb sáv fontos számomra, amelynek során a multidiszciplináris alkotói készségek az autonóm tervezés, téralkotó képesség területén fejleszthetőek, illetve beilleszthető egy "élő", prosperáló gyártási területre.

Az autonóm téralkotó művészet és a filmes látványtervezés alkotói-gyakorlati területein értelmezhető, és különböző technikai-és elméleti kérdéseket felvető tervezői spektrumban elkülöníthető területeket nagy vonalakban így különítem el:

FILMTÉR / TÉR KARAKTERISZTIKÁJA

- Szerzői filmtér / technológia kérdései
- Épített térképés / filmipar és téralkotó autonóm művészeti területen
- speciális effekt és utómunka bizonyos esetei, áthallások a kortárs művészeti szcéna és filmipar között
- térbeli dramaturgia és narratíva egymásra hatásai -játékfilmes látványtervezői, XR látványtervezői szakterület *114*

Helyszín- és fogalomtársításokkal hallgatói víziók fejlesztését, a térérzékelés, fizikai tér illetve a digitálisan leképezhető tér viszonyainak elemzését céloztam meg 2017 és 2022 között, a két felsőoktatási intézményben. *115* Eddig oktatás területén kifejtett, hallgatói munkákkal összefüggésben alakított kutatásaim a térérzékelés, térképés területére koncentrálnak.

Főbb kutatott és bemutatott területek:

- vizuális műfajok korrelációja
- fizikai tér digitális leképezésének szempontrendszerei
- látványtervezői munkamódszerek, tervek hallgatói kutatáson alapuló fejlesztése és bemutatása *116*

114 2021-22. tervezett kutatócsoport a témában Gorka-Focht Máté doktorandusszal, MOME Budapest

115 ld. részletesen: mellékletek, CV - oktatói gyakorlat bekezdés

116 Environment / kisfilm / nagyjátékfilm jelenet / tervezett interaktív játék-pálya tervének „vízió” szintű kidolgozása különös tekintettel a helyszín, térhasználat, belső arányok, tér dramaturgia, anyaghasználat, szín karakterisztika és a kivitel lehetséges szempontjaira 2018-22. saját kurzus tematikák, célzott fókusz SzFE Budapest, MOME Budapest

Térbeli szituáció feldolgozására való képesség fejlesztését céloztam meg, meghívott szakirányú előadók bevonásával. A helyszínek analízise, feldolgozása, vízió szintű részletes kutatást követően a lehetőségek mérlegelésével önálló vizuális látásmód fejlesztése, az autonóm tervezői képességekhez való közelítés mellett az alkalmazott területen játékfilmes-vagy XR, kevert médiumú látványtervezői gondolkodás és gyakorlati fejlesztés volt az általam vezetett kurzusok elsődleges célja. Egy-egy komplex projekt felépítésének látványtervezői munkamódszereit az önálló tervezői munkafázisok hands-on' co-design tervezési módszerével adjuk át. 117

07.2. IMMERZÍV TÉR ÉS FILMTÉR, AZ ANYAGISÁG MANIFESZTUMA

Gernot Böhme tanulmánykötete 118 az építészeti teret, a politikai rendezvények és színházi előadások terét – vagyis az előadók terét –, az anyagok auráját egy általa kialakított rendszerben, egymással párhuzamban elemzi. A szerző teoretikus megközelítése álláspontom szerint a szobrászatra is vonatkoztatható az anyagiság kérdése mentén. Az anyagiság további dimenziókban manifesztálja önmagát, különböző léptékű minőségek érzékelhetőek akár érintés nélkül is – mint mikroszkopikus szerkezetek, amelyek haptikusan nem érzékelhetőek, de atmoszféricusan jelen vannak. Tehát, állapítja meg a szerző, *„ha az anyagiság megjelenésének ez elsődleges dimenziója a fiziognómia, akkor az anyag másodlagos karaktere szinesztézia.”* 119

A különféle építészeti, belsőépítészeti, színházi és egyéb tömeges megmozdulások látványelemeinek összeadott aurája metakommunikatív eszközökkel teremt meg különféle jelentéseket. 120 A atmoszféra előállítása – Böhme érvelése szerint – a szakemberek feladata. A színházi és/vagy filmtér atmoszférájának megteremtésére a látványtervezés mint művészeti ág hivatott, mely az építészetben, a marketing történetében és számos design stratégiában megtalálható. Ebben az értelemben a autonóm tértervezői munkáim számos ponton párhuzamot mutatnak a látványtervezés – Böhme által megfogalmazott – aspektusaival, amelyek fimépítészeti -, és játékfilmes látványtervezői tapasztalatok feldolgozása és átadása esetében is megfelelő kiindulás lehetnek.

117 részlet a "game-design, játék-látványtervező specializáció" részére tartott kurzus tematikájából
SZFE 2019-20/1. Színház- és Filmművészeti Egyetem Látványtervező MA képzéséhez kapcsolódva a filmes látványtervező szakirány játék-látványtervezés (Game Design) specializációval bővült a 2019-2020-as tanévben. Ezen a specializáció kísérleti csoportnak tekinthető: Rajk László filmes látványtervező és Enyedi Ildikó filmrendező javaslata alapján kapcsolódott a már akkreditált Látványtervező MA képzéshez. Egy évfolyam hét hallgatója végezte el és kapott MA diplomát.

A Játék-látványtervező MA1 specializáció 'Helyszínek differenciált vizsgálata' című kurzusának új tematikája, Turcsány Villő (jelen értekezés szerzője)

118 A Játék-látványtervező MA1 specializáció 'Helyszínek differenciált vizsgálata' című kurzusának új tematikája, Turcsány Villő (jelen értekezés szerzője)

119 BÖHME, Gernot: The Aesthetics of Atmospheres. Routledge, 2017.

BORCH, Christian: Architectural Atmospheres. Birkhäuser Verlag, Basel, 2014. 91.

08. KONKLÚZIÓ

A disszertációban részletesen bemutatott gondolati mátrix, jelenlegi művészeti kutatás folyamatának kezdeti szakaszában elsődlegesen a saját művészeti munkáim motívumait, a felhasznált médiumok egymásra hatását igyekeztem feltárni. A Doktori Iskola szellemi közegéhez csatlakozva célom volt olyan újabb műformát definiálni, amely képes integrálni a különböző műfaji keretek között korábban megvalósult munkáim formátumait. A kapcsolódó szakirodalmakat – nagyrészt angol nyelvű elemzések –, amelyeket e célból tanulmányoztam és amelyek egy feltáró folyamat részét segítették, a disszertáció szöveges szövetébe nem integráltam, de az alkotói folyamat fontos elemei voltak. Így nem a szövegben idézett bibliográfia tartalmazza ezeknek az adatait, hanem külön bibliográfiaként jelenítem meg mint tanulmányozott szakirodalmat. Hasonlóképpen bizonyos vizuális művek, területek, anyagok, amelyek a kapcsolódó látványtervezői-téralkotó művészet (spatial design) oktatási spektrumát, gyakorlati és elméleti elemzéseit érintik, egy külön feltáró folyamat részét képezik. Ezekkel a vizuális hivatkozásokkal egy tematikus adatbázist kezdtem el fejleszteni, amely az immerzív téralkotó művészet, kortárs színházi tervezői gyakorlat példáira, köztéri autonóm plasztikai megjelenésekre és ezeknek a filmipar területén – filmes látványtervezői gyakorlatra vonatkozó – egyes kapcsolódási pontokra utaló képi anyagokat tartalmaz.

Az értekezésem fókuszában a saját művészeti praxisomban megvalósított, kutatói igénnyel fejlesztett művek – és ezekhez (vagy ezeknek az eredetéhez) szorosabban kapcsolódó teoretikus háló – állnak. Fontosnak tartom kiemelni az autonóm és alkalmazott térspecifikus művek, az alkotói illetve művészeti vezetői gyakorlat parallel jelenlétének jótékony, tervezői képességeket fejlesztő hatását. Ez az a terület, amelyen további kutatásokat tervezek. Az oktatási platform című (7.) fejezetben összefoglalt irány arra a tevékenységre vonatkozik, amelyet a MOME doktori tanulmányaim során volt alkalmam kezdeményezni. Az elindított gyakorlati és elméleti összefüggések feltárását, valamint a mai technológiai környezetben zajló művészeti kutatások módszereinek lejegyzését kívánom a továbbiakban fejleszteni.

09. SZAKIRODALOM JEGYZÉK

09.1. AZ ÉRTEKEZÉS SORÁN IDÉZETT MŰVEK

- BISHOP, Claire: Introduction. in.: Bishop, Claire (szerk.): Participation. Whitechapel, London; The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2006.
- BORCH, Christian 2014. Architectural Atmospheres. Birkhäuser.
- BACSÓ Béla: Perspektíva és észlelés, online megjelenés C3 archívum
- BECKETT, Samuel: Molloy, Malone meghal, A megnevezhetetlen / A Megnevezhetetlen 2006, Európa ford. Romhányi Török Gábor 420.o.
- BISHOP, Claire: Introduction. in.: Bishop, Claire (ed.): Participation. Whitechapel, London; The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2006. online verzió, A participáció történetéről és elméleteiről
- BÖHME, Gernot 2017. The Aesthetics of Atmospheres. Routledge.
- BOIS, Yve-Alain–Krauss, Rosalind: Formless: A User's Guide. Cambridge, 1997. MA: Zone.
- BROOK, Peter: Változó nézőpont. Írások 1946-1987 (ford.: Dobor Mária) Orpheus Könyvkiadó, 2000.
- BURKERT, Walter Homo Necans The Anthropology of Ancient Greek Sacrificial Ritual and Myth.
- BUTLER, Judith: Problémás nem. Balassi Kiadó, Budapest, 2006.
- CARNAP, Rudolf: A tér. In: Steve Yates (szerk.): A tér költészete. Typotex Kiadó. Budapest, 2008.
- CRUMP, James (r.): Troublemakers: The Story of Land Art c. dokumentumfilm (2015)
- CSÉPE Valéria–GYŐRI Miklós–RAGÓ Anett: Általános pszichológia 1. köt..Észlelés és figyelem. Osiris Kiadó, Budapest, 1975.
- DARIDA Veronika 2014. Jeles András és a katasztrófa színháza (egy színházi gondolkodás bemutatása) Kijárat.
- DIXON, Steve Digital Performance, A History of New Media in Theater, Dance, Performance Art, and Installation-The MIT Press 2007
- ELKINS, James: The Object Stares Back. On the nature of seeing, Harvest edition, Simon & Schuster, 1996.
- ERDÉLY Miklós: Emlékezet modell (Angolból fordította: Szőke Annamária, 2011). Memory-model. In: I am. International artist's meeting. Remont Gallery, Poland.
- FISCHER-LICHTE, Erika: A performativitás esztétikája. Balassi, Budapest, 2009. 223.
- GORMLEY, Antony: Sculpted space, within and without. in: Antony Gormley: Terek formálása - belül és kívül TEDGlobal 2012 Translated by Krisztina Bota Reviewed by Melissa Csíkszentmihályi
- HAMVAI Kinga: „A téralkotás Dramaturgiája” Beszélgetés Turcsány Villóval. Balkon, 2021. 3-4.sz. 19-23.
- HANNULA, Mika –SUORANTA Juha VADEN, Tere: Artistic Research – Theories, Methods and Practices. Academy of Fine Arts; University of Gothenburg/Art Monitor, Helsinki, Gothenburg, Sweden, 2005.
- HAVERKAMP, Michael Synesthetic Design: Handbook for a Multi-Sensory Approach. Birkhaeuser. 2012
- HEIDEGGER, Martin: A műalkotás eredete Európa, Budapest, 1988. (Fordította: Bacsó Béla)
- KERTÉSZ László: Tér-zene. Turcsány Villó: Inga-hangolás. Balkon, 2013/7-8.

KESERÜ, Katalin: Emlékezés a kortárs művészetben 1998, Noran Kiadó

KOTZ, Liz: Words to Be Looked at: Language in 1960s Art. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2010.

KOVÁCS Balázs: Érzékszervek párbeszéde. Az interaktív szonifikáció esztétikuma. PhD értekezés (témavezető: Pintér Tibor PhD.), Eötvös Loránd Tudományegyetem - Filozófiatudományi Doktori Iskola, Budapest, 2010.

MÉLYI József: Jovánovics Merzbauja Ditirambikus retrospektív. L.W. J.Gy-vel sakkozik Jovánovics György kiállítása Ludwig Múzeum Budapest – Kortárs Művészeti Múzeum 2004 Balkon Kortárs Művészeti Folyóirat 2004. 05

MERLEAU-PONTY, Maurice: Az észlelés fenomenológiája. l'Harmattan, Budapest, 2020. 180. (digitális formátum)

MOHOLY-NAGY László 2008. A tér. In: Yates, Steve (szerk.) 2008. A tér költészete. Typotex Kiadó.

OTH Viktória: műtárgyfelirat, a BTM-Fővárosi Képtár Kiscelli Múzeum művészettörténész, kurátor munkatársa -online megjelenés

PETERNÁK Miklós: Tudományos terminusok, módszerek, utalások és fogalmi rendszerek a művészetben az 1940-es és 1970-es évek között. Ars Hungarica, 2005/1.

RAPPMANN, Rainer 2003. A szociális organizmus-műalkotás. In: Harlan–Rappmann–Schata 2003. Szociális Plasztika –Anyagok Joseph Beuyshez. Balassi Kiadó. Budapest.

RÉNYI András 2005. Test és tér között: Giacometti és a nehézkedés hermeneutikája. In: Bordács Andrea (szerk.) A tér a szobrászatban – a szobrászat tere. A Magyar Szobrász Társaság és a Műcsarnok közös előadássorozatának dokumentációja. Budapest.

RÉNYI András: A dekonstruált kegyelet – Jovánovics György 1956-os emlék/műve és a posztmodern szobrászat Holmi, 2005

SCHRÖDER, Johann Lothar 1990. Identitat. Überschreitung / Verwandlung. Happenings, Aktionen und Performances von bildenden Künstlern. Kunstgeschichte: Form und Interesse, Bd. 19. Lit Verlag. Münster.

SEREGI Tamás: Az abszolút térről. Academia.Edu, 3. o.

SHUSTERMAN, Richard: A gondolkodó test. JATEPress Szeged, 2015.

STEINFELD, Nora:"The Radical Democratic Museum"-A Conversation about the Potentials of a New Museum Definition. online megjelenés angol nyelven 2020.

STÓHR Lóránt: Amikor térré válik az idő - Beszélgetés Kardos Sándorral Filmvilág folyóirat, 2005/07

SULYOK Máté: Leér-e a ló lába futás közben? - Beszélgetés Kardos Sándor operatőrrel. Filmkultúra, online megjelenés 2005.

SZEIFERT Judit: Múzeumi szobrok - kortárs reflexiók 2018. október 18-november 18-ig. Szeifert Judit kurátor írása az MNG honlapján. link: 94. lábjegyzetben

TILLMANN József: Turcsány Villó Ingái. MKE Parthenon-Fríz terem/ Körösényi Terem, 2016.szeptember 13-2017. június 2. katalógus, szerkesztő Szabó Ádám

09.2. SZAKIRODALOM JEGYZÉK

TANULMÁNYOZOTT, ÉRTEKEZÉSBEN NEM IDÉZETT MŰVEK

- BATZNER Nike- SCHMIDT Eva / KÉKESI Zoltán - PETERNÁK Miklós:
Pillanatgépek - Hogyan keletkeznek a képek, vagy egy pillantás a Werner Nekes Gyűjteményre a kortárs Művészet szemszögéből
- BÓDY Gábor írásai, Szerkesztette Peternák Miklós Végtelen kép Pesti Szalon,
Bódy Gábor örökösei -Peternák 1996
- CHRISTOPH COX, JENNY JASKEY, AND SUHAIL MALIK: *Realism_Materialism_Art*
Sternberg Press, 2015 (részletek)
- COX, Christoph: *Beyond Representation and Signification: Toward a Sonic Materialism. journal of visual culture* SAGE Publications (Los Angeles, London, New Delhi, Singapore and Washington DC)
- COX, Christoph: *Sound Art and the Sonic Unconscious* School of Humanities, Arts and Cultural Studies, Hampshire College, Amherst, MA 01002, USA
- COX, Christoph: The Alien Voice, Alvin Lucier's North American Time Capsule 1967. in: MAINFRAME EXPERIMENTALISM, Hannah B Higgins and Douglas Kahn UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS *Early Computing and the Foundations Of the Digital Arts* (ed.), Berkeley Los Angeles London
- COX, Christoph: *How Do You Make Music a Body without Organs? Gilles Deleuze and Experimental Electronica - Soundcultures* online verzió
- DARIDA Veronika: *Eltérő szinterek*. Nagy József színháza. Kijárat Kiadó, Budapest Art History, 2017.
- DIELMAN, Hans, COZZOLINO, Francesca and BATIONO, Anne: *The Aesthetic Experience of Time, in between the Hourglass and the Self Revised* 15 January, 2018; 22 January 2018
- EPERJESI Ágnes: *Érezze megtiszteltetésnek*. szerkesztette: Beck András acb galéria, NeoWatt,felelős kiadó Pados GáborBudapest 2021
- EVANS Vyvyan and CHILTON Paul (ed.): *Language, Cognition and Space: The State of the Art and New Directions* Equinox Publishing Ltd, First published 2010
- HIGGINS, Hannah B. and KAHN Douglas, EXPERIMENTALISM, University of California Press *Early Computing and the Foundations Of the Digital Arts*. (ed.) Hannah B Higgins and Douglas Kahn, Berkeley Los Angeles London
- KOTZ, Liz: *Between Object and Image*. david Koltansky Gallery, Los Angeles, CA
- KWASTEK, Katja 2013. *Aesthetics of interaction in digital art*. MIT Press.
- MACIUNAS, George munkái: MoMa archívum online.
- MITCHELL, W. J. T. 2007. A képi fordulat. In: Hornyik Sándor (szerk.) *Balkon*.
- MONDLOCK, Kate: *SCREENS -Viewing Media Installation Art / Electronic Mediation* Volume 30. University of Minnesota Press Minneapolis-London 2010
- PERNECZKY Géza: *Héj és lepel, Pauer Gyula művészetéről* Noran Kiadó, 2008
- TOLIO, Tullio (Ed.) *Design of Flexible Production Systems, Methodologies and Tools* Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2009
- TUINEN Sjoerd van and ZEPKE, Stephen (edited by): *Art History after Deleuze and Guattari* Leuven University Press 2017
- VERES Bálint: *Hangszövedékek Fejezetek a magyar zeneszerzés közelmúltjából*. Typotex, Budapest 2015
- WEIGEL, Sigrid *Body-and image-space -Re-reading Walter Benjamin* Translated by Georgina Paul with Rachel McNicholl and Jeremy Gaines Routledge, London and New York 2005
- ZICS, Brigitta: *The Transparent Act / Transparency, Cognition and Interactivity: Toward a new Aesthetics of Interactive Media Art*. C3 Center for Culture and Communication Budapest, Intermedia Department, Hungarian University of Fine Arts 2009-2018.

10.1 KÉPEK JEGYZÉKE

AZ ÉRTEKEZÉSBEN MEGJELENÍTETT FOTÓK, DOKUMENTUMOK

- 16__ Thomas Hirschhorn** 24th Foucault, 2004, grafika in.: Bishop, Claire (szerk.): Participation. Whitechapel, London; The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, online verzió, A participáció történetéről és elméleteiről 2006.
- 28__ hommage á Michaux, Táblajáték** animáció, képernyőfotó -fotográfiák Turcsány Villő, animáció munkatárs Bodóczky Antal, megjelent 2003 MU Színház, ARTUS Stúdió Budapest, LOOP05 Barcelona
- 36__ Parcel -Csomag III.** live act, fotó Csordás József (előkészületek) 2016
- 42__ Parcel -Csomag II** live act, fotó Elek Judit Katalin 2009
- 44__ Datamatics -ver.2.0.** Ryoji Ikeda audiovizuális előadás | 2006-08
- 46__ Mikro-Makro / Dataverse** Ryoji Ikeda (1.)ZKM center for Art and Media, Karlsruhe DM , (2.) Velencei Biennálé, Giardini - 2015 / 2019 (dokumentációk)
- 50__ Solo inga** installáció, kurátor: Szabó Ádám DLA, MKE FRÍZ terem, Budapest, fotó és motor program számsor / ritmus jegyzet: Turcsány Villő 2017
- 58__ Inga Hangolás,** Turcsány Villő térspecifikus kinetikus installáció, BTM-FK. Kiscelli Múzeum tempomtér, fotó Elek Judit Katalin 2013
- 64__ Inga Hangolás,** Turcsány Villő térspecifikus kinetikus installáció, BTM-FK. Kiscelli Múzeum tempomtér, fotó Elek Judit Katalin 2013
- 68__ Generatív kép** első változatok, munkaközi képernyőmentések, kiemelés Turcsány Villő, Code and Soda 2019
- 70__ Trafó Színháztér és további terek,** alaprajz és metszet-ábra Turcsány Villő
- 74__ Grafikus kották** (1.) Pendereczky, Polymorphia 32-37. Copyright SCHOTT MUSIK INTERNATIONAL, (2.) Robert Ashley: In Memoriam Crazy Horse (symphony) 1963 (3.) Xenakis: Metastaseis 1953-54 mesures 317-333 forrás: XENAKIS, Iannis: Musique. Architecture. Tournai, Castermann 1976 8.o.
- 76__ 64 db szenzor szerelése, részlet** fotó és asszisztencia Torma Mária 2019
- 78__ Pulzus Impulzusok,** munkabemutató MOME TWO, Filmstúdió 1. generatív kép, Fotó Turcsány Villő 2. inga plasztika installáció, fotó Bilák Krisztina 2019
- 80__ Pulzus Impulzusok,** munkabemutató MOME TWO, Filmstúdió (1). kinetikus installáció, részlet (inga plasztika nr.5. 2017) fotó Bilák Krisztina 2019, (2.) generatív kép képernyőfotó, mentés Turcsány Villő, Code and Soda 2019
- 82__ Pulzus Impulzusok** generatív kép nr.2. vázlatok Turcsány Villő, kézi rajz változatok digitális felületen 2021.
- 84__ Pulzus Impulzusok részlet,** Trafó Kortárs Művészetek Háza, 2021.
- 86__ Pulzus Impulzusok** Trafó KMH, fotó Takács Márton és Turcsány Villő 2021
- 88__ Pulzus Impulzusok** Trafó Kortárs Művészetek Háza 2021 fotó Takács Márton
- 90__ Pulzus Mező** L.A.M.Fényművészeti Múzeum 2023, munkafolyamat fotó Turcsány Villő 2023
- 92__ Pulzus Mező** publikus megjelenés, L.A.M. Fényművészeti Múzeum 2023 Budapest, fotó Kovács Anna Franciska (az értekezés borító képe is egyben)
- 96__ Élő gyűjtemény 09.** - Turcsány Villő, kurátor Szeifert Judit PHD, fiók-kiállítás Magyar Nemzeti Galéria MNG Budapest, Lépésváltás kiállítás exterior -(1.) Jovánovics György: Liza Wiathruck: Holos Graphos (43-48)-fotó sorozat részlet, (2-3) Stróbl Alajos: László Fülöp halotti maszkja fotó Turcsány Villő 2018
- 98__ Goliath V.1 AM.** foto MNG
- 100__ kiállítási enteriőr, részlet** Rippl-Rónai Józseftől Maurer Dóraig, Vaszary Villa Balatonfüred, fotó Turcsány Villő 2022
- 102__ Nell héj** Zikkurat Galéria, kurátor Horváth Károly fotó Turcsány Villő
- 104__ Nell** MODEM Debrecen, kurátor Nagy T. Katalin fotó Turcsány Villő 2017

10.2. ALKOTÓI ÉLETÚT - CV TURCSÁNY VILLŐ SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

TANULMÁNYOK

2016-2022 MOME Művészeti kutatás DLA Multimédia-művészet tudományág
témavezetők: Kopek Gábor, Tillmann Jozsef
1997-1999 Mesterképző, Magyar Képzőművészeti Egyetem mester: Farkas Ádám
1992-1997 Magyar Képzőművészeti Egyetem szobrász szak mester: Farkas Ádám
1991 L'École Nationale Supérieure des Beaux-Arts Paris, prof. Jean-Francois Duffau

EGYETEMI OKTATÓI GYAKORLAT

MOME Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest, kurzusvezető
2023 MOME-Open 'Production Design' kurzus vezetés Lódi Csabával
2022-23/1. "Látványtervező-készségfejlesztő kurzus a DIGIC Production részvételével"
Média Intézet
2021-22 Téri Stúdiók- bevezető, Design Szolfézs, Design Intézet / Elméleti Intézet
2020-21 Téri Stúdiók- Design Szolfézs, Design Intézet / Elméleti Intézet
2020-21 Jövődésign-kurzusheti workshop- Elméleti Intézet / Design Intézet
2019-20 Térérzékelés a XXI. században -K+F+I integrált kurzus, Gorka-Focht Mátéval
2019-20 Látványtervező-készségfejlesztés- kurzusheti workshop, Bodóczy Antallal
SZFE – Színház-és Filmművészeti Egyetem Film- és Média Intézet
2020-20/1. Helyszínek differenciált használata- Filmes látványtervező MA1,
2019-20/1. Helyszínek differenciált vizsgálata
Játék-Látványtervező specializáció MA I. évf.
2018-19 Látványelemzés, Látványtervezés története kurzusok, Látványtervező MA I.
2017-18/2. Percepció - látványelemzés kurzus, Látványtervező MA II.
2017-18/1. 6 X 7 elméleti hetek "Bevezetés a látványtervezésbe,
Virtuális tértervezés" rendező -operatőr - dramaturg - gyártásvezető BA III.

DÍJAK, ÖSZTÖNDÍJAK

2021-23 MMKI Képzőművészeti Ösztöndíj
2011 NKA alkotói támogatás
2010 Art Universitas program 'belső vízes plasztika, BME Q ' pályázatának nyertese
Turcsány Villő – Finta Sándor alkotópár
2001-2-3 Derkovits Gyula képzőművészeti ösztöndíj
2000 Nuuk, Nemzetközi Hőszobrászati kiállítás, Grönland - III.díj nonfiguratív kategória
1998 VI. országos Faszobrászati Biennálé -fődíj
Nemzeti Kulturális Örökség minisztériuma díja
1994 GLATZ Oszkár díj, M.K.E. Budapest

MUNKÁK KÖZ -ÉS MAGÁNGYŰJTEMÉNYBEN

Nell -hég Fővárosi Képtár Kiscelli Múzeum, Budapest
Goliath V.1. MA Sophie Becher, London, Anglia
Birsno 02 Kortárs Magyar Galéria Dunaszerdahely, Szlovákia
Archimedes Kövek 2/7/9 Villa Biener, Italy
Táblajáték / fej 8. Török Villa, Felsőörs, Magyarország
Földre térve Városi Múzeum Kortárs gyűjtemény, Zalaegerszeg, Magyarország
Kék Madár Nuuk Home Rule, Grönland
Irány-tű Szabadtéri Bányászati múzeum Tatabánya, Magyarország
Ülő szárnyas 4-5, 5 Adam Haven-Weiss gyűjtemény, San Francisco, USA
SZ.B.R./2 MAGMA gyűjtemény, Budapest, Magyarország
Sz.B.R. Metada gyűjtemény, Hága, Hollandia

EGYÉNI KIÁLLÍTÁSOK

- 2021 PULZUS IMPULZUSOK interaktív helyspecifikus installáció, Trafó Kortárs Művészetek Háza kurátor German Kinga, programmedzser Szabó György
- 2019 PULZUS IMPULZUSOK interaktív helyspecifikus installáció, tesztüzem Mome Filmstúdió kurátor German Kinga
- 2018 ÉLŐ GYŰJTEMÉNY 09. - Turcsány Villő, kurátor Szeifert Judit PHD, fiók-kiállítás Magyar Nemzeti Galéria MNG Budapest
- 2017 SOLO INGA installáció, egyéni kiállítás kurátor: Szabó Ádám DLA Magyar Képzőművészeti Egyetem FRÍZ terem, Budapest
- 2012 INGA HANGOLÁS installáció, egyéni kiállítás kurátor: Fitz Péter Fővárosi Képtár Kiscelli Múzeum, Templomtér, Budapest Történeti Múzeum
- 2009 NEM-nem installáció Claudia Lauro –Turcsány Villő Mucius Galéria - KÉK Kortárs Művészeti Központ
- 2008 CSOMAG I. egyéni kiállítás KAS galéria Budapest
- 2003 GÓLIÁT FEJEK' egyéni kiállítás Budapest Galéria Lajos u.-i kiállítóháza Budapest. Kurátor: Török Tamás

CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSOK válogatás

- 2023 A FÉNY FORRADALMA Fény Művészeti Múzeum "L.A.M." Budapest
- 2021 RIPPL-RÓNAI JÓZSEFTŐL MAURER DÓRÁIG" - válogatás a Fővárosi Képtár modern gyűjteményéből, Vaszary Galéria Balatonfüred
- 2021 KLARA AND THE SUN kurátor Lukács Viola, Pegazus Galéria Szentbékáll
- 2020-21 LÁTKÉP 2020 Művészettörténeti Fesztivál kutatási poszter kiállítás helyszín MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont HTK galéria, szekcióvezető, kurátor: Hamvai Kinga
- 2019 ÉLŐ GYŰJTEMÉNY projekt záró kiállítás Magyar Nemzeti Galéria, kurátor Szeifert Judit
- 2017 Négy szobrász Magyarországról Magyar Tudományos-és Kulturális Központ, Helsinki
- 2017 GÉM/ GAME- KAPOCS II. Válogatás az Antal-Lusztig gyűjteményből kortárs párhuzamokkal és reflexiókkal Modem, Debrecen kurátor: Nagy T Katalin
- 2016 TERMÉSZETMŰVÉSZET-VÁLTOZATOK Kis gesztusok, Öko- Avantgárd Műcsarnok, Budapest kurátorok: John K. Grande (Kanada-Románia), Keserü Katalin és Mahmoud Maktabi (Irán)
- 2016 RENDEZETLEN NŐÜGYEK ICA-D Kortárs Művészeti Intézet, Dunaújváros kurátor: Dudás Barbara
- 2015 TÉRHAJLATOK ÉS ÁTHALLÁSOK Farkas Ádám életmű kiállítása, kísérő tárlat Szentendre Művészet Malom kurátorok: Bodonyi Emőke és Istvánkó Bea
- 2015 SPIRIT AND MATTER három generáció nő művészei HICC, Balassi Intézet Új Delhi kurátor: Keserü Katalin
- 2013 BUDAPESTI MERÍTÉS Bálna, Budapest kurátorok: Fitz Péter, Andrassy Gábor, Török Gábor
- 2012 HangON tematikus kiállítás és múzeumpedagógiai program kurátor Szabics Ágnes Miskolc Városi Múzeum, Josa András Múzeum Nyíregyháza Eger Kepes Intézet
- 2011 ASZTALTÁRSASÁG projekt, Egyszerű Többség - Művészeti együttműködések bemutatása Műcsarnok, Budapest - kurátorok : Döme Gábor, Csizék Petra
- 2011 HATÁROK NÉLKÜL- Kortárs horvát szobrászat - magyar reflexiók' Magyar Nemzeti Galéria, Budapest kurátorok: Szeifert Judit, Jasminka Poklečki Stošić
- 2010 Magyar Szobrász Társaság kiállítása Vármúzeum, Szeged
- 2009 Artus Stúdió képzőművészeinek kiállítása Zikkurat Galéria, Budapest kurátor Horváth Károly
- 2008-2015 FAZONIGAZÍTÁS projekt -kurátor: Nagy T. Katalin
- 2007 ' 320° KENYÉRGYÁR' projekt - kurátor: Szilágyi Gábor
- 2005 XIX. Országos Kisplasztikai Biennálé, Pécs
- 2005 LOOP 05 videoművészeti fesztivál, Barcelona - kurátor: Török Adrienn
- 2004 FALFIRKÁK videoinstalláció -Lódi Csabával Parajd, Sóbánya Románia
- 2003 Magyar Szobrász Társaság kiállítása- Vigadó Galéria, Bp

- 2003-2002-2001 DERKOVITS Képzőművészeti Ösztöndíjasok kiállításai
 Ernst Múzeum Budapest, Kassa Kelet-Szlovákiai Galéria,
 Bécs Városháza Ausztria, Moszkva Magyar Intézet Oroszország
- 2001 SZOBRÁSZATON INNEN ÉS TÚL Műcsarnok, Bp., kurátor: Orosz Péter
- 2000 IDŐHÍD Művészeti Malom, Szentendre
- 1999 JEUNES TALENTS Magyar Intézet, Párizs
- 1998 VI.Országos Faszobrászati Biennálé, Nagyatád
- 1998 V. Országos 'GROTESZK' kiállítás sorozat: Kaposvár-Győr- Budapest
 VISZONYLATOK NA-NE Pincegaléria kurátor: Tarczaly Andrea
- 1998 EZREDEVÉG-KÉP Artus Stúdió Bp., CAOLA
- 1997 MAGYAR SZALON' Műcsarnok, Budapest
- 1995 Képzőművészeti Triennálé, Szolnok

SZIMPOZIONOK, REZIDENCIA PROGRAMOK, FESZTIVÁLOK

- 2014 Lisszabon, rezidencia program Budapest Galéria
- 2011 Miskolc, rezidencia program 'SoundOn'
- 2007 Cipressa, Olaszország női szobrász symposion
- 2004 Vantaa, Finnország rezidencia program
- 2003 Esztergom, I. meghívásos művésztelep
- 2002-4 Parajd, sóbánya: sószobrászati alkotótelep, Románia
- 2000 Nuuk SNOW Fest, Grönland – hószobrászati munka
- 1999 Kortárs Vassobrászati symposion Tatabánya
- 1998 World Fire sculpture Championship 98 Stockholm
- 1998 VII.Nemzetközi művésztelep, Zalaegerszeg
- 1997 Nagyatádi nemzetközi faszobrász szimpozion

TAGSÁGOK

- 2006-2018 ARTUS Kortárs Művészeti Stúdió tagja
- 1998-tól Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete /MAOE/ tagja
- 1998-tól Magyar Szobrász társaság tagja

SZÍNPADI LÁTVÁNYTERVEZŐ MUNKÁK

- 2008-2009 MONTÁZS 1-2-3 co-design projekt, látványtervező, hang montázs
 együttműködő alkotók: Lódi Csaba, Buday Enikő, Sörös Zsolt, Juhász András,
 Ana Monteiro, Nagy András HSC
 helyszínek: Bakelit MAC, Sirály, TűzIX
- 2007 HYPERVENT koncepció Buday Enikő - Turcsány Villő,
 hang Tabbouch Linda - Turcsány Villő (T:T), mozgókép Lódi Csaba,
 meghívott előadó Ishii Junya, helyszín Flórián Mozi, Budapest
- 2004 RETINA rendező Goda Gábor, látványtervező Turcsány Villő, video
 technikai munkatárs: Bodóczky Antal, produkció / management ARTUS Stúdió,
 helyszín Artus Budapest
- 2004 Csehov: VÁNYA BÁCSI rendező: Jeles András, zene Melis László, díszlet
 Perovics Zoltán, háttér látvány Turcsány Villő, társulat: Csiky Gergely Színház,
 Kaposvár
- 2003 ÉLET A HAJLATOKBAN
 társalkotók: Nina Umniakov koreográfus, Márkos Albert zeneszerző, Nagy András
 HSC, látvány Turcsány Villő, együttműködő Mezey Szilárd (brácsa), Bodóczky
 Antal (animáció technika) előadások MU Színház, ARTUS Stúdió- őszi és tavaszi
 évad
- 2002 Színház a színházban- PLAY MOLNÁR - rendező Jeles András, díszlet
 Perovics Zoltán, háttér látvány Turcsány Villő, Városi Színház Budapest

AUDIO DESIGN, LIVE ACT EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

- 2018 TUNE FOR PENDULUM '18 duo hangszeres fellépés
Turcsány Villő- Vadász Orsolya, Basel Psychedelic Society Switzerland
- 2016-17 'CSOMAG III' performansz 4 csatornás hanganyaggal
Műcsarnok, Budapest- Kutatók éjszakája
MODEM, Pécs GÉM/ GAMEKAPOCS II. kapcsolódó esemény
- 2015 CAPSULE - PROMENADE Art Market Budapest, hanginstalláció
- 2014 CAPSULE vol.1. 8 csatornás hanginstalláció
Turcsány Villő -Simongáti-Farquhar András szonológos kutató,
bemutatva: UH Fest-Higgs Fields Galéria
- 2012 SOFABUDAPEST Turcsány Villő és Wojciech Bajda solo
kurátorok: Bolcsó Bálint, Christian Kobi
- 2011 FIELDS OF DISCLOSURE' hanginstalláció és performansz
Artus Kortárs Művészeti Stúdió Thanos Chrysakis kortárs zeneszerzővel, r
részrtvevők: Artus előadóművészei
- 2011 ASZTALTÁRSASÁG projekt részeként performansz-sorozat meghívott
előadókkal, Egyszerű Többség c. kiállítás, Műcsarnok, Bp. kurátorok: Döme Gábor,
Csizék Petra
- 2010 KÓRUS –Kérész művek keretén belül, Artus Kortárs Művészeti Stúdió
- 2009 TRANSEO 1-2. Borjana Venzislavova képzőművésszel live act
Hegyeshalom, Bécs,„Intimacy and Distance“ rádió művészeti Fesztivál
- 2009 T:T HANGOKAI duó hang-performansz 30 percben Relatív (Áthallások
Nemzetközi Független Kortárs Zenei Találkozó Artus Kortárs Művészeti Stúdió,
Turcsány Villő - Tabbouch Linda
- 2009 TESLA ANIMALS hang projekt együttműködők: Bukaresti partner és
Sörös Zsolt “Intimacy and Distance“ rádió művészeti Fesztivál
- 2008 TÁBLAJÁTÉK 272 performansz műtárggyal Fazonigazítás c. kiállítás
VAM design, Dunaszerdahelyi Kortárs Magyar Galéria meghívott előadók: Bari Kim
(Korea) Buday Enikő
- 2007-8 SHU WORKSHOP performansz sorozat hangmunkák - látvány
koncepció: Buday Enikő koreográfus -Turcsány Villő, Lódi Csaba látványtervező,
együttműködők: Ishii Junya, Ana Monteiro, Juhász András, Tabbouch Linda
- 2007 7. Nemzetközi Kontakt Budapest Fesztivál - zenei improvizáció workshop
Rhodri Davies(UK), Sörös Zsolt vezetésével Artus Kortárs Művészeti Stúdió
- 2007 OMOTE koncepció Turcsány Villő, Nina Umniakovval
4. Tánc és Performance Fesztivál, Gödör Klub, Budapest
- 2006 PLASZTIKAI MŰTÉTEK Várszegi Tibor kortárs táncossal koncepció,
színpadi jelenlét
- 2006 6. Nemzetközi Kontakt Budapest Fesztivál, zenei Improvizáció
workshop Helge Hinteregger (A) vezetésével
- 2004-2003 'TÉLIKERT', 'FÜGGŐKERT' – helyspecifikus strukturált improvizációs
előadások hangszer: fuvola, helyszín: Budapest Történeti Múzeum kertje
rendezte: Balla Katalin
- 2001 IRÁNY-TŰ-TÉR performansz- installáció terében
Átszállás Fesztivál Millenáris Fogadó, koncepció: Márkos Albert kortárs
zeneszerzővel, előadók Pont Műhely tagjai
- 2000 experimentális duó projekt Sörös Zsolttal
fellépés MAMŰ galéria, hangszer fuvola
- 1999 experimentális duó projekt Lois Viktorral, kísérleti fúvós hangszer
fellépés Tilburg Városi Színház, Hollandia

KÖZTÉRI MUNKA

2023. ZSILIP SZÁLAK Híd tájművészeti ösvény projekt részeként, Kapolcs Kőszegi malom
2011 VÍZ SZÁLAK Turcsány Villő – Finta Sándor BME Q épület, aula
Art Universitas pályázat nyertese, Kivitelező Lollart Kft, beruházó H2Q Kft

BIBLIOGRÁFIA

ERKKILÄ Mikko Yli: „Tikkurilan maaleilla tehdään taidetta.“ *Savyeppo*, 2004/5.
HAMVAI Kinga: A téralkotás dramaturgiája. Beszélgetés Turcsány Villővel. *Balkon*, 2021/3-4. 19-23.o
KERTÉSZ László: Tér-Zene. Turcsány Villő: Inga Hangolás. *Balkon*, 2013/7-8. 29-32.
LÓSKA Lajos: Bolygó szobrok. Turcsány Villő mobil installációja a Templomtérben. *Új Művészet*, 2013. január-február
MOLNÁR Edit: Szobrász Diploma 97. *Új Művészet*, 1997. VIII.évf. 10-11.sz.
PALOTAI János: Octop(l)us Képzőművészet a Sziget-fesztiválon, *Balkon*, 2003/8.
SÁROSI Ádám: Angyalok nyelvén hápogott. Relatív (Át)hallások Nemzetközi Független Kortárs Zenei Találkozó az Artus Kortárs Művészeti Stúdióban, 2009. május 31. *prae.hu*, 2009.07.23.
SZEIFERT Judit: A fiúk a gyárban dolgoznak. Az Artus Kortárs Művészeti Stúdió képzőművészeinek kiállítása. *Új Művészet*, 2009. XX. Évf. 5. sz.
SZEIFERT Judit: Az idő terében. *Élet és Irodalom* XLVII. évf. 48. sz. / Tárlat , 2004.
SZEIFERT Judit: Az átváltozások kora. Élet és irodalom, XLVII. évf. 37. sz. / Tárlat
TILLMANN József: Turcsány Villő Ingái. *MKE Parthenon-Fríz terem/ Körösényi Terem, 2016.szeptember 13-2017. június 2.* katalógus, szerkesztő Szabó Ádám 2017 online: *prae.hu*, 2017. 02. 26.

ART DIRECTOR, MŰVÉSZETI SUPERVISOR, DESIGN MANAGEMENT tevékenység Turcsány Villő Studio / Lollart, partnerek

Proton Cinema Productions, Proton-on-Demand 2014-2022
Hero Squared Productions 2021
Mid Atlantic Productions - Silver Entertainment Kft 2019
Trafó Kortárs Művészetek Háza, Budapest 2019
Köztigon Építészeti Stúdió 2018-19
Malte Forssell Film AB 2019
The Royal Budapest Film Co 2018
Mid Atlantic Films - TR Films 2017
Movie Set film építészeti, Mid Atlantic Films és Laokoon Filmgroup részére 2008- 2018
Filmteam 2016
Pioneer Productions 2014-2016
Filmlance International AB Sweden 2015
Angel Films, Budapest 2011-2012
H2Q Építő Kft, Budapest 2010-2012
Big Motion Pictures, Nova Scotia, Ca 2008
Eurofilm Studio, 2007
Panorama Film 2003
Varga Studio Budapest 1998

EREDETISÉGI NYILATKOZAT

Alulírott Turcsány Villő, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola doktorjelöltje kijelentem, hogy a **A téralkotás dramaturgiája -installáció művészet mint hybrid médium** című doktori értekezésem saját művem, abban a megadott forrásokat használtam fel. Minden olyan részt, amelyet szó szerint vagy azonos tartalommal, de átfogalmazva más forrásból átvettem, egyértelműen, a forrás megadásával megjelöltem. Kijelentem továbbá, hogy a disszertációt saját szellemi alkotásomként, kizárólag a fenti egyetemhez nyújtom be.

Budapest, 2023-08-31

Turcsány Villő

**MŰVÉSZETI KUTATÁS
ÉRTEKEZÉS SZERZŐ**
TURCSÁNY VILLŐ

TÉMAVEZETŐK
KOPEK GÁBOR DLA
TILLMANN JÓZSEF CSC

EGYÜTTMŰKÖDŐ KURÁTOROK
GERMAN KINGA
SZEIFERT JUDIT
NAGY T. KATALIN
VIDA SZABOLCS

BEMUTATÓ INTÉZMÉNYEK
MESTERMUNKA FEJLESZTÉSHEZ KAPCSOLÓDVA
FÉNYMŰVÉSZETI MÚZEUM L.A.M.
TRAFÓ KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA

MESTERMUNKA
EGYÜTTMŰKÖDŐK:
TRAFÓ PROGRAMMENEDZSER SZABÓ GYÖRGY
GENERATÍV KÉP XORXOR
PAPP GÁBOR, PETHÓ DÁNEL, HAJDU GÁSPÁR
VEZÉRLÉS, KEZELŐFELÜLET SZOFTVER: CODE AND SODA
PROGRAMOZÁS, CODE AND SODA: HORÁK GYÖRGY
TECHNOLÓGIAI KONZULENS SZABÓ ANDRÁS
MECHATRONIKA, KONZULENS KOVÁCS RÓBERT PHD
LÁTVÁNYTERVEZŐ KONZULENS LÓDI CSABA

AUDIO MUNKATÁRSÁK
HANGMONTÁZS, PARCEL: SIMONGÁTI-FARQUHAR ANDRÁS
MUNKABEMUTATÓ: MÁRTON PÉTER
PULZUSIMPULZUSOK AUDIO MUNKATÁRS: KRASZ ÁDÁM
TRAFÓ HANGTECHNIKA: HAJAS ATTILA
MODEM, MŰCSARNOK, MOME TWO AUDIO TECHNIKAI MUNKATÁRSÁK
MEGHÍVOTT EGYÜTTMŰKÖDŐ ZENESZERZŐ, 2021: BOLCSÓ BÁLINT

TECHNIKA, BEÉPÍTÉS
MOME: ERDÉLYI ZSOLT, TRAFÓ: HARASZTI ZSOLT
L.A.M.: HÓVÁRI KÁROLY
ALPINTECHNIKA: MARTINCSÁK ISTVÁN, HEIM GÁBOR

FOTÓ DOKUMENTÁCIÓ:
BILÁK KRISZTINA
TAKÁCS MÁRTON
KOVÁCS ANNA FRANCISKA
MNG/ MODEM HIVATALOS ARCHÍVUMI FOTOGRAFUSOK
CSORDÁS JÓZSEF
TURCSÁNY VILLŐ

KIADVÁNY
SZÖVEGGONDOZÓ: MÁRKUS ESZTER
SZÖVEGGONDOZÓ, ANGOL: CZIFRA VANDA
NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS, TYPO: TURCSÁNY VILLŐ
NYOMDA, KÖTÉSZET: DIGITALPRESS

TÁMOGATÓK
NKA, CODE AND SODA, MOME, LOLLART
MMKI KÉPZŐMŰVÉSZETI ÖSZTÖNDÍJ 2021-23

KÖSZÖNÖM CZIFRA VANDA, CZIFRA GYÖRGY TABBOUCH LINDA ÉS
RAJK LÁSZLÓ SZEMÉLYES TÁMOGATÁSÁT

